

MAGYAR PEDAGÓGIAI TÁRSASÁG
MOZGALOMPEDAGÓGIAI SZAKOSZTÁLY

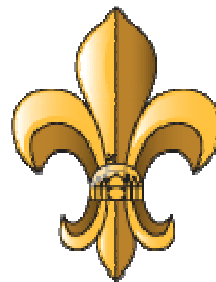
MOZGALOMPEDAGÓGIAI FÜZETEK 5.

Pataki Gyula

HA ÉLET ZENGI BE AZ ISKOLÁT

(Pedagógus – hivatás – szolgálat)

Budapest, 2012.

A szerkesztésben közreműködött Szalai Andrea és Trencsényi
László

A kiadást támogatta a szerző és az Új Helikon Bt

Felelős kiadó: Trencsényi László

ISBN 978-963-7123-25-2

Bevezető

Pataki Gyula tanár úr, hosszú végigdolgozott pálya alkonyára érve nagy aktivitással fáradozik azon, hogy a XX. század második felén átívelő hiteles pedagóguspálya emlékeit, mint mintát a fiatalabb nemzedékekre hagyja.

A tiszteletreméltó életút nagy „felütéssel” kezdődött, Karácsony Sándor hűséges tanítványaként, szövetségben kiváló kortársaival, köztük feleségével, Dobronay Vilmával a KIE ifjúságsegítő aktivistájaként a legendás ebesi-debreceni Fiúkfalva egyik alapító vezetője volt. A politikai fordulat éve a háború után rövid időt adott arra, hogy a Keresztyén Ifjúsági Egyesület megmutassa hagyományait és erejét az ifjúsági munka világában. Pataki Gyula tanúja, részese ennek az „utóvédharcnak”, mely a nagyhírű ifjúsági szervezet tradícióinak megőrzéséért folyt. Ezt követően a „katedra másik oldalán”, tanárként, napközisként, ifjúságvédőként vette ki részét az új nemzedékek neveléséből.

Mesterének közösségpedagógiai elvei, a minden körülményben morális helytállásra szólító tanításai diktálták az életfeladatokat; így ha az adott történelmi környezetben az úttörőmozgalom keretei voltak adottak, akkor Pataki Gyula a kispesti gyermekmozgalomból vette ki részét, e keretek közt kínált közösségi élményt, iskola-örömet növendékeinek.

Ezek a mozzanatok tették különösen indokolttá, hogy „pályája emlékezetének” ezt az elemét a Mozgalompedagógiai Füzetek köteteként adjuk közre.

Annál is inkább, mert az érzékletes emlékiratban rendre felbukkan Karácsony Sándornak, a legendás cserkész-pedagógusnak neve, tanítása, hatása is.

Tanulságos, mának szóló történetek!

(A Szerkesztő)

„AZ ÉLET IS DERŰS ISKOLA LESZ”
(Ady)

„Koren István (1805-1893) azoknak a kiváló tanároknak a sorába tartozott, akik hatalmas tudásukkal, szigorú, ám emberséges pedagógiai eljárásaikkal tanították a diákok ezreit, szerény, példamutató emberi magatartásukkal több nemzedéknek szolgáltak követendő példával.”

„Vándorlom a világot...”

(Asztalos István)

Legyen ilyen a mai, és az elkövetkező pedagógus nemzedék!

Születésem, tapasztalataim, találkozás cigányokkal, iskola, városi élet

Szüleim Debrecenben laktak, később költöztek ki a tanyára, ahol gyerekkorom egy részét töltöttem. Apám lábát az 1914-es háborúban egy foszforos lövedék találta el. A seb élete végéig nem gyógyult be. A város nyugdíjazta. Gazdatiszt barátja még a városban lakás alkalmával kereste meg apámat: „Józsi, gazdatiszti állást kaptam a város központi gazdaságában. Tartozik hozzá egy másik tanya is Felsőjózsa közelében. Nincs gazdája, vezetője. Felajánlom neked, légy te ott a gazda. Fogadjátok el, nem fogtok rosszul járni.” Családunk, ahol már négy gyerek nevelkedett, az ajánlatot elfogadta, és kiköltözött a tanyára. A kétszáz holdas területen állattartás folyt és takarmánytermelés. Ide, ebbe a világba születtem.

Születésem így történt: anyám, mikor már nagyon nehéznek érezte a terhet, és az idő is közelgett, felkereste a bábát, aki megnyugtatta, hogy még a szülésig van jó két hét. Minden rendben van, nem kell izgulnia. Néhány nap múlva vásár volt a városban. Apám és a felnőtt tanyabeliek bementek a városba, a gyerekek iskolában voltak. A tanyában anyám és a gulyás maradt, aki kint volt legeltetni. Mikor egyre jobban jelentkeztek a fájások, anyám befogta az egyetlen odahaza levő, Vilma nevű lovat a kocsiba. Az ajtóra cédulát tett: „Szülni mentem.” A két komondor házőrző kutyát elengedte, a harmadik mindig szabadon volt. Tudta, a gulyás harangszókor behajt itatni, ebédelni. Utána már nincs gond. Becsukta a tanya kapuját, behajtott a városba, a városi istállóba. Beszólt a gazda lakásába, /a család barátja volt/ elmondta, hogy mi a probléma. Jött az istállófiú, irány a klinika. Délután megszülettem.

Az évek múltak, elértem az öt éves életkort.

Nagy esemény volt számomra a cigányok érkezése. Egyik nap hat ekhós szekér fordult be a tanya udvarára. Elöl egy kétlovas kocsi, azon ült a vajda. Teknővájó cigányok, a folyóparton fekvő nyárfarönköket dolgoznák fel. Mutatták az írást, amit a városi hivatal adott ki számukra. Az is benne volt, hogy újakat vághatnak ki száradni. Helyükre három-négy éves csemetéket kell ültetni. Apám kijelölte a tábor helyét a folyón túli oldalon. Két hétig táboroztak és dolgoztak. Este munka után énekeltek, táncoltak a lobogó tábortűz körül, a fénye messzire látszott. Táborbontás előtt a vajda szólt apámnak, hogy elvonulnak, elköszönt. Anyámat megajándékozta egy dagasztóteknővel. Nekem örökölték a táncok, dalok világát, és azt a jókedvet, amit este a tábortűz mellett teremtettek.

Találkoztam más cigányokkal is. Ekhós szekerekkel járták az országot egyik sarkától a másik sarkáig. Mikor vonultak az országúton, olykor betértek a tanyaába. Engedélyt kértek, hogy a lovakat megitassák, tartályaikat megtölthessék. Anyám a csecsemőknek tejet adott, nagy örömmel fogadták. Itatás után tovább vonultak.

A gazdasági terület egy része volt a legelő – gulyajárásnak mondták. Másik része volt a lucernás. A harmadik rész a háztáji gazdaság. Búzát, kukoricát, krumplit termeltek. A konyha részére a zöldségeskert biztosította a napi szükségletet.

Békesség uralkodott a családok között. Így alakult azután, hogy nem csak a saját családom nevelt engem, hanem az ott lakó más családok is, ahogyan mások gyerekeit is. Nevelt a környezet, az ott dolgozó idős napszámosok bölcs életvitele. Ezek a mezőgazdasági munkások a lucernát jöttek lekaszálni. Egy nyáron akár háromszor került sor a kaszálásra, de kétszer biztosan volt kaszálás. Tőlük tanultam meg a természet megbecsülését, szeretetét. Öt-hat kaszás lendült neki és vágta a rendet. (Mint a dalban: *Vagyok olyan legény, mint te,/ Vágok olyan rendet, mint te.*)

A kaszások előtt két, 17-18 éves forma leány vagy fiatalasszony járt. Ők rendes napszámot kaptak. Az volt a dolguk, hogy megtalálják a madárfészkeket (fürjét, mezei pacsirtáét, fácánét), s összeszedjék a tojásokat. Találtak nyúlfiókát, ezeket is felszedték. A tojásokat kotlósok alá rakták, a kotlósok azokat szépen kiköltötték. Külön helyen nevelkedtek, majd mikor már szépen megnőttek, a folyó partján a bokrok között elengedték őket. A nyulakat az istálló elkerített részében nevelték, süldő korukban engedték szabadon őket. Előfordult, hogy a lányok látták, hogy az anyamadár melyik fészekről száll föl. Ilyenkor felemelték az egész fészket, és elvitték a folyópartra, betették a bokrok alá. Az anya egész idő alatt a fejük fölött röpködött, éles hangon hívta a párját, mikor a fészket lerakták, rögtön rászállt. Mégis előfordult, hogy a kasza elshintotta a lapuló kisnyulakat, madarakat. A kaszás észrevette, megállt, levette kalapját. „Meghalt egy élet” – mondta.

Itt tanultam meg tisztelni az idős parasztemberek bölcsességét. Azt, hogy nem szabad a természetet tönkretenni, bár nem szabályozta őket akkor annyi törvény és rendelet, mint ma. Anyámtól és a családtagjaitól tanultam meg magyarul beszélni. A gulyástól meg magyarul káromkodni. A közös étkezésnél volt aztán „nemulass”, anyám szidta, mint a bokrot, „mire neveli ezt a gyereket”. Ebből én nem sokat értettem, miért van az egyik, miért a másik. Azt sem értettem: hogyan van az, megmentették a kisnyulakat, madarakat, felnevelték őket, s ősszel jöttek a vadászok, lelőtték őket. Egy kisgyerek sok mindent nem ért, ami a világban történik. Így voltam ezzel én is.

Mikor betöltöttem hatodik életévemet, szüleim fontolgatták, további sorsom, hogy s mint legyen. Hova járjak iskolába? Mire eljött az ősz, eldőlt a sorsom. A város eladta tanyánkat. Szüleim úgy döntöttek, hogy Alsójózsára költöznek. Apám rokonsága élt ott, így indokolt volt a döntés. Abban az évben adták át a négy tantermes, emeletes új iskolát. Volt benne szertár, könyvtár. A régi, egy-egy tantermes iskolák felszabadultak. Az egyikbe költöztünk be, a tanítói lakásba. Ősszel azután bekövetkezett a várva-várt pillanat, iskolás lettem. Örültem, hogy megtanulok írni, olvasni, majd egyedül olvashatom a meséket, balladákat.

Kajtár tanító néni terelgette az osztályt. A létszám közel járt a negyvenhez. Aranyos tanító néni volt, kedves hangján dirigálta az osztályt. Neki köszönhattük, hogy január elején néhány gyerek kivételével az osztály zöme igen jól olvasott. Nekem ez különös öröm volt. Félévkor osztályelső voltam olvasásban. Emellé az a megtiszteltetés ért, hogy ha valami dolga volt a tanító néninek, nekem kellett olvastatni. Nagyon komolyan vettem a megbízásomat. Az első osztályt befejeztem. Vidáman készültünk az évváró ünnepélyre. Kíváncsian vártam az első bizonyítványomat. Meglepetésként a bizonyítvány mellé kaptam egy jutalomkönyvet is. Magyar népmesék volt a címe.¹

Boldog két esztendő töltem Józsan, és az iskolában. Majd szüleink úgy döntöttek, hogy a városba költözünk. Harmadik osztályt a Jókai utcai Állami Elemi Népiskolában kezdtem. Hamar megtanultam, hogy nem mindenhol olyan barátságosak az emberek, gyerekek, mint Józsan voltak. Az első nap még a barátkozás napja volt. Én voltam az új fiú, és vidékről jött valaki. Igyekeztem barátkozni, nem volt ezzel probléma. Több fiúval egy úton jártunk hazafelé, reggel találkoztunk, együtt mentünk iskolába. Kezdem magam jól érezni az iskolában, társaim között. Majd egy reggel iskolába menvén látom: a szokott sarkon öt-hat gyerek álldogál. Örültem, hogy engem várnak. Hallom kiabálnak, majd elszaladnak, visszafutnak és újra kiabálnak: „csizmás paraszt!”. Megszűnt a barátság, már nem vártuk meg egymást, sőt kerültek. Az iskolában is gyakran oda-odaszóltak, „csizmás paraszt”. Hónapok teltek el így. Társaim mind cipőben jártak. Egyik nap már vége volt a tanításnak, mégsem engedett haza a tanító. Csak ültünk karba tett kézzel. Múlt az idő. Magamban számoltam, ha rögtön indulok haza, már az olajütőnél járnék.

- Na, álljon csak fel az, aki ezt az egész dolgot kitalálta! Ha így megy, kihül az ebéd odahaza. Na, lássam csak azt a nagyvitézt! Állj már fel! – Három gyerek állt fel.

- Holnap reggel bekülditek az apátokat!

¹ Nagyjából ugyanebben az időben Kőbányán, az iskolakezdés napján az anyuka kézenfogta kisleányát és elindultak az iskolába. Vilma, így hívták a kisleányt, boldog volt, hogy iskolába járhat. Vele egykorú játszópajtásai is most indulnak iskolába. Örült, hogy nem lesz egyedül abban a nagy épületben. A tanító néni sorakoztatta a gyerekeket, a párja menetközben nagyot csípett a combjába. Fájdalmas volt, de nem sírt. Másnap padszomszédja lett a csipkedő leány. Ceruzával szurkálta, időnként bele-bele csípett. Így telt el a nap, örömtelenül. Néhány nap múlva fény derült, hogy mi is folyik az osztályban. Nemcsak Vilmát csipkedte, hanem más gyerekeket is. Az anyukák panaszt tettek az igazgatónál. Kiderült, hogy a gyerek osztályismétlő, azért bukott, mert nem figyelt az órákon. Áttették egy másik iskolába, így megszűnt a probléma az iskolában. Vilma nagyon bánatos volt, nem ilyenek képzelte el az iskolát. Bizony a Vilma nevű kislánynak rosszul kezdődött az az iskolai év. Csak később következtek a boldog és vidám iskolai évek. 1946-ban ezt a Vilma nevű egykori kisleányt vettem /kaptam/ feleségül. Utána együtt végeztük pedagógiai munkánkat.

Együtt mentünk az úton társaimmal. Nem volt csúfolgatás. Mikor elváltunk, köszöntek: „Szervusz, Pataki!” Ott értettem meg: a bezárás miatt volt. A kérdés felvetése után pajtásaim rögtön tudták, miről van szó. Nem volt ezután probléma.

Jó szívvel emlékezem volt tanítóimra. Azokra, akik atyai gondoskodással foglalkoztak velünk. Negyedik osztályban Tóth tanító úr, aki nagy gyászában is velünk volt. Nem feledkezett meg arról, hogy mi gyerekek rá vagyunk bízva, és felelős értünk (egyetemista lánya tragikus körülmények között hunyt el).

Ötödik osztályban Benkő tanár úr nem számjegyekkel osztályozott. Eredeti módszere volt az értékelésre. Két szó csupán: „kuruc”, „labanc”. Kuruc volt az, aki tudta az anyagot, labanc volt, aki gyenge feleletet produkált. Senki nem akart labanc lenni. Ő volt az, aki az órát megzavaró anyukát kiküldte az óráról. „Szíveskedjen elmenni, mert most óra van. Kint várjon meg!” (Régi szép idők! Ma az a hír járja, hogy óra közben rontanak be a szülők és zaklatják a pedagógust. Esetleg a tanulók viselkednek úgy, hogy a pedagógus menekül ki az osztályból.)

Törös Károly tanító úr együtt élt az osztállyal. Sok derűs órát szerzett nekünk. Vidám, kedélyes magatartásával szervezte az osztály életét. Jártuk az erdőt, mezőséget, soha nem láttam, hogy haragudott volna. Elmondhatom, hogy nekem örömteli, vidám iskolás korom volt. Lehet, hogy természetemből fakadt? Én ilyen családban éltem és növekedtem.

A családi hagyomány szerint én is ipari pályára készültem. Habár volt bennem vágyakozás: gyerekekkel szeretnék foglalkozni. El is szegődtem villanyszerelő tanoncnak. Tanultam másfél évet. Akkor a főnökök, akik társak voltak, különváltak és megszűntették a céget. Újra szegődtem. Nem volt szerencsém, fél év múlva megszűnt a cég. Így maradtam képesítés és szakma nélkül. Ennek bizonyára így kellett lennie, ekkor dőlhetett el, hogy a sors nem ipari pályát szánt nekem.

Tizenhárom éves koromban lettem tagja a Keresztyén Ifjúsági Egyesületnek (KIE). Tagja vagyok ma is. Sorsdöntő volt ez a tagság. Először a serdülő munkában vettem részt. Majd pár év múlva az a megtiszteltetés ért, hogy engem bíztak meg a serdülő csoport vezetésével. Feladatomból volt a serdülő munka irányítása. Heti egy bibliaóra tartása, játékos foglalkozások vezetése, kirándulások szervezése, nyári tábor tartása. A KIE-ben különböző csoportfoglalkozások folytak. Legjobban a nagyteremben tartott irodalmi foglalkozások érdekeltek. Itt találkoztam neves írókkal. Németh László, Gulyás Pál, Veres Péter, Szabó Pál, Tamási Áron, Gellért Sándor, Sinka István és még sokan mások jártak hozzánk. Igen nagy hatással volt a debreceni fiatalokra Karácsony Sándor. A KIE-ben találkoztunk, és kapcsolatunk megmaradt haláláig. A beszélgetések hatással voltak rám. Egyszer megkérdezte: „Te miért nem azt műveled, amire elhívattál?” Ez fogas kérdés volt, nem értettem. Idősebb barátaim elmagyarázták. Karácsony arra gondolt: miért nem tanulok tovább, miért nem leszek pedagógus.

Debrecenben 1934-ben nyílt meg az első KIE napközi otthon. Ebben az otthonban igen rossz körülmények között élő családok gyermekei gyűltek össze. Ebédet, vacsorát kaptak. Vasárnap a két vezető szabadnapos volt. Ilyenkor mi, fiatalok foglalkoztunk a gyerekekkel. Jó gyakorlat volt a pedagógusi munkámhoz.

Debrecenben állandó téma volt az utcán csellengő /csavargó/ gyerekek helyzete. A KIE-és fiatalok egy olyan nevelőotthont akartak létrehozni, ahol családokban élhetnek a fiatalok. Dolgoznak, tanulnak, önmagukat látják el. 1943-ban valósult meg. A KIE elnöksége a gazdasági teendők ellátásával bízott meg. A vezető halála után én lettem az otthon vezetője. 1946 aug. 31-ig végeztem a munkát. Akkor megszűnt az otthon.²

Abban az évben házasodtam meg. Pestre költöztünk. Közben tanultam, diplomát szereztem. Így lettem pedagógus. A KIE miniszteri biztosa keresett meg. Felajánlotta a KIE tanoncotthon és kollégium vezetését. Igent mondtam. Pár nap múlva megkaptam az igazgatói kinevezést. Boldog voltam, hogy végre fiatalok között dolgozhatok. Rend és nyugalom volt az otthonban. Majd közbejött egy nem kellemes dolog, véget vetett a munkámnak. Történt a következő:

- Igazgató úr, három férfi keresi, az egyiknél fegyver is van.

Megyek az irodába. Az egyik civil ruhás ül az asztal mellett, a másik kettő csak álldogált.

- Jó napot kívánok! Pataki Gyula vagyok, mit óhajtanak?

- Maga az igazgató?

- Én vagyok.

- Fél órát kap, szedje össze a holmiját, utána elmehet.

- Hogy értsem ezt?

- Államosítjuk az otthont.

- Van megbízólevelük?

- Arra nincs szükség. Adja ide a kulcsokat.

- Engem a miniszteri biztos nevezett ki. A pénztárt, leltárt ki fogja átvenni?

- Az már a mi dolgunk.

- Telefonálhatok?

- Tessék.

Azt a választ kaptam, hogy hagyjam ott őket. Nincs mit tenni. Vittem magammal a személyes holmijaimat meg bánatomat. Az bántott, hogy nem végezhetem pedagógusi munkámat.

Állás nélkül nem maradtam. Másnap már portásként dolgoztam a KIE Vas utcai székházában. A KIE székházában (Vas u. 2 c) végeztük a munkákat, közben már baljós fellegek gyülekeztek az ifjúsági egyesület felett. Ez a veszély fenyegette a székházat is. Végül már nem bírva a nyomást a Keresztény Ifjúsági Egyesület elnöksége önként kimondta megszűnését. Így az ország minden

² A Fiúkfalva történetét a kortárs, Varga Domokos regényben örökítette meg. E kötet szerzőjének Emlékalbumát a Magyar Pedagógiai Társaság adta ki 2007-ben.

részében megszűntek a KIE egyesületek. A KIE székházat átvette az állam. Lett belőle a ma is üzemelő Színház- és Filmművészeti Főiskola Ódry színpada. Az addig ott dolgozók, velem együtt, kaptak hat havi végkielégítést. Az egyesület megszűnése után a volt KIE-tagok, barátok már csak lakásokon jöttünk össze. Névnapon, esküvőn, keresztelőn vagy valami más alkalomból.

A végkielégítés miatt hat hónapig munkát vállalnom nem lehetett. Nem maradtunk magunkra, barátaink figyelemmel kísérték sorsunkat. A hatodik hó vége felé szólt az egyik barátunk, hogy a Csepel Művekben napközis nevelőt keresnek a napközis otthonba. Jelentkeztem. A három otthonnak (kilenc csoport) a gyáron belül volt egy ügyintéző vezetője. Nála jelentkeztem. Kérdéseire elmondtam, hogy képelem el a csoporttal való foglalkozást. Ő is elmondta mit vár tőlem. Mikor mindent tisztáztunk, közölte, hogy alkalmaznak. Legnagyobb boldogságom volt. Így lettem egy napközis csoport vezetője.

A tanulók iránti viselkedésem, megértésem fegyelmezett magatartást, munkát váltott ki belőlük. Örültek a foglalkozáson belüli szabadságnak. Volt autóbusz-kirándulás, vetélkedő más csoportokkal. Sok játék, mese, más időtöltő szórakozás. Jó hangulat volt a csoportban. A tanévet sikeresen zárta a csoport, senki nem bukott meg. Én is jól éreztem magamat.

Majd megint fordult a történelem kereke. A kormányrendeletben szüntette meg az üzemi napköziket, óvodákat. Ezeket fel kellett számolni, és átadni a tanácsi szerveknek. Azt az ígéretet kaptuk, hogy mindenkit elhelyeznek. Nekem már nem jutott pedagógusi állás. Az elhelyezés folyamatos volt. Hárman kerültünk Kispestre. Ifjúsági gondozó beosztást kaptam. Feladatom volt az iskolából több napja hiányzó tanulót felkeresni, és megtudni miért hiányzik. Kaptam egy címet. Megtaláltam a házat, érdeklődtem név szerint. „Menjen arra hátra, ott van egy fabódé, ott laknak.” Tényleg bódé volt. Belül hullámpapírral bélelve a hideg ellen. Reggelre befagyott a víz a lavórban. Ebben a bódében öten éltek. Fáztak és nyomorogtak. Volt még hely, ahol hasonló nyomorúságot tapasztaltam. Segítettem, ahol tudtam, illetve javasoltam a segítség módját. Egy év múlva megszűntették az „Ifjúság gondozó” munkakört.

Az az egy év kellett nekem tapasztalatok szerzésére. Megértettem, hogy a társadalomban különböző anyagi helyzetű emberek élnek. Az iskolában is jelentkezik ez az anyagi különbség. Erre nekem fel kell készülni, hogy emberséges és igazságos legyek minden tanulóhoz, a család anyagi helyzetétől függetlenül. Bíztam abban, hogy egyszer majd lesz saját osztályom, és a tapasztalatokat hasznosítani tudom.

Megtudtam, hogy a kerületben van egy üres tanítói állás. Az osztályvezetőtől oda kértem kinevezést. Egy másik iskolába helyezett. Itt kezdtem meg pedagógiai munkámat, mely majd ötven évig tartott. Negyedik osztályt kaptam, boldog voltam.

Mesterem írta: „...Sok-sok öröm, szeretet, és újra is, ismételten is, nagyon sok bőséggel, adagolt szeretet képes biztosítani a nevelés eredményességét.” Ezt

igyekeztem megvalósítani munkám során. A nevelésnek a szeretet és a bizalom az alapja.

Voltak dolgok, amit nehezen tudtam elfogadni, az ilyenek azután kedvét szegik az embernek. Meg kellett tanulnom, hogy pedagógiai munkámat sokféleképpen lehet megítélni. A pedagógusnak példaképnek kell lennie tanulói előtt. A gyerek akkor szakad el a családtól, ahol addig nevelkedett, mikor átlépi az iskola kapuját. Apu és anyu helyett új minta jelenik meg előtte. Próbálja utánozni. Ezért nem mindegy, hogy én, mint pedagógus, hivatásos nevelő milyen példakép vagyok.

Élet az iskolában

Kinevezésem alkalmával a sors kegyeltje lehettem, mert nem oda kerültem, ahol üres állás volt meghirdetve. Ahova kineveztek, váratlanul szükség lett egy tanítóra, és engem találtak alkalmasnak, hogy ott dolgozzam. Szeretettel fogadtak. Augusztusban, mikor átadtam a kinevezésemet az igazgatónak, akkor lettem hivatalosan az iskola dolgozója. Mikor átadtam az iratokat, vártam, hogy majd beszélgetni fogunk az iskolában folyó nevelőmunkáról. Meg talán arról is, hogy előtte hol dolgoztam. Az iratok átadásával részéről az ügy elintéződött. Mikor az ember egy ilyen állást elfoglal, akkor jön rá, hogy bizony sok minden másképpen van, mint ahogy tanulta. Gondoltam, hogy az iskolának van egy sajátos légköre, hagyományai, céljai, azon kívül, amit az általános iskolai "Rendtartás és az Oktatási Törvény" előír.

A megfelelő tájékoztatást a kollégáktól kaptam meg. Igyekeztek tanácsokkal ellátni, segíteni a beilleszkedésemet. Bizalommal fogadtak, amit vártam az igazgatótól, azt a testület tagjaitól kaptam meg. Az idősebbek „kedves öcsémnek” szólítottak. Megkaptam az előző évi óravázlatokat azzal, hogy ez csak egy keret, és nekem kell kialakítani az óra menetét.

Az iskolának 860 tanulója volt, ennek megfelelő létszámú pedagógus látta el a szolgálatot. Meglepő volt, hogy a testület 45% férfi volt. Ez az arány meghatározta az iskola életét. Elmondhatom, hogy olyan volt, mint egy család, ahol apa, anya foglalkozik a gyerekek nevelésével. A szünetekben élénk pedagógiai beszélgetés folyt a folyosón és a tanári szobában. A téma mindig a gyerek volt. Érdeklődtünk egymás osztálya iránt, hogy ott milyen nevelési problémák adódnak. Nem maradt el a tantárgyi, módszertani beszélgetés sem. Számomra ezek a beszélgetések sokat jelentettek. Előző munkahelyeimen a nevelésben, problémák megoldásában szereztem gyakorlatot.

Az első napon nagyon izgatott voltam: mi fog történni a 4. b osztályban. Becsengetéskor már az osztályban voltam. Negyvenkét gyerek nézett rám ártatlan szemekkel. Éreztem, hogy várnak tőlem valamit, szeretni fogom-e őket. Én meg azt, hogyan tudunk együtt dolgozni eredményesen? Félelem is tükröződött az arcukon. Ki vagyok, mi vagyok, milyen ember? Számukra idegen vagyok, nem ismernek, mint másokat az iskolában. Mikor a naplót letettem, a két hetes

jelentett. Az óra további része azzal telt el, hogy ismerkedtünk. Én elmondtam, ki vagyok, eddig hol dolgoztam, hogy van két gyerekem, feleségem gyógypedagógiai tanárnő, szintén a kerületben dolgozik. Bemutatkozásomat beszélgetés követte. A bátrabb tanulók kezdték a beszámolót.

- Az én szüleim dolgoznak, van egy kistestvérem. A nagymamám is velünk lakik.

- Nekünk háromszobás lakásunk van, az egyik szoba az enyém.

- Az én apukám vállalatvezető, sokat jár külföldre, és mindig hoz nekem ajándékot.

- A mi lakásunk szoba-konyha, három testvéremmel élünk. Nagyon szeretjük egymást. Vasárnap megyünk a nagymamához, ott szoktunk ebédelni.

- Attila és Laci tavaly nem jártak velünk, ők negyedikesek voltak, de megbuktak, és a mi osztályunkba tették őket.

- Mondd csak – vágtam a szavába -, te még nem buktál meg?

- Na, még csak az kéne, apám meg is nyúzna érte.

- Őt mindig veri az apja, ha kell, ha nem.

- Ne tessék elhinni, csak, ha rossz vagyok.

Így vallottak a gyerekek önmagukról, családjukról. Éreztem: szűnik a feszültség közöttünk. A tanulók úgy ültek a padban, ahogy a naplóba voltak beírva, névsor szerint. (Volt ennek előnye?) Attila és Laci kilógtak a sorból, egyedül üldögéltek a hátsó padban.

- Gyerekek, mi lenne, ha nem névsor szerint ülnétek, hanem mindenki a barátjával ülne egy padba?

- Az jó lesz! – harsogták.

- Holnap reggel, mikor jöttök, mindjárt úgy üljetek le.

A szünetekben voltak kíváncsiskodó tanulók, akik kérdezgettek:

- Megyünk-e kirándulni? Tetszik buktatni? Nem kapunk jobb padokat? Tetszik mindenkihez menni, családot látogatni?

Az utolsó kérdés megdöbbenő volt, néhány gyerek tette föl: „Az idén is kapunk-e segílyt, el tetszik intézni?”

Sorban próbáltam megválaszolni e kérdéseket. Így telt el az első három óra. Boldog voltam, mert úgy éreztem, hogy nem buktam meg. A tanítás végén több szülő várakozott rám. Újabb kérdésekre kellett válaszolnom. Közöltem, hogy mikor tartok szülői értekezletet, és ott mindent meg lehet beszélni. Mindjárt jelentkeztek a tanácsadó szülők, akik elmondták, mit hogyan csináljak, mire vigyázzak.

Attila és Laci kilógtak a sorból. Nem egymás mellett ültek, igaz nem is egy osztályba jártak. Kétszer buktak. Eltelt az első hét, csend és nyugalom volt az osztályban. Az egyik reggel kezdtük az órát, tanulást. Magyarázat közben egy irkalapból hajtogatott repülő szállt el a gyerekek feje fölött. Felbolydult az osztály. De már szállt a második, harmadik. Megbeszéltük Attilával, hogy ne a teremben, hanem az udvaron játsszon. Róla kiderült, hogy több gyerekes családban él. A család tanszersegélyben részesült. Az is kiderült, hogy bizony

nincs se füzet, se tankönyv. Pótoltam a hiányzó dolgokat, de hiába. Egy részükből repülő lett, más részüket testvérei tették tönkre. Állandóan zavarta az órai munkát. Törtem a fejemet, mit lehet kezdeni egy ilyen gyerekkel. Végül kifakadtam: „Belőled mi lesz, nem érdekel, buta maradsz, az a te dolgod. Egyezzünk meg: én átengedlek ötödik osztályba. Azt kérem, hogy ne zavarod társaidat. Hozz magadnak könyvet, tőlem is kapsz és olvass, vagy aludj!” Betartotta a megegyezést, csendben volt, időnként aludt.

December elején a minisztériumtól kaptam egy kísérleti tankönyvet kipróbálásra. „Kísérleti matematikai tankönyv alsó tagozat IV. osztály részére” Szünetben erről folyt a beszélgetés. Ismerkedtünk vele, hogyan is lehet használni, milyen szöveges feladatok vannak benne. A tanulóknak tetszett. Egyszer ugyan elakadtunk. „Különböző sebességű mozgási feladat”-nál akadtunk meg. Többször elmagyaráztam, rajzban szemléltettem, de csak néztek rám, nem értették. „Én tudom a megoldást” – szólt Attila, és már a táblánál volt: megoldotta a feladatot, másképp, mint én. Kapott egy jó jegyet. Attila becsületesen betartotta, amiben megegyeztünk. Év végén „Ötödik osztályba léphet” bejegyzéssel kapta meg bizonyítványát. Évek múlva a másik iskolában mindkét gyerekét tanítottam.

Szinte törvényszerű (évek alatt megtapasztaltam), Attilához hasonló, órát zavaró tanuló helyébe rögtön lép egy másik. Ez történt nálunk is. Attila már nem zavarta az órákat, csendben volt. Második óra. Dolgozatírás, csend, nincs még légyzűmmögés se. Hátról valaki halkán énekel, időnként üti a taktust az asztal szélén. Figyel az osztály. Laci volt. Kiderült, hogy ez már máskor is előfordult, csak akkor nem volt ilyen csend, így nem tűnt fel Laci szereplése. Megkértem, hogy máskor szünetben énekeljen.

A tanévet jó eredménnyel zárta az osztály. A szülők is elégedettek voltak. Boldog voltam én is. Pályámon ez volt az első osztályom, amit tanítottam egy egész éven át. Az eredmény enyém.

Húsz év telt el kedves iskolámban. Elhagytam kollégáimat. A tanulólétszám 860-ról háromszázra csökkent, arra nem kaptam engedélyt az igazgatónőtől, hogy más iskolába áttanítsak. Így lakásomhoz közelebb eső, ének-zene tagozatos iskolába kértem át magam. Sajnáltam elhagyni az iskolát, benne a kollégáimat. Az iskolának jó volt a hangulata. Nem volt kirívó fegyelmezetlenség a testületben. A testület harmonikusan együttműködött. Úgy tűnt, hogy hivatásból lettek pedagógusok, és gyermekszerető pedagógusok. A szaktanárok, tanítók felkészültsége igen magas szintű volt. Beszélgetések során téma volt az iskola oktatási, nevelési színvonalának emelése, a tanulókkal, szüleikkel a kapcsolat erősítése. Ez a testület és annak egyes tagjai sok mindenben segítettek gyakorlatot szerezni az iskolai munkámban. Jó munkával igyekeztem meghálálni segítségüket. Ezt az iskolát hagytam ott, és kerültem át a másik iskolába. Szeptemberben pedig elkezdtem a munkát. Értek meglepetések.

Menetelnek az osztályok, katonás sétáltatás

*Aki nem lép egyszerre,
Nem kap rétest estére,
Pedig a rétes nagyon jó,
Rossz diáknak nem való.*

Harmincfős testületben négyen voltunk férfiak. Az igazgató úr leszerelt katonatiszt volt, ez sok mindent megmagyarázott. Én voltam az új ifjú, a reszortok elosztásánál négyféle megbízást kaptam. A négy között volt egy, ami derűtséget keltett. A „Nőfelelős” megbízást is én kaptam. Kedves kolléganők élcelődtek is rajtam sokat. Névnap, nőnap, anyák napja, és más alkalmakkor a nők köszöntése volt feladatomban. Az iskolai felszín mutatott valami hamis és nem valós dolgot. Úgy tűnt, hogy nem minden igaz, a jó kedv, a vidámság. Lehet, hogy ezekre a dolgokra csak én voltam érzékeny. Később kitűnt, hogy mégse.

Először az tűnt fel, hogy az egyik kolléganő letakart tálcán vitte az ebédet az igazgatónak. Volt ebédlő, és mindnyájan ott ebédeltünk, felnőtt és gyerek. Komoly beszélgetések folytak ebéd után azok részéről, akik már végeztek, de még nem indultak haza. Milyen jó lett volna, ha az igazgató is részt vett volna a beszélgetésekben.

Minden iskolában van a szünetben beosztás szerinti ügyeletes. Mikor beosztás szerinti napon rám került a sor, furcsa dolgot tapasztaltam. A tanulók kijöttek a tantermekből, sorba álltak, és elindult a séta körben a folyosón. Én csak álltam és néztem, ilyet még nem tapasztaltam. Néhánynak könyv volt a kezében, mintha tanulna. Mások kiléptek, elmentek a mosdóba, visszatérve beléptek a sorba, és rótták tovább a kört a folyosón. Csodáltam ezt a fegyelmezett tanulói ifjúságot. Végignéztem a termeket, sehol egy tanuló a teremben, mind kint sétál a folyosón, még beszédet sem igazán lehet hallani. Sustorgás, nevetés az néha-néha hallatszik a sorból. Milyen nevetés ez? Elfojtott, örömtelen, bánatos hang, nem vidám, hogy zengne végig a sorokon, itt vagyunk mi a fiatalok, örülünk az életnek.

Időnként az igazgató ellenőrizte, rendben van-e minden, és rászólt a tanulóknak, ha nem kedve szerint viselkedtek. Milyen sértő az ügyeletes pedagógusra, semmibe venni jelenlétét. Becsöngetéskor ment a séta tovább, és mikor a saját osztályához ért az osztály, ott szépen kiváltak a sorból, be a terembe. Ezt a rendszert akkor nem mertem börtön-módszernek nevezni. Egy biztos volt, hogy meghatározta az iskola belső hangulatát, és diktatórikus külső, (nem bensőből eredő) látszólagos fegyelmet idézett elő. Úgy tűnt, hogy ez az ügyeleti rendszer tetszett a testületnek, ha nem is mindenkinek. Én magam azon gondolkodtam, hogy a saját nevelési rendszeremben hova tudnám elhelyezni. A sok nevelési lehetőség közül miért ezt választotta az igazgató, és a testület miért nem tiltakozott, ez volt a kérdés.

A következő tanévben osztályfőnöki megbízást kaptam, az egyik hetedik osztálynak lettem vezetője. Teltek a hónapok, formálódott az osztály, egyre

közelebb kerültünk egymáshoz. Barátságos osztályfőnöki óráink voltak. Jól érezték magukat az órán, felszabadultan lehetett beszélgetni. December elején járunk. Osztályfőnöki órán már ünnepi hangulat kezd kerekedni, készülünk az ünnepre. „Tanár bácsi”, hallatszott egy kicsi hivatalos hang, eddig csak Gyula bácsi voltam. Volt a hangjában valami szokatlan, mondaná is meg nem is. Mondja csak bátran, bíztattam.

„Tessék mondani, miért nem lehet nekünk saját szünetünk, mint más iskolában. Miért kell szünetben, kötelezően sétálni, ha akarunk, ha nem?” Próbáltam magyarázkodni, de nem ment sehogy se. Gondolatban én is feltettem a kérdést, miért van ez így? A szünet a gyerekeké, miért veszem el tőlük? Lám, ők is érzik, és kezdenek lázongani. Talán érzik, hogy én sem értek egyet a módszerrel? Beszélgetés közben próbáltam érdeklődni másoknál a rendszer felől. Volt, akinek tetszett. Így nincs rohangálás, kiabálás, verekedés is előfordult. Másoknak más véleménye volt, úgy gondolták, hogy ez a feszes fegyelmezési mód csak látszólagos, mert az órákon nyugtalanok, nem figyelnek. Engedni kellene, hogy mozogjanak, az jobb lenne. Szóval ki így, ki úgy vélekedett. Én azt gondoltam, hogy az is nevelői feladat: megtanítani a tanulókat a helyes viselkedési formákra iskolában, iskolán kívül.

A félévi értekezlet alkalmasnak ígérkezett, hogy ez a téma is napirendre kerüljön. Elmondtam, hogy miket tapasztaltam: a tanulók nem érzik jól magukat sétálás közben. Szeretnék más iskolához hasonló módon eltölteni a szünetet. Hangos vita kerekedett. Az egyik fiatal kolléganő lélekmegalázónak tekintette a dolgot, így nincs egy szabad percük sem. Mások is kifogásolták ezt a nevelési eljárást. Végül az igazgató megszavaztatta a testületet. Három vagy négy tartózkodó volt. A testület elfogadta a sétáltatás megszüntetését.

Az osztályfőnökök feladata volt a tanulókat tájékoztatni. A váltást hétfői napra terveztük. Vége az első órának, kicsöngetés, nyílnak a teremajtók. A tanulók tódulnak kifelé. A szoktatás eredménye még bennük volt, néhány gyerek próbált sorakozni. Mások sem tudtak mit kezdeni magukkal, csak lézengtek a folyosón. A második szünetben már kezdték jól érezni magukat, és azt a szabadságot érezni, amit kaptak. Napok múlva azután kiderült, hogy nem mindenki értelmezte jól a szabadságot. Történt egy-két dolog, fegyelemsértés, ez nem jó irányt mutatott. Nem tört le a dolog, tudtam, hogy igazam van. Megszerveztem a diákügyeletet, elsősorban saját osztályomban. Minden ügyeletes tanuló kapott ügyeletesi karszalagot, volt az ügyeletvezető. Megbeszéltük a feladatokat. Volt meglepetés, mikor meglátták a karszalagos tanulókat. Ez az ügyeletesdi kedvükre volt. Többen kérdezték, hogy ők is lehetnek-e ügyeletesek. Helyreállt a rend. Érdekes volt megfigyelni, hogyan hatottak a tanulók egymásra.

Mikor az ötödik osztályosok lettek ügyeletesek, némi izgalmaim voltak, hogyan tudnak rendet tartani a nagyobb tanulók között, nem lesz-e probléma. Nem volt. A rendet, fegyelmet a karszalag biztosította. Így lett derűs a tanulók szünete. Megteremtődött az a légkör, ami szükséges az eredményes munkához.

Az ügyeletesek munkáját segítették az úttörő rajtitkárok, akik a rajban igyekeztek biztosítani a szünetben a rendet, fegyelmet. Igazolódott, hogy a gyerekek egymás között hamarabb szót értenek, és képesek egymást elviselni, ha megvan az ehhez szükséges hangulat.

A gyerekek pozitív hatása egymásra, a környezetre

Hatodik osztályom volt. Minden elő volt készítve a tavaszi kirándulásra. Eljött a nap, irány Debrecen. Kétnaposra terveztük a programot. Megcsodálták a Nagytemplomot, megnéztük Kossuth Lajos karosszékét, az emlékkertben Bocskai István szobrát, a Gályarabok emlékoszlopát. Az ősi Református Kollégium termeiben volt látnivaló bőven. Vezetőnk sorban bemutatta a tárgyakat, a diáktűzoltóság felszerelését. Csodálkozva szemlélték az úgynevezett kabai szerves anyagot tartalmazó „meteorit” darabot. Vezetőnk elmondta, hogy Amerika, sőt Anglia is igen magas összeget ajánlott érte. A Kollégium nem válik meg tőle. Engedélyt kaptak a tanulók, hogy a tűzoltásnál használt nagybotot (8 kiló), a kisbotot (7 kiló) megemeljék. Bizony nehezen ment még két kézzel is. A Diák Tűzoltó Egylet működéséről, a debreceni diákéletről Fehér Gábor író emlékezik meg *Az utolsó Nagybotos* című könyvében (1940).

Jól eltelt az idő, észre se vettük az idő múlását. Mikor kiléptünk a Kollégium kapuján, jelentkeztek a tanulók, hogy nekik bizony WC-re kellene menni. Sehol egy nyilvános hely. Sebaj, az utca másik oldalán van egykori iskolám, oda bekérjük magunkat, hátha szerencsénk lesz. A folyosón a pedellus fogadott. Elmondom jövetelünk célját. „Nem lehet, kérem, igazgató úr szigorúan megtiltotta.” Gyerünk az igazgatóhoz. Bemutatkozás. Elmondom, hogy mit kérünk. „Nem lehet, kérem, ez nem nyilvános WC. Menjenek máshová!” Csak próbálkozom, de hajthatatlan. Kicsúszott a számon. „Milyen más volt ennek az iskolának a hangulata, mikor én még ide jártam.” Megenyhült, és indult intézkedni. Én a nyomában. Közben kicsengettek. A folyosó tele volt zsibongó gyerekekkel. A problémát a helybéli gyerekek megoldották, folyt a barátkozás, majd az udvaron játék. A mieink énekeltek (zene tagozatos osztály volt), körjátékot játszottak. Jó volt a hangulat. Az igazgató a kísérő felnőtteket meghívta egy kávéra az irodába. Megtelt az iroda a helybeli pedagógusokkal, mikor kiderült, hogy van valaki, aki régen oda járt iskolába. Jöttek a kérdések, hogyan, mint volt az én időmben. Válaszoltam sorban. Mondtam, hogy akkor is ez a csengő jelezte az óra és a szünet végét. Úgy tudni, hogy az öreg Rákóczi harang egy darabjából készült. A nagy tűzvész idején lezuhant, és egy darab kitört belőle. Ebből készült. Az idő olyan hangulatban telt, hogy közben elfelejtettek becsengetni. Lehet, hogy nem is akartak. Meghívtam az iskolát, kértem, jelezzék, ha bármelyik osztály Pestre látogat, szívesen látjuk őket az iskolában. A tanulók felírták egymás címeit. Kaptunk is leveleket, így megindult a levelezés.

A történetben az az érdekes, hogy a gyerekek mennyire segítőkészek. Társaikhoz közelebb állnak, így a problémamegoldásuk is egyértelmű, jobban értik egymást. Az ügyeletesek segítettek megoldani a szünetekben keletkező rendetlenséget, és társaik elfogadták, hogy nem lehet akárhogy viselkedni. A második esetben az iskola tanulói kérés nélkül segítenek a pesti gyerekeknek. Tanulság: a tanulókkal együttműködve lehet igazi eredményeket elérni oktatás, nevelés területén. Bízni lehet a tanulóiban, ez már régi tapasztalat. Hinni kell bennük.

Bizalom, igazságos cselekedet

Hatodik osztály, második félév. Az idő békességben telt el. Nem voltak kirívó esetek. Tanult az osztály, az eredmények jók. Magatartással nem volt probléma. Dani is a többiekkel együtt vett részt a munkában. Csendesen tanult, nem volt kiemelkedő, de munkája mindig kész volt. Egy kicsit ingerlékeny volt, emiatt voltak összezördülései társaival. Mindig sikerült elrendezni a dolgot. Azon a napon már verekedés is lett a szóváltásból, Dani elfeledkezett magáról. Ezért történt, hogy Dani más véleményen volt a verekedést illetően, mint én. Próbáltam megértetni vele, hogy vannak iskolai szabályok, amit a házirendben megtalálunk, azokat illik betartani, és nem kell verekedést provokálni. „Ezeket én is tudom, nem szoktam verekedni. Hagyja abba, mert már unom az örökös nevelést.” Reménytelen volt minden további beszéd. Elkértem az ellenőrzőjét és közöltem vele, „figyelmeztetésben részesítem tiszteletlen viselkedéséért.”

„Tanár bácsi! Minek a Daninak beírni, anyukája itt tanít az iskolában. Meg lehet vele beszélni.” – Az igaz. – válaszoltam. Ha nem írom be, lehet, hogy valaki közületek megkérdezi: Tanár bácsi, miért nem írja be Daninak a figyelmeztetést? Lesz olyan tanuló, aki odahaza úgy számol be a szüleinek, hogy azért nem írta be a figyelmeztetést, mert az anyja is pedagógus és kivételez. Én úgy gondolom, helyesen jártam el, és fogadjátok el, hogy az iskolában minden tanuló egyforma. Nem lenne helyes dolog, ha a bizalmatlanság megosztaná az osztály egységét, azzal, hogy ki így, ki úgy ítélné meg az egyes cselekedeteket. Lám, az előbbi figyelmeztetés beírása is gondot okozott néhány tanulónak. Örülök annak, hogy gondolkodtok és mertek véleményt mondani. Fogadjátok el, hogy a társadalomban vannak különböző beosztású emberek, anyagilag is különböző helyzetben lehetnek. Az iskolába tanulók (gyerekek) járnak, szüleik beosztásától függetlenül egyenlők. Igyekszem ezt figyelembe venni és így értékelni minden egyes tanuló viselkedését.

Értékelni, osztályozni, bizony nem könnyű feladat. Még nehezebb, ha az ember saját gyerekeit is oktatja. A fiam technika órán készített munkáját igyekeztem igazságosan osztályozni. Úgy ítélt meg, hogy a feladatot nem teljes pontossággal végezte el, ezért négyesre értékeltem a munkát. „Gyula bácsi, ha az négyes, akkor én mit fogok kapni a munkámra?” Nézték más tanulók, kézzől-kézre járt, forgatták, mérték, összehasonlították a táblán lévő rajzzal. „Gyula

bácsi biztos azért adott négyest, mert a fia.” Ez érdekes megjegyzés volt. Más alkalommal sunnyogva hallottam a megjegyzést. „Azért adott neki ötöst, mert a fia.” Odahaza a gyerekek ma hatvan év körül járva, ha szóba kerül az iskolai élet, tréfásan szokták megjegyezni: „Nekünk kétszer annyit kellett nálad dolgozni, mint másnak.”

„Figyeljete!” Tegyük igazságot, és akkor kiderül, hogy jogos volt-e a megjegyzés. Lehet, hogy én tévedtem, de így kiderül, hogy tényleg pontos-e a munka. Mindenki írjon egy számot a munkadarab alá, jegyezze meg. Ha kész vagytok, ide az első asztalra rakjátok le. Álljuk körbe az asztalt. Jelöljete ki két tanulót, ők fogják szétválogatni a munkadarabokat, nem jegyet adnak. Úgy gondolom, hogy három csoportba rakjátok szét. Hogy melyik csoport milyen jegyet kap, azt utána fogjuk megállapítani, együttesen.” Nagy volt az izgalom, nem csak bennem, hanem a tanulóknál is. „Ez tűnik pontosnak, hibátlan munka, a másokban vannak hibák, harmadik csoportot nem raktunk”- közölték. „Figyeljete, úgy gondolom, az első csoport legyen ötös, a másik csoport legyen négyes. A mai órán szépen pontosan dolgoztatok. Tessék bediktálni a jegyeket!” Kiderült, hogy a fiam munkája a második csoportban volt, így négyest kapott. Felszabadultak a gyerekek a nyomás alól. Én meg annak örültem, hogy jó volt az értékelésem. Sajnos úgy látszik, iskolai betegség az, hogy „a tanár kivételez”, „pikkel rám”, „vannak kedvencei” szokták mondani a diákok. Lám, meg lehet szüntetni és kivédeni az ilyen dolgokat.

Az én gyerekek ne kapjon hármast

Elmúlt a nyári iskolai hosszú szünet. Diák és tanár készülődik a következő tanévre. Az iskolai dolgozók már augusztusban jelentkeztek szolgálatra a megadott napon. Munkaértekezletnek vagy eligazításnak is nevezhetjük ezt a napot. Itt találkozunk azokkal, akik új tagként kerültek az iskolához. Frissen végzett tanítók, tanárok vegyülnek el a már előző években is az iskolában dolgozó pedagógusokkal. Ismerkedési alkalom ez. Az első értekezleten tisztázódott, ki melyik osztálynak lesz vezetője. A részortok elosztása is megtörténik, a tantermek beosztása is fontos. Nem könnyű munka, de szükség van rá, ez az éves órarend. Ritkán akad önkéntes jelentkező e munkára. Vállaltam a segítséget az igazgatóhelyettesnek. Neki is láttunk. Amitől elképedtünk, az a sok kérelem, amit cédulákon kaptunk: „Ne legyen első órá.” „Ne legyen két lyukas órá.” „Ne legyen hatodik órá.” „Matematika órá első, második, harmadik, esetleg negyedik órá legyen.” „Pénteken utazom a telekre, ezért csak három órá legyen.” „Ne legyen első helyettes.” Stb. Az igazgatónak, csapatvezetőnek jár egy szabadnap értekezletekre. Azért elkészült. Este betettük az igazgatói irodába azzal, hogy másnap csak lemásolni kell. Tévedtünk. A korán érkezők úgy összezavarták, hogy nem lehetett használni.

Néhány nap van hátra a tanévnyitóiig. Van munka bőven, termek díszítése, berendezése, stb. Gyakran nyílik a technikaterem ajtaja. Kérek egy kalapácsot, én apró szöveget kérek, lécet kérek, így megy ez napokig.

Elrendeződött minden, megvolt az évnyitó, kezdődhet a munka. Az első tanítási napon mindenki a helyén. A hangulat borús, nincs az az év eleji derűs hangulat, mint máskor, amikor bizakodva indul a testület az új évnek.

A történetnek két szereplője van. Az igazgatónő egy éve vezeti az iskolát. Kinevezése idején a harmincfős testület nagy része valami csodában bízott. A csoda az lett volna, ha nem őt, hanem mást neveznek ki. Gőgösnek, fennhéjázónak, uralkodni vágyó valakinek tartották. Mint testületi tagot könnyebb volt elviselni. Voltak problémák egyéniséggel, beszédmodorával, vezetőként ez csak fokozódott. Az iskola oktató, nevelő munkája közösségi munka, fontos az együttműködés és a hangulat, amely betölti az iskolát. Így indultunk neki a tanévnek, ki tudja, mit hoz a jövő? Hozott. Tanév végén lemondott, de maradt az iskolában.

A másik szereplő Erzsike. Két fiatal kolléganő kezdte meg pedagógiai pályáját. Erzsike energikus, a munkát szerető és vállalkozó társnak tűnt. Kedvességével megnyerte a testület bizalmát. Ő is várta, hogy az igazgatónő egyszer majd leül vele beszélgetni, bevezetni az iskola életébe, hagyományokba. Érdeklődni, hogy mi az, ami érdekli a tanításon kívül. Közölni vele, ha valami új dolgot tanult, adja át másoknak is. Ha valamire szüksége van, forduljon bizalommal igazgatójához, stb. Ezek mind elmaradtak. Erzsike harmadik osztályt kapott. Ez volt a végzet kezdete. Ebbe az osztályba járt az igazgatónő lánya. Így azután gyakoriak lettek abban az osztályban az óralátogatások. Az alsóban tanítóknak hamarabb feltűnt, mint Erzsikének. Végül neki is feltűnt a gyakori látogatás, nem tudta mire vélni a dolgot. Azt sem értette, hogy az igazgatónő miért nem beszélte meg vele az óra menetét, hogy tanuljon az esetleges hibákból.

Az alsós osztályok vezetői a technika tanításához gyakran fordultak hozzám kölcsön szerszámért, vagy esetleg szakmai segítségért. Szívesen segítettem mindenkor. Erzsike is gyakran kért segítséget, szerszámokat. Egyik alkalommal szintén szerszámokért jött, felsorolta, hogy miket kér. Váratlanul kibuggyant belőle: „Megint bent volt órán az igazgatónő. Kifogásolta, hogy a lánya miért nem felelt az órán. Nem értettem a dolgot, az osztályban más gyerekek is vannak, azoknak is felelni kell. Ezt közöltem vele, és még goromba is volt velem.”

Gondolkodtam, hogy miért mondta ezt el nekem, segítséget vár tőlem, vagy csak könnyíteni akart a lelkén. Valami belső hang azt sugallta, hogy nehéz lesz a kolléganőnek az évet végigdolgozni. Túl voltunk már a féléven. Általában ebben az időben szokták megírni a kötelező harmadik dolgozatot az alsó tagozatban. Erzsike is megírta. Tanítás után hazavitte javítani a dolgozatokat. Másnap reggel már hozta is. Letette az asztalára és ment órára, a füzetcsomó maradt. Maradtunk néhányan a tanári szobában, mert nem volt óránk. Az igazgatónő észrevette a füzetcsomót. Kikereste lánya füzetét, megnézte, majd az asztalra csapta. „Az én lányomnak pedig ne adjon hármas osztályzatot a dolgozatra!

Tanuljon meg tanítani!” Majd bevonult az irodába. Kicsengetés után jött Erzsike, észrevette a füzetet az asztalon. „Miért adtál hármast a lányomnak a dolgozatára?” „Most nem érdemelt jobbat, figyelmetlen volt.” „Vedd tudomásul, hogy jobbat érdemelt! Neked is oda kellene figyelni a tanításra!”

Magamban azt gondoltam, hogy nem tagadta meg önmagát. Igazgatói feladat a kezdő pedagógusok segítése, velük való foglalkozás. Segíteni, nevelni kell őket, főleg nem szabad társai előtt megalázni. Előfordulhat, hogy pályaelhagyó lesz. Közeledett a tanév vége. Kósza hír járta, hogy az igazgatónő elküldi Erzsikét. Alkalmas időben rákérdeztem, hogy mit óhajt csinálni. „Nem maradok ebben az iskolában.” „Figyeljen, a kerületi X iskolába tanítónőt keresnek. Még nincs meghirdetve. Június első hetében hívja fel az igazgatónőt, mondja el, hogy szeretne ott dolgozni. Azt ne mondja meg, hogy tőlem tudja, vagy, hogy én küldtem. Próbáljon meg önállóan cselekedni, és ne adja fel azt a jót, amit képvisel. Ha úgy látja, hogy nem sikerülne, akkor mondja meg, hogy én küldtem. Sok sikert!” Menetrend szerint zajlott minden. Erzsike megkapta a felmondólevelet alkalmatlanság címén. Munkakönyvébe „kilépett” bejegyzés került. Hány fiatal kezdő pedagógusnak lehetne így fölmondani?

Az igazgatónő az évváró értekezleten lemondott, de maradt tovább az iskolában.

A következő tanév novemberében kerületi pedagógusi nagygyűlést hívott össze az Oktatási Osztály. Oktatási, nevelési feladatokról folyt az értekezés. Szünetben ballagok a büfé felé. Érzem, valaki vállamra teszi kezét. „Gyula bátyám, köszönöm, hogy Erzsikét hozzánk irányítottad. Nagyon kedves gyermekszerető nevelő. Első osztályban tanít, jók az eredményei, a szülőkkel való kapcsolata, jól illeszkedik a testületi együttesbe. Mikor jelentkezett és beszélgetni kezdtünk, gyanakodtam, hogy te küldted, abból az iskolából jött. Gyanúsán visszacsengtek szavaid, mikor még egy iskolában dolgoztunk” – mondta ezt az igazgatónő, felesleges lett volna tiltakozni.

Később találkoztam Erzsikével. A nyakamba borult. „Gyula bácsi, nagyon köszönöm, hogy akkor nem hagyott magamra. Éva, az igazgatónő nagyon megértő és segítőkész. Nagyon jól érzem magam a testületben. Éva meg Gyula bácsi olyan egyformán gondolkoznak az iskolai munkáról, nevelésről, gyerekekről, általában a pedagógiai munkáról.” Én meg örültem, hogy segíteni tudtam. Nyertünk egy igazi pedagógust az oktatás, nevelés ügyének.

Ki milyen iskolában szeretne tanítani? Tizenkét főiskolás története

A kerületi továbbképzési felügyelővel egy iskolában tanítottunk. Itt dolgozta le a kötelező óráit. Így azon két napon találkoztunk, és alkalmunk volt beszélgetni. Egy ilyen beszélgetésnél felvetődött, hogy jó lenne, ha az iskolánk fogadna főiskolás diákokat gyakorlatra. Felügyelői minőségében kapcsolatban volt néhány főiskolával. Kerületi továbbképzési napokra előadókat hívott meg, így pozitív együttműködés alakult ki. Én voltam az iskolai osztályfőnöki munkaközösség

vezetője. A diákoknak elsősorban osztályfőnöki órákat kell látogatniuk. Szeretné, ha én irányítanám a látogatást. Három-négy órát szükséges látogatni. Két osztályfőnöki órát tartani. Egy úttörő rajfoglalkozáson is jó, ha részt tudnak venni. Megbeszéltünk mindent, az időpontot, hogy mikor jelentkeznek az iskolában.

Októberben a megbeszélten napon jelentkezett a tizenkét főiskolai hallgató. A felügyelővel együtt fogadtuk őket. Köszöntötte őket. Majd én tájékoztattam őket:

Az osztályfőnök feladatairól.

Mi a hetente egy órában megtartott osztályfőnöki óra jelentősége a nevelésben.

Közösségformáló tevékenység alakítása.

Oktatás és nevelés egységének megteremtése az osztályban.

Kapcsolat az osztályban tanító kollégákkal.

Szülők mozgósítása a hatékony együttműködésre a nevelésben.

Család és iskola közös feladatai a rendezvényekre való mozgósításban.

Az osztályfőnöki óra tematikájának kidolgozása.

Az osztályfőnöki órák témája:

Használható az Osztályfőnöki kézikönyv, a Művelődési Minisztérium kiadása.

Két csoport található:

1. Kötelezően megtartandó.

2. Szabadon választott, a javasolt témákból, illetve a tanulók érdeklődési körének megfelelően választott osztályfőnöki óra.

A látogatásoknál ezekre legyenek figyelemmel. A beszélgetés alkalmával érdeklődjenek, hogy valósulnak meg.

Kértem, hogy egy héten belül adják le azokat az időpontokat, amikor látogatni tudnak, mert csak így tudom az iskolai órarend szerint elkészíteni a beosztást, ki melyik osztályba kerül azon a napon, hányadik órában. Közöltem, hogy egy úttörő rajfoglalkozáson is részt kell venniük. Az értékelést április hóban fogjuk megtartani a felügyelővel együtt. A leadott időpontok alapján egyeztettem az időpontokat a kollégákkal. Rövid értékelést is kértem a látogatásról. A diákok rendszeresen látogatták az órákat. A foglalkozások lejárta végén összegyűjtöttem a véleményeket. A felügyelővel történt egyeztetés után lezártuk az értékelést. Május első hetében terveztük a diákok összehívását a kerületi, az ország első Úttörőházában megismerés céljából. Az adott időben hetente harminc úttörő szakkör működött.

Az értekezleten a felügyelő általánosságban értékelte a munkát. Majd egyénileg mondta el az értékelést, kiemelve a pozitív értékeket, majd a fejlesztésre szoruló észrevételeket. A diákok egyetértettek az értékeléssel. Azt észrevételezték, hogy több órán az osztályfőnök előadásszerűen mondta el a témát. A tanulóknak nem volt alkalmuk a témáról beszélni. Egyedül a munkaközösség-vezető óráin tapasztalták, hogy néhány gyerek előre felkészült a témából. Így kialakult egy véleményformáló beszélgetés, vita. Az iskola munkájáról az volt a véleményük, hogy jól szervezett együtt dolgozó tantestület

működik a nevelés és oktatás területén. Megköszönték az igazgatónak, hogy lehetővé tette a látogatásokat.

Összefoglalásul felhívtam figyelmüket Karácsony Sándor tanítására, amit az osztályfőnöki óráról írt: *„Majdnem mindegy, milyen a programja, mert jelentősége nem abban áll, miről van szó ilyenkor, egy a fontos: tanár és tanítvány rendszeresen találkozzanak egymással hetente egyszer, amikor nem úgy vannak együtt, hogy az egyik tanít, a másik tanul, hanem úgy, hogy mindkettő ember. Ha tanár és diák szeretnek, mernek és tudnak rajta emberekként egymás életébe bekapcsolódni.”* Végezetül megkérdeztem, hol és milyen iskolában óhajtanak tanítani. Csend, mondhatnám úgy, néma csend. Kiderült, hogy tízen nem óhajtanak tanítani. Más pályára készülnek. Néhánynak a főiskolai végzettség az állás elnyeréséhez szükséges. Két fiatal leány általános iskolában szeretne dolgozni. Már az általános iskolában is pedagógusnak készültek. Meglepő volt a válasz. Tanul, és már tudja, hogy nem fog a pályán maradni. Lehet, hogy valakinek a helyét foglalta el és az azért nem lehetett pedagógus?

Elgondolkoztam. Felidéződött bennem egy németországi látogatás. Egy küldöttséggel kerültem oda. Ez olyan másféle volt. A hivatalos programban szerepelt egy egyetem meglátogatása. Több órát töltöttünk az intézetben. Megnéztük az előadótermet, laborelőadót, fizika termet, a hatalmas könyvtárat. Ebben a teremben kaptunk tájékoztatást az intézmény működéséről. Egy tanársegéd elmondta, hogy az első évben általános képzés folyik. Az első évfolyam sikeres elvégzése után a hallgató választ szakot magának. Előfordul, hogy kimarad. Újdonság náluk, hogy amikor a hallgató megkapta a diplomáját azután kötelező öt évig a szakmájában dolgozni. Ha pályaelhagyó lesz, akkor az oktatási költséget vissza kell fizetnie az államnak.

Ez volt a tizenkét főiskolai hallgató története. Van benne tanulság a ma számára is. Hivatás-e a pedagógiai oktató, nevelő munka? Vagy egyre inkább szakma, mesterség lesz?

Pedagógus – hivatás – szolgálat

Az általános iskolai kerületi osztályfőnöki munkaközösség vezetők továbbképzése alkalmával tartott előadás (1982. nov. 26.)

Váci Mihály, aki pályáját tanyai tanítóként kezdte, az elismerés és tisztelet hangján írt a nevelőkről: „Hazánkban az értelmiségi munkaterületek egyikén sem dolgozik olyan népes hadsereg, mint a nevelés, oktatás területén a pedagógusok: tanárok, de különösen általános iskolai tanárok és tanítók szorgalmas, elfáradó, majd újra nekilendülő serege. Ez a mindenütt jelenlevő sereg alighanem nagyobb befolyással van a társadalom jövőjének tudatára, mint az összes napilapok, egész könyvkiadásunk, a rádió, sőt a televízió. Hiszen ezekkel az intézményekkel nem mindenki kerül kapcsolatba, és ha igen, akkor is csak az után, hogy a tanítók,

tanárok szellemi hatása alá került. A tanító táplálta-szülte fogalmak, irányítható fogékonyság és érzékenység révén fordulnak a fiatalok valamennyi kulturális intézményünk felé. Hiába szervezünk hát jó kulturális, művészeti életet, ha tegyük fel tanító-, nevelőgárdánk az iránt érzéketlen embereket nevel fel.”

Ebből a vallomásból is kitetszik, hogy pedagógusok hatásköre messze túlnő az iskola falain. Kulcsszerepet töltenek be a társadalmunkban. A nemzeti műveltség fontos közvetítői. A pedagógus tevékenységének lényege, hogy modell – küllemével, modorával, jellemével, tudásával, szótlan gesztusával, stílusával, életvitelével, egész lényével. Bármilyen közvetítéseket, segédeszközöket is használ fel, ezek mindig csak saját személyisége, mindenekelőtt kulturáltsága szűrőjén keresztül érvényesülhetnek.

A pedagógus szavahihetősége, őszintesége, személyes példája ad hitelt a tankönyvek témáinak, a magatartás erkölcsi tartalmának. A pedagógia hivatástudat lényege az, hogy szeret az iskolában dolgozni. Szereti a növendékeit, elkötelezett. Bele tudja élni magát, és képzelni a gyermeki a világba, a „szeretet” megmarad a gyermek iránt, ha néha problémát is okoznak. Előfordul, hogy a tanuló sokszor nem „szeretnivaló” mert mást tesz, másképp viselkedik, mint ahogy mi azt szeretnénk. Néha azt is gondoljuk, hogy milyen hálátlan, esetleg „visszaszól”, talán még kritizál is, nem mindenben ért velünk egyet.

A pedagógus türelemmel, tapintattal felül tud ezeken emelkedni. Minden iskolában segítségükre van a munkaközösség-vezető. Gondolom több éve a pályán dolgozó, vagy nagy tapasztalattal rendelkező vezetőkről van szó. A pedagógus munkáját nem a magas kereseti lehetőség jellemzi. Többen kénytelenek, főleg a férfiak, külön munkát vállalni, hogy a családot el tudják tartani.

A pedagógusok anyagi helyzetét 1970-71-ben egy országos szociológiai vizsgálaton próbálták felmérni. A tanítók keresete a háború előttihez képest javult, a tanároké romlott. A különböző értelmiségi munkatípusok között a legalacsonyabb.

Probléma, hogy a munkaidő szabályozása nem tekinti a tanítással egyenrangúnak az oktatáson kívüli nevelési feladatokat. Pedig egyre növekszik a tanítási órán kívül szervezett oktatási-nevelési foglalkozások ideje és jelentősége. A pedagógusok napjai igen feszítettek. Különösen igaz ez a pedagógus háziasszonyok esetében, akik feleségként és anyaként ellátják a családot, elvégzik az otthoni házimunkát. A felmérés során megkérdezett nevelők túlnyomó többsége pedagógiai hivatás jellegű indítéknak vezette vissza a pedagógus pályára kerülését. Csekély mértékben érvényesült a személyi hatás. A pedagógus munkáját igen erősen befolyásolja az iskolai légkör, az, hogy a nevelők milyen közérzettel végzik oktató-nevelő tevékenységüket. Az iskolai munkában leginkább kedvelt tevékenységek rangsor szerint:

1. Tananyag előadása, magyarázása
2. Kötetlen együttlét a tanulókkal
3. Szakmai felkészülés tanórára

4. Egyéni foglalkozás
5. Új módszerek kialakítása
6. Iskolán kívüli közös program
7. Osztályfőnöki nevelői munka, osztályfőnöki óra
8. Vita, beszélgetés levezetése a tanulókkal
9. Szakkör
10. Osztályozás
11. Fegyelmezés
12. Írásbeli munka, dolgozatjavítás

A felsorolásból az tűnik ki, hogy a pedagógusok tanítási órán végzett munkája az oktatás-nevelés folyamatában a legdominánsabb rész. Ez érthető, hiszen mindnyájan erre kaptunk képezést. Kapcsolódik a szakmai munkához a 3. és 5. pont. Érdekes a szabadfoglalkozások sorrendje, ezek kötetlen együttlétet jelentenek a tanulókkal. Az osztályfőnöki nevelői munka, osztályfőnöki óra levezetése, megtartása, a 7. helyre való sorolása gondolkodásra készíti az embert. Az osztályfőnöki óra lehetőség a bizalmas együttlétre, beszélgetésre. Fontos feladat a személyes kapcsolat óráról-órára való erősítése. A közösségi és együttműködési kapcsolat formálása. Megvalósulnak-e ezek az ismert feladatok? Ennek az összejövetelnek feladata válaszolni a kérdésre. Érdemes vizsgálni melyek azok a járulékos feladatok, amelyek taszítóak, vagy terhesek az osztályfőnöki tevékenységben.

Az osztályfőnöki tevékenység során figyelembe kell venni:

1. A pedagógusok munkáját befolyásolja a mai ifjúság biológiai és társadalmi érése közötti rés folyamatos növekedése.
2. Növekszik a pedagógusok szerepe az ifjúság szabadidőre és családi életre történő felkészítésében.

Ma az iskolák nevelői változó és értékben növekvő szerepének vállalása nem pusztán elhatározás és jó szándék kérdése, függ az anyagi és erkölcsi megbecsüléstől.

Fontos, hogy a pedagógus életszínvonalát ne munkája mennyiségének növelésével, hanem minőségének javításával tudja elérni. A korszerűen értelmezett pedagógus hivatástudat lényege ma: szeret dolgozni és akar, ismeri a gyermek személyiségformálódásának és formálásának törvényszerűségeit és személyiségjegyeit.

*Kívánok jó és eredményes beszélgetést!*³

³ Úgy találom, hogy ez ma is élő probléma. Erre enged utalni Sikó Dóra *Felvételi vizsga c. tanulmányában*. „Rendkívül érdekesnek találtam a tanárok viselkedését, minden szavát. Nagyon fontosnak tartom megjegyezni, hogy egyáltalán nem látom a megismert pedagógusokat az oktatás egyértelműen negatív szereplőinek.” Kiemelésre méltónak tartom még azt a beletörődést, amit a tanárokon láttunk. Hogy egyértelműen elfogadják, sőt tovább támogatják a szegregációt, nehezítve ezzel saját dolgukat is. Ezek a pedagógusok és ez a rendszer minden látszat ellenére mégsem gyűlöli a gyerekeket. Még csak a

Nem jól tanítanak

„Nem jól tanítanak”- mondta a tanuló a korrepetálást végző tanárnak. Az ismerős család gyereke ötödik osztályban úgy október végén egyáltalán nem állt jól matematikából. A szülők kértek, tudnék-e javasolni valakit, aki foglalkozna Gáborral. Javasoltam kémia- matematika szakos nyugdíjas kollégámat. A hatodik osztály elején a szülők kérték a kollégámat, hogy továbbra is foglalkozzon Gáborral. Egy foglalkozás alkalmával, mikor Gábor nehezen akarta megérteni a feladatot (tanítási órán foglalkoztak vele) rákérdezett a tanár úr: „Gábor, nekem az a gyanúm, hogy te nem figyelsz az órákon, azért nem érted.” „Én figyelek, csak nem jól tanítanak, az a baj.”

Ki a hülye?

A középiskolában is az első hetek napjai az ismerkedés időszaka. A szaktanárok igyekeznek felmérni, hogy mi az az ismeret, amit magukkal hoztak a tanulók az általános iskolából. Erről szól a történet. A tanítás után a tanulók hazatérnek otthonukba. Hősünk is hazaért. Az udvaron találkozik a család többi tagjaival, meg más beszélgető anyákkal. „Szevasztok!”– köszönti őket.

Anya: Mi volt ma az iskolában?

Tanuló: Dolgozatot írtunk.

Anya: És sikerült?

Tanuló: Nem tudom. Mert az a hülye tanárnő olyan anyagból íratott dolgozatot, amit nem is tanultunk.

rosszabbakat sem, azokat, akik problémásak. Nagyon sok esetben látszik, hogy a pedagógus azt szeretné, hogy jobb legyen a gyerekeknek.”

„Két lehetőség van. A pedagógusok többsége alapvetően vagy szereti a gyerekeket, és céljuk, hogy segítsék őket, csak rossz eszközökkel és szemléttel teszik ezt. Vagy egy részük vagy többségük, aki nem szereti munkáját, s ezáltal a gyerekeket sem.” Így lesz az egyik esetben az iskola jó hangulatú, vidáman élő gyerekek iskolája. Ahol minden probléma mellett a tanulók, gyerekek szeretete határozza meg az iskola légkörét, amely a tantestület gyerekeket szerető magatartásából ered. Második esetben sok probléma adódhat. Sok lesz a fegyelmezetlen tanuló. Megsokasodnak az ellenőrzői bejegyzések. Tantárgyanként a pedagógus függvényében romolhat a tanulók érdeklődése, ezáltal gyenge tanulmányi eredményt ér el a tanuló.

„Az asztal egyik oldalán.” Nem jó tanulni. Nagyon erősen kidomborodott az a szakasza a (tanulók) gyerekek elbeszéléseinek, amelyekben arról számolnak be, hogy nem is az érdektelenség vagy a tananyag követhetlensége az oka annak, hogy kifejezetten nem szeretnek tanulni, hanem az, hogy rossz viszonyban vannak a pedagógussal (pedagógusokkal). Ez azért figyelemreméltó, mert egyrészt értelmezhető a diákok háritásaként, tehát, hogy „a tanár a hibás abban, hogy én nem tanulok.” A kiemelt idézetek megtalálhatóak: Jorgosz közlegény jelentései a 38. kilométerről. Tanulmánygyűjtemény, Új Helikon Bt., 2008. Bp.

Anya: Ti is hülyék vagytok, nem csak a tanárnő. Nem tudatok szólni, hogy ezt az anyagrészt ti nem tanultátok?

Tanuló: Szóltunk, de azt mondta a tanárnő, hogy nyolcadik osztályban tanulni kellett. Többen voltak, akik azt mondták, hogy ők tanulták. Így azután megíratta a dolgozatot.

Anya: Na, majd én bemegyek, és megtudom, hogyan lehet feladni olyan anyagot dolgozat-írásra, amit nyolcadikban nem tanítottak?

Ne keresse senki azt, hogy kinek van igaza. Véltetően mindkét félnek. Nem tanultuk. Mi tanultuk.

A tanuló megnyilatkozása nem helyeselhető. Nem hisz, nem bíz a tanároknak. Él benne valami bizonytalanság. Összefüggésbe hozható ez társai hasonló gondolkodásával.

Az anyuka viselkedése nem meglepő. Egyre erősödő a pedagógusok oktató-nevelő munkájának érdemtelen kritizálása. Nem közös tevékenységre törekednek gyermekük és az iskola pedagógusaival. Az ilyen vitáknak sok esetben csak a jobb jegyek kiharcolása a cél. Csak később derül ki, hogy baj van a tanuló felkészültségével...Tanulság szülők részére: Ha nem tudok segíteni ne hülyézzem le saját gyerekeket, ezzel csak még jobban elbátortalanítom az iskolai munkától, kedvét szegi.

Fenyegetés-e?

Elmúlt a nyár, vége a jól megérdemelt, hosszú iskolai szünetnek. Lassan kezdődik az új tanév. A pedagógusok már jelentkeztek szolgálatra. Zajlik az előkészítés, hogy minden rendben legyen a nyitásra. Új tanulók is jelentkeztek, más iskolából jöttek, lakás változtatás, vagy más ok miatt történik a változtatás. Jön az egyik anyuka, kézen fogva vezeti ötödik osztályba lépő leányát. Megtörténik a beiratkozás, minden rendben. Érdezi az anyuka: kell-e valamit fizetni? A válasz „nem”. Váratlan megnyilatkozás az anyuka részéről: „Remélem rendesen fognak bánni a gyerekekkel. Nem szeretném, ha valami probléma lenne az iskolával!” Köszönés. Elviharzás. Az irodában levő pedagógusok arcán csodálkozás. Mi volt ez? Fenyegetés, vagy ki tudja, hogy mi? Az anyuka így üzent a lányának. „Nem kell félned! Én melletted leszek.” De mitől akarta megvédeni, miért gondolta, hogy a pedagógusok ártani akarnak gyerekének? Az anyuka félelmet ültetett el a lányában az iskolával szemben. Az ilyen és hasonló dolgok rontják az iskola és a családi ház (szülői, szülők) kapcsolatát. Az lett volna a helyes, ha az anyuka rögtön megkeresi az igazgatót, még beiratás előtt, vagy az osztályfőnököt. Tájékozik az iskolában folyó munkáról. Nem lehet kizárni, hogy az előző iskolában adódhatott probléma, akkor még lehetett volna tisztázni. Így nem oldotta meg lánya problémáját, nem tudta felszabadítani.

Magamról

Nem is tudom, hol kezdjem, annyi mindent tudnék írni magamról, a családról, a lakhelyemről, a hobbijaimról és sok minden másról.

Magamról írnék először: 14 éves vagyok, kilencedik osztályos, a Babits Mihály Általános Iskolából jöttem, nagyon megkedveltem a végére, még a tanárok többségét is. Hobbijaim a foci, amerikai foci, horgászat, motorozás. Szeretek számítógépezni, zenét hallgatni, haverokkal bandázni, mint minden hasonló korú. Kedvenc tantárgyam az informatika volt, de a gimnáziumban valószínűleg változik majd. Szekszárdon, Szőlőhegyen lakom, de nem rég költöztünk ide, a környék még ismeretlen, körülbelül két hete lakunk itt, de remekül beilleszkedtem az itteniekhez, és nagyon jól érzem magam. Talán az egy hibája, hogyha a városba akarok menni valahová vagy valakihez, akkor bizony utazni kell néhány kilométert. Csendes, nyugodt környék, sok szabadidő programhoz alkalmas, például gyalogos, biciklis túrákhoz. A házuk nem túl kicsi, nem túl nagy, szüleimmel és 10 éves öcsémmel lakom, bőven elférünk lakhelyünkön, főként az előző kis lakásunkhoz képest.

Sok verset kellett olvasni általános iskolában, és én nem igazán kedveltem azokat, kivéve egy-kettőt. Ezért kedvenc versemnek talán a Husztot nevezném. Kölcsey Ferenc költötte, és megtetszett, ahogy az epigrammában kifejezi néhány sorban a magvas gondolatát. Nagyon lényeges dolgot ír le benne. Megértése igen bonyolult, többek közt ezért nem szeretem a verseket, de ennek lényegét egyből megértettem.

Kedvenc regényem, mint sok mindenkinek a Harry Potter könyvsorozat, megtetszett benne a varázslók és boszorkányok világa, és hogy Harry már 1. osztályosként megismerkedik a gonosszal és drámai harcban le is győzi. Továbbá az iskola, ahol tanulnak is nagyon szimpatikus, és a tanárok is. Mivel filmben is elkészült már öt rész, ezért a filmet megnézve össze lehet hasonlítani. Néha egészen nagy különbségek is vannak.

Hát ennyit sikerült írnom. Talán tudnék írni többet is, de szerintem az már felesleges lenne.

A levél híven mutatja be egy tizenöt éves elsős gimnazista gyerek őszinte megnyilatkozását. „... nagyon megkedveltem a végére, még a tanárok többségét is” – írja előző iskolájáról és tanáiról.

Az iskolában nem kötelező minden tanárt szeretni, ez nem is lehetséges. Akit ő nem szeret, azt szereti egy másik tanuló, és ez így megy végig az osztályon. Az osztályban az történik, hogy: az egyik ember a nevelő, a másik ember a növendék. Ezek hatnak egymásra kölcsönösen, s egymásra vonatkozásuk eredménye a növekedés. Ez a hatás független a szeretettől, nem tudja kikerülni. Természetes, ha ehhez csak egy nagyon kis szeretet is járul, az eredmény még jobb lehet. Tehát: szabad tanulni és fegyelmezetten viselkedni.

„... Körülbelül két hete lakunk itt, de remekül beilleszkedtem az itteniekhez, és nagyon jól érzem magam.” Igen, az iskolai életnek része, hogy ki hogyan tud,

akar társaihoz, tanáraihoz viszonyulni. Az anyuka ezt a lehetőséget vette el a lányától azzal, hogy beavatkozott, és ő akarja irányítani lánya iskolai életét.

Kati, első osztályos tanuló története

Katit akkor ismertem meg, mikor a karácsonyi szünetben a napközibe beosztva szolgáltam két félnapot. A szolgálat reggel hét órától tizenkét óráig, tizenkét órától este öt óráig tartott Hétfő reggel kezdtem. Az ünnep utáni első munkanapon jöttem napközibe. Hozták magukkal az ünnep hangulatát, ahol még élvezték a családi békesség szabadságát, örömet. Kati az elsők között érkezett. Leült a padba, hosszan figyelt engem. Majd odajött és megfogta a kezem. Elmagyarázta, hogy mikor lehet reggelizni, ebédelni. Mik a szokások, hol vannak a játékok. Így barátkoztunk össze. Az idő megenyhült, mindenhol locspocs, csupa sár minden. Mit lehet ilyenkor csinálni? Szabadba menni nem lehet, szemerkél az eső is időnként. Marad a társasjáték, mese, játék a tornateremben. Kati, és még vagy hét-nyolc társa zenetagozatos osztályba járt, furulyázni tanult. Hozták is magukkal. „Tessék mondani, szabad furulyázni?” „Szabad” – válaszoltam, és elkezdődött a zenebona. Kati állandóan mellettem volt, magyarázott, segített a munkámban. Később csatlakoztak az osztálytársai is, így telt az idő. Gyerekek, holnap reggel is én leszek veletek. Mit tudnánk, valami jó dolgot csinálni? Rendezzünk hangversenyt, közölte Kati. Ez az ötlet mindenkinek tetszett. Ki lesz a zsűri? Milyen ajándékot kap, aki jól szerepel? Özönlöttek a kérdések. Voltak ötödik osztályos tanulók is, ők vállalták, hogy segítenek a kicsiknek. Végül csak megegyeztünk, hogy holnap furulyaverseny lesz. Másnap meglepetés ért. Kati mozgósította társait, akik nem napközisek, így a vártnál több gyerek jelent meg. Egy anyuka is megjelent, nem tudta, hogy milyen verseny lesz. Eljött, hogy megnézze, mi történik. Mindent a helyére tettünk. Reggeli után kezdődött a verseny. Ötödikes tanulók adták a zsűri tagjait. A gyerekek sorban egymás után játszottak. A zsűri mindjárt pontozta az eredményt. Húsz tanuló játszott, mind első osztályos. Zengett a terem. Végül együtt énekelt az egész csoport. Az ajándék három nagy tábla Boci csokoládé, közösen fogyasztották el a versenyzők. Hangulatos délelőtt volt. Később Kati osztályának lettem osztályfőnöke. Ötödik osztályban Katit választották osztálybizalminak. Tevékenyen kivette részét az úttörőraj munkájából.

Hetedik osztályban a tanév vége közeledett. Odajött hozzám az óra végén. „Gyula bácsi, én pedagógus szeretnék lenni. Tessék nekem segíteni!” Közös erővel láttunk neki az előkészületnek. Sikerült, elvégezte a főiskolát. A kerületben tanít. Eredményei jók, szervezői készsége fejlett. A tanulók szeretik, szívesen vesz részt az iskolai táborozásokon, vezeti azokat. Abból az osztályból hárman lettek pedagógusok. Ha találkozunk, a nyakamba borul és elmondja, mi történik az iskolában, a tanulókkal, és nem utolsó sorban önmagáról is beszámol. Elmondja, milyen eredményei vannak.

Ez talán köszönhető a téli szünetben együtt töltött két napos ügyeleti beosztásomnak, ahol mindenki jól érezte magát, és a két nap jó hangulatban telt el.

Déli hangulat a tanteremben

*Hamvas gesztenyevirágok
Tikkadt fejceskéi néznek a terembe,
Kint víg zaj zsongja be a déli világot,
És pajkos szellő lágy szárnyán lebben be.
Az ablakon keresztül
Látszik a napfényes háztető-rengeteg.
A teremben ólomtagú bágyadtság ül.
Álmosan hajlanak le a fáradt fejek.
Csend- csend. Árva hang sem szólal,
Talán az idő is megállt, nem rohan.
Messze kis templomból vékony, csengőszóval
Meggzólal a harang fáradtan, álmosan.*

1937.

Vörös István 15 éves gimn. tanuló. Mozgássérült, társai karosszékekben viszik fel az osztályba. Tanítás után le a földszintre, ott átültették társukat a kerekesszékekbe, s lelkesen tolták hazáig. Így érettségizett le. 1947-ben huszonöt éves korában meghalt. Kötetei: „Papírsárkány”, „Üveg pohár”, „Tűhegyen”

Ne tanuljunk, beszéljünk

Április vége. A hőmérő harminc fokon felül mutatja, hogy bizony meleg van. Az udvaron lévő két nyárfa ontja a vattaszerű anyagát, mint tollpihe, úsznak a levegőben. Ablakot nyitni nem lehet, rögtön tele lesz a terem pihével, szánk és orrunk szívja magába. Olyan órarendem van, hogy egyik héten egy, másik héten két órám van. Azon a héten egy órás napom van. Osztályom végzős nyolcadik osztály. Terveztük a tavaszi kirándulást, a ballagást, hogy, mint. De, egyelőre következik a hatodik óra. Jönnek már a tanulók. Táskájukat ledobják a földre, lerogynak. Félhangos megjegyzés: „Ildi néni nekem megint rossz napja volt, olyan izomlázam van.” Becsöngetés, kezdődik az óra. Jelent a hetes.

Jutka jelentkezik. Szólítom.

- Tanár úr, ne tanuljunk, beszéljünk.
- Jó, de miről beszéljünk? Iskoláról, családról, rólatok?
- Az mindegy, mindenki mond valamit, majd kiderül. Csak ne dolgozzunk.

Elindult a beszélgetés. Időnként elmondtam szokásos mondókámat: csont, bőr, bűtyök! Jön a válasz: „Vigyázz, mert ütök!” Vannak még ébren.

- Szíveskedjenek figyelni, jól elbeszélgettük az órát. Házi feladat a táblán látható lakatpánt rajzát elkészíteni. Adom a méreteket. Következő órára kérem a műszaki rajzot. Csomagolhatnak, mindjárt csengetnek.

- Gyula bácsi, miért tetszik minket magázni?”

- Azt gondoltam, hogy elszakadtatok tőlem és azért lettem tanár úr. Ha ez így van, akkor nekem sem illik magukat tegezni.

Kórusban a válasz:

- Gyula bácsi, hát ez nem így van!

- Hogy legyen?

- Úgy, mint máskor. – Lehet sorakozni!

- Csókolom!

Vidám köszönéssel indulnak haza. Volt egy boldog órájuk, feledtette a testnevelési óra gyötrelmeit. Azon gondolkodtam, milyen testnevelési óra az ilyen, ahol a gyerekek nem felüdülnak, hanem rogyadozó térdekkel vánszorognak be a következő órára. Ez nem első esetben történt meg. „Rossz napja volt.” Van ilyen, lehet, és szabad? Ha az első órában történik, az egész napjuk tönkre mehet. Ilyenkor szaporodnak meg az ellenőrzői bejegyzések. Az sem volt véletlen, hogy nem akartak dolgozni. Értettem a kérést, amit Jutka kért. Bizony sokszor előfordul, hogy magánéletünk problémái bekerülnek az iskolai szakórákra, és a gyerek szenved tőle. Ilyenkor is szükség van szeretetre, önuralomra. Ezt nekünk adnunk kell, ha tetszik, ha nem. Így lesz derűs az iskola.

Ami engem vígasztalt, az volt, hogy a műszaki rajzokban alig volt hiba. Több volt az ötös, mint a négyes, hármas rajz nem is volt. A rajzot, ami a táblán volt, emlékezetből szerkesztették meg. Máskor együtt szoktuk megbeszélni egy órában, a kétórás héten pedig elkészíteni. Most így történt, és jól történt.

Kezdjük az új esztendőt. Az osztályomat viszem tovább. Most hetedikeseek. Összeszokott, jól kezelhető osztály. Igaz, már két éve vagyunk együtt jóban és rosszban. Azért talán több volt a jó. Azt hittem, hogy már jól ismerem az osztály minden tagját. Ötödik osztályban meglátogattam minden családot. Így a szülőkkel is jó volt a kapcsolat, ez érződött a tanulóknak és a szülői munkaközösség tagjain.

Órára jönnek a tanulók, szünet következik. Ülök a teremben, várva a tanulókat. Az asztalnál körém gyűltek. Mindig van valami, amiről tudatni akarnak. Pereg a nyelvük, a lányok közlékenyebbek, mint a fiúk, Mari, mert ő viszi a szót. A beálló pillanatnyi csendben közli velem: „Én nem szeretem Gyula bácsit.” Ez egyértelmű, őszintének látszó kijelentés. Le is hurrogták rögtön a többiek. Mari, olyan „nyelves” kislány. Szeret vitatkozni, keresi az igazát. Jeles tanuló, társait segíti. Olyan, ahogy szokták mondani, „közösségi” ember. A feladatokra rögtön jelentkezik, és már szervezi társait. Szereti az osztályt, úgy ahogy van. Azért lepott meg, amit mondott, mert azt hittem, hogy jól ismerem őket. Elfeledkeztem arról, hogy serdülő korban vannak és már nem azok a tavalyi kis gyerekek. Önállósodnak, bontogatják szárnyaikat, néha bizony idétlenül. Ezt a szárnybontogatást a pedagógusnak el kell tudni viselni.

- Nézd Mari, nem tudom, hogy külön szeretlek-e téged. Én az egész osztályt szeretem, benne téged is. Azt szeretem benned, hogy őszinte vagy. Kijelentésed ellenére is szereted az osztályt, benne talán az osztályfőnököt is. Együtt, veled és a többiekkel azért dolgozunk, hogy eredményeket érjünk el, hogy mindenki sikeres legyen.

- Hát persze, nem is úgy gondoltam – nevette el magát. Megtapsoltuk.

Szünetben, a tanári szobában név nélkül elmondtam a történetet. Reagálás: „Csak nem a Mari volt a hetedikből? Az egy olyan szemtelen kislány. Tőlem már kapott egy figyelmeztetést.” „Nekem nem fontos, hogy szeret-e. Kötelező iskolába járni, végezze el a munkáját, akkor jól megvagyunk.” Kati néni a negyedik osztály vezetője folytatta. Nekem meg azt mondta az egyik. „Anyukám nem szereti Kati nénit. – Miért nem? – Azt nem tudom.” Ha megtudod, mondd meg nekem, hogy én is tudjam.

Érdekes a különböző vélemény, ahogy nyilatkoztak. Tréfásan, vagy szigorúan lehet elintézni az ilyen dolgot. Melyik a jó? A nevelésnek fontos része a tanuló elsősorban való megismétlése. Családlátogatás, beszélgetés a tanulókkal, közös foglalkozások szervezése. Maximális odafigyeléssel erősíthető a kapcsolat. Ez mind igaz. Mégis adódnak problémák, amikor kiderül, hogy mégsem tökéletesen ismerem a gyereket. Ezért azután felháborodom a viselkedésén és adom az intőt, és mélyül a távolság diák és tanár között.

Móricz Zsigmond írja híres diákregényében: *„Nagyon sokszor közömbös a tanár előtt növendékeinek magánélete. A gyermek tudásának, jó vagy rossz feleletének ezer, családi életből, öröklött tényezőkből, lelki alkatából származó összetételekre nem kíváncsi, s ezért a növendéket, s ezért a növendéket, ha azt is hiszi, hogy ismeri, félreismeri.”* A nevelés folyamán hiába igyekeztem megismerni a gyereket, és úgy tűnik, minden rendben van. Ez nem elég. Másra is szükség van. Példamutatásra, ez többet ér minden beszédnél. A tanuló is meg akar ismerni engem, ezért figyel. Ezek hatnak rá. A beszédem az öltözködésem, általában az egész egyéniségem. Figyeli a másik emberhez való viszonyulásom, a nevelőtestület tagjaival való kapcsolatam. Nekem kell eldönteni, hogy milyen példát mutatok a rám bízott tanulóknak. *„Az Isten adja a növekedést, a pedagógus csak közvetíti, ha valóban elhivatott pedagógus. Csak akkor tud eredményes munkát végezni, ha szeretni tudja őket, ez ad neki erőt újra és újra. A nevelésben minden pedagógiai ügyeskedés hasztalan, ha nincs mögötte szeretet.”*

Táncolni jó

Hagyományosan minden évben megrendezésre került a Pedagógusnap. Ezen a napon szülők, gyerekek kedveskedtek tanáraiknak, köszöntötték őket. Boldog nap volt ez tanulóknak, szülőknek, pedagógusok számára. Este pedig valamelyik művelődési otthonban volt az ünnepélyes megemlékezés. A kerület vezetői és az iskolák pedagógusai vettek részt rajta. Elhangzottak a köszöntők. Egymás után értékelték a pedagógusok munkáját, hangoztatva, hogy milyen felelősségteljes munkát

végeznek. A jövő nemzedék szempontjából mennyire fontos, hogy jól képzett, gyermekszerető pedagógusok végezzék a nevelői, oktatói munkát. A beszédek után következett a kitüntetések, jutalmak átadása. Majd meghívott színészek, előadó művészek szórakoztatták a jelenlevőket. Mikor véget ért a hivatalos megemlékezés, következett az egyéni szórakozás. A szomszéd teremben terített asztalok várták a vendégeket. A pincérek igyekeztek mindenkit kiszolgálni. Később felborult a rend, mert a zenekar tagjai játszani kezdtek. A táncolós kedvűek birtokba vették a termet. Huszonkét óra körül már ritkult az ünneplők létszáma. A hangulat viszont emelkedett. A rendezvény zártkörű volt, így más vendégek nem voltak jelen. A jó hangulat a tetőfokára hágott, legalábbis ezt jelezte a hölgy (30 és 40 között, igazgató az egyik iskolában) lerúgta cipőit, majd fölpattant az asztal tetejére. Ez volt az első siker, mert nagy tapsot kapott. Ugyancsak járta a táncot az asztal tetején gondtalanul, semmivel sem törődve. Majd, hogy szabadabban tudjon mozogni, szoknyáját combközépig felhúzáva táncolt tovább.

Majd úgy történt, ahogy az írva van: *Véget vetnek a zenének, S haza mennek a legények.*

A hír az szárnyakon repül, másnap reggel már erről beszéltek a kerületben. A hír eljutott a Művelődési Osztály vezetőjéhez is. Egy telefon, kérték, fáradjon be az irodába. Miről beszélgettek, nem tudni, de igazgatóváltás történt.

Következtetés: a pedagógus a tanulói számára példakép. Egy igazgató az iskolai tantestület vezetője, számukra példakép kell, legyen. Az esetről értesültek a tanítványok szülei, de értesültek a tanulók is. Így nálunk is téma volt a tanulók között. Hány féle módon mondták el nekem. Lám, egy helytelen viselkedésből hogy lett kerületi ügy. Nem szeretném, ha félreértenék, vagy még inkább félremagyaráznák a történetet. Gondoljunk bele, az iskolában uralkodó helyzetért, állapotokért nem vagyunk-e felelősök akarva-akaratlanul?

Ez egy más történet 2008-ban. Nézem a híradót, nem akarok hinni a szememnek, fülemnek. Középiszkolai rendezvény valahol egy iskolában. Jelen vannak a diákok, pedagógusok. Tréfás, szórakoztató „buli” lehetett. Egyszer csak azt látni, hogy az egyik fiatal pedagógushölgy tánc közben leveszi a melltartót. Majd tolja lefelé a nadrágját, és vele együtt csúszik az alsó is. Egy férfi kolléga ráterítve egy köpenyt kivezette a teremből. Ez is megdöbbenő, még inkább a vezető nyilatkozata. „Nem történt semmi komoly dolog, a rendezvény eleve olyan volt, hogy még ez is belefért.”

Kérdezem: másnap a tanárnő hogy tud tanítványai szemébe nézni? Mi jut eszébe a diákoknak (fiúknak, lányoknak) mikor belép a terembe a tanárnő az ajtón? Maguk között hogy ítélték meg a tanárnő viselkedését, hogyan minősítették? Példaként A tanárnő terembe lépése alkalmával az a jelenet idéződik-e fel a diákban, amit látott, vagy az óra anyagára koncentrált? Kötve hiszem!

Bennem is felidéződik egy történet: Az egyik igen forró májusi napon lyukas órás voltam. Csendes magányomban figyeltem az órára siető kolléganőket. Az

egyik fiatalnak az én osztályomban volt órája. A nagy meleg miatt az akkor divatos vállpántos ruhát hordott, mély dekoltázs volt a ruhán, és mindezt melltartó nélkül viselte. Naplóval a kezében indult.

- Marika, kérem, vegyen föl valami köpenyt, mert így nem fog tudni órát tartani.

- Miért nem? – kérdezett vissza.

- Azért, mert az osztályomban levő tizenhat éves fiú egész idő alatt magát fogja bámulni, nem a magyarázatra fog figyelni.

- Légy szíves, vedd fel ezt a rövid köpenyt! – szólt az igazgatónő.

- Köszönöm, hogy szólt, erre nem is gondoltam – közölte a szünetben. Ez elrendeződött.

Munkánk során annyi kis apróság előfordul, amit nem veszünk észre, de elvonják a tanulók figyelmét. Rendszerint ilyenkor sokasodnak meg az ellenőrzői bejegyzések, például „nem figyel az órán.” Dehogyan nem figyel, csak az esze és gondolatai máshol járnak, és arra figyel, nem a magyarázatra. Utána azután van odahaza szomorúság a bejegyzés miatt. Amit akarva-akaratlanul mi idéztünk elő. Egy kicsit nem figyeltünk önmagunkra.

Régi történet a „forró nadrág” korszakából. Ugye emlékeznek rá? Kötött, színes anyagból készült combközépig érő szoros nadrág volt. Kerületi továbbképzési nap volt, ahol a kerület pedagógusai vettek részt. A bevezető előadás után következett a megbeszélés, hozzászólások sora. A tanulók viselkedése, öltözködése volt a fő téma. Szóba került a „forró nadrág” viselete is olyanformán, hogy ízléstelen és kihívó ruhadarab. Ekörül folyt tehát a vita. Több felszólaló mondta már el véleményét, majd felállt egy negyven évéhez közeledő hölgy. (Vendég; derültség a teremben.) Forró nadrágban volt, és igencsak védelmébe vette azokat, akik elítélően nyilatkoztak a nadrágról, és javasolta betiltását az iskolákban. Hamar elmúlt a szezonja.

2009-ben történt, tehát egészen friss hír. Valamelyik középiskola fiatal tanárnője gondolt egy nagyot. A gondolatot tett követte, az interneten keresett magának szexpartnert. A nagyobb hatás kedvéért egy fényképet is mellékelte. A hatás nem maradt el, tanítványai felismerték, így széles körben kezdték terjeszteni. A botrány természetesen nem maradt el. A történet nyilvánosságra került. Az iskola lehet, hogy egyik jól képzett, szakos tanárát vesztette el. Nem gondolta át, mit cselekszik, hiba volt.

Idős, bölcs parasztasszonyoktól hallottam a faluban, ha valami ilyesmi történt, és bajba került egy leány. Bölcsen fogalmazták meg gondolataikat: „Kötés alatt nincsen ész.” Utalás volt ez a szerelembe esett leányra, legényre egyaránt. Úgy tetszik, ez a bölcs mondás napjainkban is érvényes.

Régi történet, de igaz. Ezek a gyerekek felmenthetők, mert nem tudták mit cselekszenek. Csak az a gondolkodtató kérdés, hogy most már felnőtt korban hol tartanak. Megyek a folyosón. Csend van, a termekben tanulnak. Elöttem két gyerekfejet látok a földön feküdni. Van még valami, azt nem látom, de nagy kupac. Odaérek.

- Gyerekek, álljatok fel, mert megfáztok... Félig felemelkednek. Egy fej, két láb tűnik elő, kislány. Azon feküdt két második osztályos fiú. – Mit csináltok? – kérdezem őket. Zavaromban más nem jutott eszembe. A szituáció csak egyféleképpen volt értelmezhető. „Játszunk Julival, láttuk a moziban, a filmen.”

Igaza volt a két fiúnak. Ők nem csináltak mást, csak utánozták a felnőtteket, a filmen látták mi, s hogyan történik. Haragudtam magamban. Hányszor elhangzott már szóban, írásban különböző pedagógiai fórumokon: Vigyázz szülő, vigyázz pedagógus, vigyázz társadalom, milyen példát mutatsz a gyereknek, gyerekeknek. A gyerek példaképet keres magának. A szülői házban, az iskolában, a filmekben. Példakép egy-egy sportember, egy színész, de lehet bárki, aki a látókörbe kerül. Számára a rossz példa is lehet követendő példa, mert az értékbecslés még nem fejlődött olyan szintre, hogy meg tudja ítélni, mi a helyes.

A pedagógusok többsége becsületesen helyt áll a munkában és szolgálja az oktatás-nevelés ügyét. Mindig lesznek a társadalomban megtévedt emberek. A pedagógus is a társadalomban élő ember, így ő is megtéved. Tőle viszont példamutató magatartást, viselkedést várnak el, még azok is, akik a társadalomban, családi körben nem éppen példamutató életet élnek. Ha tévednek, nagyobb hangsúllyal állítják és hamarabb pellengérré, mint a társadalom megtévedt tagjait. Ezért fontos, hogy minden hivatásának élő pedagógus legyen első a példamutatásban.

Mitől lehet rossz a gyerek, az osztály hangulata, közérzete?

Mi szülők, pedagógusok gyakran elfelejtjük, hogy a gyermekünk, a ránk bízott gyermekek (tanulók) is emberek, velünk egyenjogú felek. Ugyanúgy vágyai, idegei, céljai, eszméi, örömei, fájdalmai vannak. Ezt tudjuk, mégis előfordul, hogy elfeledkezünk róla. Ezzel bánatot okozunk a gyereknek, mert olyat mondunk vagy cselekszünk, amivel megsértjük. Ezt a gyerek nem feledi el napokig, hetekig, vagy évekig. Bizony előfordul, hogy egyszer csak számon kéri rajtunk. Akkor magyarázkodhatunk. Ilyen történeteket szedtem elő az „ördög bugyrából”.

A történetek igazak. A neveket, a helyszínt áthelyeztem, megváltoztattam. Mégis, ha valaki találkozik a névvel, vagy felismerni véli a helyszínt és úgy gondolja, hogy esetleg róla szól a történet, az merő egybeesés, ezért elnézést kérek. Semmit sem írtam le bántó, vagy ártani akaró szándékkal, ezt higgyék el!

Már említettem, hogy Debrecen mellett egy nevelőotthonnak voltam a vezetője, mely 1946-ban megszűnt, ezután Pesten éltünk. Egy nyáron rokoni látogatásra mentünk haza Debrecenbe. Ennek mindig híre ment és az otthonbeli fiúk felkerestek bennünket. Egyik nyáron a találkozás alkalmával történt:

- Tetszik emlékezni, Vilma néni jött velünk haza szekéren, és valami játékot vagy ennivalót tetszett nekem ígérni. Arra emlékszem, hogy nem kaptam meg az ígért dolgot. Nagyon boldogtalan voltam – mondta ezt egy gyermek közel harminc év múltán.

- Miért nem szóltál akkor? – kérdeztem.
- Nem mertem – felelte.
- Bizony elszégyelltem magam így utólag – vallotta be Vilma néni.

Nyugdíjba vonulásom után dolgoztam tovább. A napközibe kaptam beosztást, egyben lettem tíz napközis csoportnak munkaközösség-vezetője. Egyik évben úgy alakult, hogy a 30 fős csoportból 15 tanuló az egyik negyedik osztályból adódott. Az iskola minden évben megrendezte hagyományos évváró hangversenyét. Úgy gondoltam, hogy egyszer a napközis csoportok tanulói is szerepelhetnének. Bennem volt az is: ha időben fel tudunk készülni, akkor a karácsonyi ünnepélyen is előadhatjuk. Megkérdeztem a gyerekeket, hogy egy ilyen előadásra tanulás mellett fel tudunk-e készülni. Csak úgy vállalhatjuk el, ha a tanulókkal nem lesz probléma. Megbeszéltük, hogy a tanulási idő rovására nem lehet próbát tartani. A tanulmányi eredménye senkinek nem lehet rosszabb. A gyerekek azt javasolták, úgy oldjuk meg, hogy pénteken nem tanulunk, szombat, vasárnap meg tudjuk csinálni a leckét odahaza.

A döntés egyhangú jóváhagyás volt. Móra Ferentől *A didergő király* című mesét találtuk alkalmasnak előadásra. A következő pénteken nem volt tanulás. Kerestük a szereplőket, olvastam a szöveget. Mikor végére értem, megszólalt Zsófi: „Én leszek a narrátor, Szabi legyen az udvari bolond, neki még megvan az a bohócruha, amiben már egyszer szerepelt.” Így haladtunk végig, és a tanulók döntötték el, hogy ki milyen szerepet kapjon. Örömmel a szülők is bekapcsolódtak, készítették a kellékeket. Segített bennünket az osztályvezető tanító néni. Eljött az előadás napja, karácsony hetében, szünidő kezdete előtt volt az előadás. Simán, zökkenőmentesen ment minden. Szünni nem akaró taps kísérte a szereplők hajlongásait. Az igazgatónő a színpadra lépve köszönte meg a sikeres előadást, és dicsérte a szereplőket, szülőket. Egyben meghívta a csoport szereplőit az iskolai hangversenyre, hogy ott is adják elő *A didergő király* mesejátékot. Szavait nagy taps kísérte.

A tanulók komolyan vették az igazgatónő meghívását. Továbbra is készültek, rendben tartották a kellékeket. Időnként elpróbáltuk a szöveget. Időben elkészült a műsor a tavaszi hangversenyre. A napközis csoport mesejátéka nem szerepelt benne. „Gyula bácsi, mi nem megyünk szerepelni?” – kérdezték a tanulók. Érdeklődni kezdtem, hogy mi oka van annak, és miért nem szerepelhetnek a gyerekek. Kérdeztem a szervezőket, kitérő választ kaptam. Érdeklődésemre az igazgatónő sem adott egyértelmű választ. Elsősorban ének és zenei számokra gondoltak, ezért nem tudták bevenni, volt a válasz. Nekem az volt a véleményem, hogy a zenei oktatás mellett el kell fogadni más csoportok, így a napközis csoport részvételét is a hangversenyen. Igazolta volna az iskolában folyó, ezen belül a napközi otthonban végzett munkát. A szülők így betekintést nyerhettek volna a tanulási időn túli idő hasznos eltöltéséről, hogy a „napközi nem csak gyermekmegőrző”.

Megbeszéltem a gyerekekkel, hogy miért nem szerepelhetnek. Bánatosak voltak, csalódás érte őket. Végül megnyugodtak. „Nem baj Gyula bácsi, előadjuk

magunknak. Meghívjuk a többi napközis csoportot is.” Az előadás sikerült. Azért azt észre lehetett venni, már nem volt bennük olyan nagy lelkesedés, tűz, mint első alaklommal. Bizony-bizony nem lehet felelőtlenül ígéretet. Kérdés: Miért igazgató az igazgató? Egy szavába került volna, és utolsó számnak előadható lett volna. Így maradt a csalódás a gyerekekben. Elmaradt egy vidám, szórakoztató mesejáték.

Este, mikor összekerült a család, mi munkából, a gyerekek a napközi otthonból, volt mindig miről beszámolni. Mikor elcsendesedtünk, jött a lányom.

- Apa ezt írd alá! – Nyitom az ellenőrzőt. „Evett az órán, figyelmeztetés.”

- Hogy tehetél ilyen dolgot, enni az órán?

- Csak egy szem szőlőt vettem be.

- Egyet sem lett volna szabad bevenni, és nem szégyellted magad, mikor a tanító néni kiszólított? – Aranyos egy másodikos gyerek, végigmosolyogta, ahogy hallgatta az intelmeimet.

- Szégyellje magát a tanító néni.

- Kislányom, hogy mondatsz ilyen?

- Igen, a fél osztály kint állt már a fal mellett. Ő meg egy nénivel beszélgetett az ajtóban.

- Na, várjál csak, hogy van ez? A tanító néni nem tanított, hanem az ajtóban beszélgetett, ti meg lármáztatok?

- Igen. Haragszol, apa?

- Dehogy haragszom, máskor azért szünetben egyél! – zártam le az üveget. Ha már magam fegyelmezetlen vagyok, hasonlóért ne büntessük a gyereket. Ez a tanulság. Azt gondoljuk, ha nem leszek kemény, elvesz a tekintélyem. Ebben az esetben veszett el. Az osztálynak szerzett egy rossz napot.

Előfordult, hogy én sem voltam jobb a „Deákné vásznánál”, Nyolcadik osztályban volt óráim. Nem jól kezdődött. Nyugtalanok voltak a tanulók. Egymásra néztek és hangosan nyekeregtek. Volt egy szerfelett hangoskodó tanuló, akire többször rászóltam és figyelmeztettem, maradjon már csendben. Végül többször rászólás után kicsúszott a számon: „Olyan vagy, mint egy bivalyborjú: annak is hiába beszél az ember.” Ő elhallgatott, a többiek tréfának fogták fel. „Na, mi van?” Szólt rá nevető társaira. Évek múlva megyek az utcán, jön velem szemben egykori hősrünk, oldalán egy leánnyal. Mikor mellém érnek, hallom félhangosan: bivalyborjú. Ösztönösen egyszerre fordultunk meg. „Úgy látom semmit sem változtál, maradtál, aki voltál” – mondom neki. „Tanár bácsi sem változott.” Odajött és bemutatta a kislányt. Elmondta, hogy akkor nagyon haragudott rám, de most már nincs miért. Barátságosan váltunk el. Lám, esztendők múltak el, és nem feledett az egykori sértésért. Nekem tanulság volt: A pedagógus ne legyen türelmetlen.

Talán ide kapcsolódik az egyik előadásom anyaga. Mellékelem, talán lesz valami haszna, gondolkodásra készítem.

Pedagógiánk „felemás igában”

Pár réve már annak, hogy havonta egy alkalommal összejöviünk „Karácsony Sándor” szeminárium ürügyén. Ezeknek az összejöveteleknek célja Sándor bátyánk munkásságának megismerése, olyan történetek elmondása, rögzítése azok számára, akik esetleg nem ismerték vagy másképpen ismerték Őt.

Sok érdekes előadást hallottunk, miáltal gazdagabbak lettünk ismeretekben, érzelmekben, lelkiekben. Magam részéről arról szeretnék beszámolni, hogyan keltek életre és lettek valósággá Sándor bátyánktól tanult igazságok a pedagógiának azon a kis területén, ami rám volt bízva.

Érdekes, hogy elsősorban maximális odafigyeléssel alakultak ki iskolai munkám során olyan szituációk, amiben a gyerekek nem akarták kivonni magukat a komoly erőfeszítést igénylő szellemi munkából.

A felemáság a pedagógiában is igát jelent. Már ott sem mutatkozik egység, hogy mit tanítsunk, hát még ott, hogyan? A nevelésről, az értékelésről nem is beszélve. Volt szülő, aki beírta a gyerek ellenőrző könyvébe egy intőre válaszolva, hogy a nevelést bízuk őrá. A mi dolgunk a tanítás.

Az iga akkor is kényszert jelent, ha nem felemás.

Egyetlen iganak van értelme, ami gyönyörűséges, és aminek a terhe könnyű, amitől szelídek és alázatos szívűek leszünk. (Máté 11; 29-30)

Ha nem ilyen iga hordozója a pedagógus, jobban kínlódik, mint a rábízott gyerekek. Kivéve azt, akiben nyoma sincs a felelősségérzetnek.

Konkrét megfogalmazásban: gyermekközpontúnak kellene lenni az egységes pedagógiának, vagyis minden gyereket arra tanítani, nevelni, amire adottságai lehetőséget kínálnak.

Közben egyre inkább odafajul pedagógiánk, hogy munkaerőket kell nevelniünk. És nem adottság szerint, hanem hogy melyik pályán mutatkozik hiány, és hol vannak túl sokan. De szelídlelkűséget biztosító igámmal észreveszem a gyerekben a jövődő másik embert és biztosítom számára, hogy korának megfelelő hatások ériék.

1945-ben a Nemzeti Segély megbízásából újrászerveztem a Fiúkfalva nevű nevelőotthont. (Erről már egyszer beszámoltam.) Sok fiatal, velem egykorú barátom még katona, vagy már valamelyik oldalon hadifogoly. Munkám folytatásához semmi segítségre nem számíthatok. Néhány növendék áll mellém, akik már voltak az otthon lakói.

Mégis az Otthon életében a legsikeresebb időnek tartom ezt az évet.

A Magyar Demokrácia című könyv 35. oldalán olvasható: „A nevelés akkor lesz demokratikus, ha minden rendű és rangú növendék szabad lesz, ami muszáj volt. Ez a boldog állapot pedig nem állhat be hamarabb, csak akkor, ha a növendéket teljes értékű embernek tartjuk, és ennek megfelelően kezeljük.”

Erre ebben az évben bőséges lehetőség nyílt.

Az Otthonban 11 évestől 19 évesig voltak gyerekek. Csak úgy lehetett együtt tartani a társaságot, ha önkormányzatot biztosíthattam az Otthon számára, a

benne élő fiatalok részére. A fiúk maguk közül választottak vezetőket, akik irányították a családok életét és szervezték a munkát, nem éltek vissza a helyzettel.

Szabad volt a környékbeli gazdáknál munkát vállalni (megfelelő ellenszolgáltatásért) és azt becsületesen elvégezni. Szabad volt az Otthont elhagyni, de minek? Az egyik fiú így fogalmazta meg visszatérése okát. „Gyuszi bácsi, visszajöttem, nem tudok én már igazi csavargó lenni.”

Ennek a jól kialakult együttesnek az életét zavarta meg a N. S. új gazdasági felelőse.

A Fiúkfalva lakóit nem nevelésre szoruló együttesnek tekintette, hanem valamilyen fiatalokra épített termelő egységnek. A fiúk úgy védekeztek, ahogy tudtak. A termelt javakból nem mindent bocsátottak a gazdasági vezető rendelkezésére. Én fontosnak tartottam, hogy a termelt javakkal az Otthon lakói rendelkezzenek.

1946 augusztusában nyilvánvalóvá vált, hogy a Fiúkfalva fenntartása problematikus lett. Megszüntetése egyre közelebb került. A felszámolás után a gyerekeket a Hajdúhadházi Gyermekvárosba kellett volna átadni. Ez nem sikerült.

Érdekes, hogy a jól felszerelt és élelemmel bőségesen ellátott Gyermekváros nem vonzotta a fiúkat.⁴

Az infláció, a rossz gazdasági helyzet, a nem megfelelő elhelyezés (20 férőhelyre 30-35 fő jutott). Mindez nem szegte kedvét a fiúknak. Becsületesen dolgoztak és keményen helytálltak. Jó hangulat uralkodott a tanyán, ahol éltünk. Ez a hangulat határozta meg a napi cselekedeteinket. Szabad volt a lélek, ettől szabadok lettek a fiúk is.

Milyen tapasztalatokat szereztünk Fiúkfalván mint pedagógusok? Elsősorban azt, hogy a személyes kapcsolat kialakítása a legfontosabb. Mi tartott a össze a fiúkat, miért tartottak ki velünk? Nyilván észrevették, hogy hiszünk emberhez méltó éltre érésük lehetőségében. És ők is elhitték, hogy mi ezt teljes erőbedobással akarjuk szolgálni.

Aki tanít vagy tanított általános iskolában, tudja, milyen nagy felelősség hárul az ott tanítókra. Nem beszélve arról, hogy a nevelés általános iskolában is sok nevelő függvényében történik. Karácsony Sándortól tanultam meg, hogy hinni kell abban, amit csinállok. Egy osztály egyénekből tevődik össze. Negyven, vagy ennél is több a gyerek, akikkel a tanítási órán össze vagyok zárva. Várnak tőlem valamit, én is tőlük: azt, hogy a munkánk eredményes lesz.

Ez csak úgy lehetséges, ha elhiszem azt, amit Sándor bátyánktól tanulhattunk.

Így írja az Ocsúdó Magyarság 31. oldalán: „A társadalmi nevelés is társas viszonyulás. Az egyik ember nevelő, a másik ember növendék. Ezek hatnak egymásra kölcsönösen s egymásra vonatkozásuk eredménye a növekedés.”

⁴ 1995-ben jelent meg erről könyvem: Nem erővel, sem hatalommal címen.

Negyedik osztályom volt 43-as létszámmal. Öt osztályismétlő gyerek volt köztük. Ebből kettő már harmadszor rugaszkodott neki a 4. osztálynak, hogy végre ötödikes lehessen. Mikor pár nap múlva kiderült, hogy nem kell tőlem félniük, oldódni kezdtek a gyerekek. Szünetben odajöttek hozzám beszélgetni, ezt jó jelnek véltem részükről.⁵ Az derült itt ki, hogy nem muszáj, de szabad az órákon figyelni és még tanulni is lehet. Sokan ismerik Gander Tibor történetét. Olvasható A csucsai front című könyv 51. oldalán. Amikor Sándor bátyánk a téli szünet idején szeretne foglalkozni a tanulóival, ezért megpróbálja rávenni az osztályt, hogy délutánonként járjanak be tanulni. Ha nehezen is, de ráállnak, ha nem is egyértelműen.

Idézem: „De ha tanulnánk? – vágta rá Gander Tibor egészen meglepetésszerűen. Hiszen, emlékszünk, ő szerette a legnyíltabban, ha elmaradtak az órák. Nem is állhattam meg szó nélkül.

- Tibor az Istenért, csak nem vagy talán beteg? Te akarsz bejönni külön órára, aki még a rendes órákat is utálod, mint a bűnödöt? – Gander Tibi fölöttébb megbotráncozott ekkora hozzánemértésem.

- A rendes óra más, – mondta fölényesen – de délután bejárni az egy jobb eset. Lám, ha valami nem muszáj, abban szívesebben vesznek részt a tanulók.

Azt tapasztaltam, hogy felemás és ellentmondásos elképzelések érvényesülnek a felügyeleti rendszerünkben. Ezek miatt is akadtak problémák az iskolában, így nekem is.

Nyelvtan órán kaptam felügyelői látogatást. A határozókkal foglalkoztunk. Határozókat kellett gyűjteni házi feladatként. Szebbnél-szebb példamondatokat hoztak a gyerekek: versből, novellából, regényből, újságból, stb. Később kiderült, hogy a különböző helyről szerzett példák keresése fejlesztette a tanulók önállóságát, aminek nagy hasznát vették a több tanáros ötödik osztályban.

Azután új felügyelőt kaptunk. Ő is nyelvtan órára jött órát látogatni. Nem tetszett neki az eddig alkalmazott módszerem. Javasolta, hogy a gyerekek találjanak ki példamondatokat. Fölösleges a tanulókat azzal terhelni, hogy irodalmi művekből gyűjtsenek példákat. Elment, mi meg csináltuk tovább a példagyűjtögetést a bevált módszer szerint.

Úgy adódott, hogy átkerültem egy másik iskolába. Ez az iskola ének-zene tagozatos volt. A párhuzamos osztályokból mindig a „b” osztály volt tagozatos. Válogatott társaság, az „a” osztállyal ellentétben, ahová a körzetben lakó tanulók kerültek válogatás nélkül. Odakerülésem idején mindenki a „b” osztályokat dicsérte. Nincs ott fegyelmezési probléma, jobb a tanulmányi eredményük a tanulóknak. Mint „új fiú” a leggyengébbnek tartott 6.a osztálynak lettem az osztályfőnöke. Az osztályban lévő gyerekek (tanulók), híresek voltak viselkedésükről. Napirenden voltak a verekedések, a feladatok el nem készítése és a gyenge osztályzatok igazolni látszottak a vélekedéseket.

⁵ Az előadásban ezt követően a „papírrepülő-hajtogató” Attila történetét ismerhetjük meg, ezzel e kötet olvasói már a korábbi oldalakon találkozhattak. (A Szerk.)

Egy hónap múlva rájöttem, hogy valami baj van az iskolában uralkodó szemlélettel. A „b” osztályok voltak az „elit” osztályok. Ők különben, mint az „a” osztályosok. Igaz, nagyon szép hangversenyeket tartottak kerületi szinten. Az „a” osztálybeli tanulók végezték az iskolában a fizikai munkát, tüzelőt hordtak, ha úgy adódott, bútorokat cipeltek a termék berendezése idején, bevásárolni küldték őket, néha még óra alatt is.

Az hamarosan kiderült, hogy az osztály akarata ellenére nem lehet lényeges változást elérni. Melyik gyerek nem csinál szívesen mást tanulás helyett? Azt már Fiúkfalván tapasztaltam, hogy a nevelő hatás a felnőtt felől irányul a gyerek felé, a kapcsolat mégis kölcsönös, mert hiszen a növendék magatartása befolyásolja, sőt meghatározza a nevelő viselkedését.

„A nevelés sikere az atmoszférán, a légkörön múlik, amelyben a nevelés végbemegy” – olvasható az *Ocsúdó Magyarországon*. Szó van itt még arról a feszültségről, amit minden nevelőnek éreznie kell, aki olyan kapcsolatba került neveltjeivel (tanulóival), amelyben már lehetséges a nevelés és kölcsönösen hatnak egymásra, Sok-sok egyéni és csoportos beszélgetés eredményeképp az osztályban megszűntek a verekedések. Kialakult egy olyan nézet, hogy verekedni „nem muszáj”. El tudtam velük hitetni, hogy nemcsak az osztályzatokért kell tanulni, hanem magukért az ismeretekért is. Ha küszködve is, de elértük, hogy évvégén senki sem bukott. Megszűntek a fizikai mellékfoglalkozások is. Nyolcadik osztályos korukban kezdtek felzárkózni a párhuzamos „b” osztályhoz tanulmányi eredmény szempontjából. Továbbtanulásnál minden tanulót felvettek, oda, ki hova jelentkezett: gimnáziumba, szakközépiskolába vagy ipari iskolába.⁶

„Fülemüle-per”

Pedagógusi túlkapás, civilben

Ez a történet tulajdonképpen amolyan „Fülemüle-per”. Arany Jánosnál szebben még senki nem írta meg. Évek jönnek, mennek, a történetek ismétlődnek, hogy tanulnak-e belőle az emberek, azt nem tudni. A nagypapa és két hölgy telekszomszédok, azaz nem egészen, mert a kertek vége nem ér össze. Közöttük van a senki földje, 3×10 m-es terület. Hajdanán vízelvezető árok volt. Az idők folyamán feltöltődött, egy szintbe került a kertek szintjével. Senki nem használta. A nagypapa, mikor nyugdíjba vonult arra gondolt, hogy hasznosítani tudná azt a kis darab földet. Eljárt a földhivatalnál és kérte, hogy kapjon engedélyt, hogy használhassa a földet. Az engedélyt meg is kapta. Így a nagypapa egyik tavaszi napon neki fogott rendezni a területet. Vele volt a hatodik osztályos unokája, aki segédkezett.

⁶ Az előadás szóbeli kiegészítésekkel elhangzott Karácsony Sándor kör összejövételén 1990. márc. 16-án. Az itt közöltek részletek az előadásból.

Ekkor tört ki a botrány. A két hölgy látva, hogy mit dolgozik a nagypapa, neki támadtak. A két hölgy durva szavakkal támadt rá. Szó szót követett, egyre durvább hangnemben szidalmazták a nagypapát, nem törődve az ott lévő gyerekekkel. (Az egyik hölgy pedagógus. Ott tanít, ahol az unoka is tanul.) A vita egyre hangosabb és durvább lett. A gyerekre nézve az egész hangnem, a durva szavak, nem volt éppen lélekemelő. Végül az egyik hölgy már unva az ordítózást szólt: „Úgy látszik, hozni kell a „pitbullt”! A gyerek, felismerve az esetleges veszélyt, felvett egy karót, hogy legyen mivel védekezni. Odaadta a nagypapának. A hölgy átkozódva elvonult, így vége lett a perpatvarnak.

Másnap a tanári szobában a tanárnő (legyen Csilla néni) sírva mesélte a kollégáknak, hogy mi történt. Elmondta, hogy az iskola egyik tanulója (legyen Gábor) rátámadt egy karóval. Szörnyülködés a testületi szobában. „Fegyelmet kell indítani ellene!” „Ez túrhetetlen, ahogy a tanulók mernek viselkedni.” Hangzottak a megjegyzések. Közben megjött Margó néni, Gábor osztályfőnöke. Az egész történet elmondása kezdődött előlről. „Követelem, hogy adjál neki osztályfőnöki megrovást!” Margó néni a szóbeszédből próbálta összerakni, hogy mi is történt. Az volt a véleménye, hogy ez nem iskolai ügy, ezért nem is adhat semmilyen intőt vagy megrovást. Mindenesetre felkavarta a hangulatot és megosztotta a tantestület véleményét a dologról. A többség véleménye az volt, hogy nem iskolai ügy, ez a szülőkre és Csilla néniire tartozik, hogyan intézik el. Nem kell belekeverni az iskolát. Gáborról jó véleményük volt azoknak, akik tanították. Úgyszintén a szülőkről is, akik készségesen együtt működtek az iskola nevelőivel.

A következő napok egyikén Csilla néni volt az ebédeltető ügyeletes tanár. Gábor is ebédelni volt az ebédlőben. Csilla néni közölte a tanulóval, hogy addig nem kap ebédet, amíg bocsánatot nem kér. A gyerek nem értette, hogy miért kérjen bocsánatot. Sértve is érezte magát, ennek megfelelően válaszolt: „Nem kérek bocsánatot, nincs miért.”

A gyerek odahaza beszámolt, mi történt. A családban nagy volt a felháborodás. Az apa feljelentésen gondolkodott. Az anya úgy vélte, hogy nem kell tovább bonyolítani az ügyet. Beszélni fog az osztályfőnökkel. Közben Csilla néni sem tétlenkedett. Az igazgatónőtől kért segítséget. Kérve, hogy a tanuló kapjon büntetést szemtelen viselkedéséért. Az igazgatónő kifejtette, hogy ez nem iskolai ügy. Ezt az érdekelt feleknek kell elintézni. A tanuló szemtelen válaszát a tanárnő provokálta ki. Az ügy lezárva - közölte.

Közben az ismerősök, rokonok foglalkoztak már a problémával várva, hogy mi is történik. A testület tagjait még inkább foglalkoztatta a most már az egész iskolát érintő dolog. Ki így, ki úgy ítélte meg a történetet, megosztva az egységet, amit eddig képviselt a testület. A hangulat is megromlott a szubjektív vélemény alapján, mert, hogy kinek van igaza, és a történetet sem ismerik pontosan. Végül az anya felkereste az igazgatónőt, nem akarván tovább bonyolítani az ügyet. Nyolc szem közt megbeszélve az egész dolgot végül minden tisztázódott.

Kérdésként merül fel: helyes volt-e, hogy Csilla néni iskolai ügyet csinált az egész dologból? Miért akarta a tanulón megtorolni az esetleg rajta esett sérelmet? A felnőttek vitájának a gyerek volt a szenvedő alanya, végighallgatta a felnőttek nem éppen épületes, indulat diktálta káromló szavakat. Nem kerestem ebben az ügyben felelősöket. Azon gondolkodtam, hogy az ilyen, vagy hasonló problémák mennyiben szolgálják, és segítik a család, iskola kapcsolatának erősödését. Ezen belül a nevelői harmóniának, az egységes gyermekszerető pedagógiának állandó jelenlétét. Elolvasva a történetet az olvasók is bizonyára másképp ítélik meg a dolgot. Következtetéseket vonnak le belőle, akár bírálatot is. Aszerint, ki hogyan ítéli meg a család, pedagógusok viselkedését. Lám-lám, ilyenek a szülők, pedagógusok.

Történik ugyanabban az iskolában. Gábor negyedik osztályos tanuló volt. Aliz néni három éven keresztül tanította. Nagy szeretettel foglalkozott a gyerekekkel. Gábor nem volt egy technikai zseni, de nagy igyekezettel próbálta elvégezni a feladatot. Aliz néni ezt tudomásul vette és segítette fejleszteni technikai készségét. Nem is volt semmi probléma, Gábor elfogadta a segítséget, azt is elfogadta, hogy tőle most csak ennyi telik. Minden más tárgyból négyes, ötös jegyei voltak. Aliz néni közben tanult, szakosodott. Így jogot szerzett, hogy felső tagozaton tanítson. Az osztály másik tanító nénit kapott, aki más elgondolást képviselt az oktatásban, nevelésben. Technika órán az volt a feladat, hogy az előkészített anyagból egy nyitott fadobozt kellett összeállítani. Csiszolás, igazítás után következett az összeállítás. Ez komoly feladatnak tűnt, a sarkoknak pontosan kellett illeszkedni. Szegezésnél néha elcsúszott ez így nem volt pontos. Gábor is igyekezett pontosan dolgozni, de nem sikerült. A tanító néni ott állt Gábor mögött és nézte (ez idegesíthette a gyereket) Gábor ügyetlenkedéseit. Kifakadt: „Annyi eszed van, mint egy óvodásnak.” Gábor önérzetében megsértve válaszolt: „Nem vagyok óvodás!” Ott a helyszínen összetörte a munkadarabot. A szülők értesülve arról, hogy mi történt, megbeszéltek, hogy helytelenül cselekedett. Gábor ezt el is ismerte, és elnézést kért. Gábor volt az, aki a Fülemüle-perben nem kért bocsánatot. Csilla nénitől, mondván: „Nem kérek bocsánatot, mert nincs miért.”

Ezt a gyereket kétszer alázták meg az iskolában. Középiszolás korában így emlékezett vissza egy felmérés során az iskoláról. „B. M. Általános Iskolából jöttem, nagyon megkedveltem a végére még a tanárok többségét is.”

Félre tőlem búbánat.

*Félre tőlem búbánat, búbánat,
Kajcsót hajtok utánad, utánad.*

Akiről szó van, nem hajgált kancsót a búbánat után. Megelőzte, hogy a búbánat erőt vegyen tanítványokon. Zengett az iskola az általa tanított daloktól. B. Géza bácsiról van szó. Éneket tanított az iskolában. Az iskola létszáma abban az időben 860 fő volt. Az alsó négy osztályban a tanító nénik tartották az

énekórákat. Géza bácsi a felső nyolc osztályban keltett jó hangulatot az osztályok éneklésével. Így könnyebb volt a tanulók számra még a nehéz napokat is elviselni. Volt egy különleges hobbjaja, szeretett tanítani, szerette tanítványait. Nagy labdarúgó drukker volt. Ha a kedvenc csapata helyben játszott, mozgósította a nagyobb fiúkat és kísérte őket a mérkőzésre. Jegyeket már előre szerzett, így mindig ment vele 20-30 fiú. Ha lehetőség adódott és tudott olcsó jegyet szerezni, vitte a tanulókat hangversenyre. A testületből mindig akadt segítőtárs, aki segített kísérni. A következő kis történet azért érdekes, mert saját gyerekeink szereplői a történetnek. Róluk nem lehet azt mondani, hogy énekszzenik. (Akkor már koedukált iskolák, osztályok voltak, így abba az iskolába jártak, ahol dolgoztam.) Egyik nap jöttek haza tanítás után és boldogan közölték: „Géza bácsi bevett bennünket az énekkarba!” El is kezdték a próbákat. Odahaza folytatódott a lakásban, szolmizáltak, énekeltek. Boldogok voltak, így lakásunk hangos volt az énekszótól. Mi szülők ennek örültünk a legjobban. Nem akartunk szégyenben maradni, ezért mind a két gyerek járt szolfézs órára. Első alkalommal, mikor találkoztam Géza bácsival mondom neki:

- Géza bácsi, nem is tudod mit cselekedtél, mikor a gyerekeimet az énekkarba bevitted, mit kezdesz velük?

- Azt, amit a többivel. Énekelünk.

Jöttek azután a meghívások, szereplések. Hozták az okleveleket, dicséreteket. Az iskolában, az osztályomban is azt tapasztaltam: a gyerekek szívesen és boldogan vettek részt az énekórákon. Az énekkarba tartozók pedig a próbákon. Az éneklő ifjúság az énekórákon keresztül tudott jó hangulatot teremteni az iskolában. Géza bácsinak két nagy bánata volt: Nem volt külön énekkerem, nem volt zongora az iskolában. A hiányosságot énekszóval pótolták. A jól működő énekkarnak azért volt jelentősége, mert nem volt kötelező énekkart szervezni.

Nem könnyű a pedagógusi pályán dolgozni. Ma talán még nehezebb, mint aktív koromban volt. Különösen nehéz az általános iskolákban dolgozó pedagógusok munkája. Ez az iskolatípus kötelező minden általános iskolás korú gyermek számára. Ebből adódik, hogy sokan érzik magukat hivatottnak arra, hogy beleszóljanak az oktatói, nevelői munkába. Érdemben vagy érdemtelenül kritizálják, leszólják a pedagógus munkáját. (Előfordul, hogy inzultálják a pedagógust.) A nevelés nemcsak pedagógusi feladat, hanem családi és társadalmi kötelesség is. A nevelés eredményessége vagy eredménytelensége nem hárítható át teljes mértékben az iskolában dolgozó pedagógusokra. Természetesen a nagyobb felelősség a pedagógust illeti, mint szakképzett nevelőt.

Feleségemmel együtt munkánk során igyekeztünk a tanulókkal, szülőkkel partneri kapcsolat kialakítására, csak ez tudta biztosítani az eredményes munkát. Abban, hogy a tanuló partner legyen valamilyen tevékenységben, szükség van a naponta megújuló kommunikációra. Azaz újra és újra meg kell erősíteni a már kialakult kapcsolatot a tanulókkal. Naponta kell teremteni olyan szituációt, amelyben a tanuló érzelmi, akarati fejlődését elősegítem.

„Az óra üvegharangja alatt”

Tantestületi továbbképzési nap 1968-ban

Fővárosi Gyógypedagógiai Iskola XIX. ker.

Előadó: Pataki Gyuláné Dobronay Vilma ig. h. (részlet az előadásból)

Több mint tíz éve olvastam Németh László „A pedagógus hite” című cikket. Ebben van az a mondat: „Üljünk le együtt, tanár és osztály, egymást tiszteletben tartva, az óra üvegharangja alá, s hasson az ismeret izgalma, illata.”

Ez az írás és főleg ez a mondat úgy helyre rázta pedagógiai élményeimet, mint az üveglap alatt mozgatott mágnes a vasreszeléket. A sok szenzáció, ami éri az embert munka közben, értelmet kapott, megfogalmazódott.

Addig enyhén szégyellgettem is magam időnként, hogy én mindenben csodálkozom, míg a többiek csak tudomásul vesznek dolgokat. Nem jutott eszembe, hogy nem mindenki igényli munkájához az üvegharangot. Óvatosan kerestem a testületben csodálkozó társat. Szerencsére akadt is mindig. És az együtt csodálkozásunk olyan biztonságot, mondhatnám alkotói lehetőség felfedezésének örömét keltették, hogy semmit nem tartottunk lehetetlennek.

Lehet, hogy Németh László másra gondolt, mikor az „óra harangjáról” írt, de nekünk csodálkozóknak a kapcsolatteremtés lehetőségét jelentette. Valami olyat, hogy létezik, sőt szükséges olyan helyzet a pedagógiában, amikor tanár és gyerekek között üvegharang-atmoszféra alakul ki. Valóságos, kézzel fogható, élő kapcsolat.

Sok üvegharangos pedagógussal találkoztam azóta, igaz tudatosan kerestem őket.

Saját kis üvegharangom, amibe most bevezetni szeretném az érdeklődőket, szerény. De ha legyintenek is az okosok, ilyen élményekért érdemes élni.

Napközi ügyeletre voltam beosztva. Tereltem be huszonnégy gyereket egy osztályba. Vegyes társaság volt.

Gomolygás, helyezkedés. Végre mindenki leül, kezdődhet a tanulás, de még nincs rend, nyugtalanok. Talán azért, mert nem a saját nevelőjük van velük?

- Gyerekek, ez a mackó (alig egy hüvelyknyi) gazdát keres! – mutatom fel.

- Kié lesz a mackó? – kérdezik innen is, onnan is.

- Azé, aki jó lesz és csendben tanul – hangzik a felelet.

Az aktív jóságról már sok gyereknek van fogalma. Valahogy úgy értik, hogy békében férjünk meg a tanár nénivel.

- Ez a mackó nem akármilyen mackó, még brummogni is tud – emelem a mackó értékét.

- Gyere Ferike, hallgasd meg!

Ferike füléhez teszem, és látom az arcán, hogy hallja a brummogást. Mások is jönnek. Mindenki hallja. Nándi gyanakodik, végül kivágja:

- Tanár néni, milyen szerkezet van benne?

- Nem tudom – zárom le a kényelmetlen kérdezősködést.

Csendben tanulnak. Néha-néha ránéznek az asztalon álló mackóra. A tanulási óra végén három gyereket javasolnak a mackó tulajdonosának. Sorsolás után Tóth Ibolya lett a boldog tulajdonos. Hát bizony sokan rászolgáltak a másfél óra hosszas ügyelet végéig a mackóra. Tóth Ibolya pedig boldog volt, hogy ő nyert.

Két hét múlva újra én vagyok az ügyeletes. A tanulási idő kezdetéig az udvaron voltunk. Mindenki bejött a terembe, kezdődhetne a tanulás. Nehezen találják meg magukat. Nyüzsögtek, mocoogtak, még hangos beszéd is volt.

- Maradjatok már csendben, fogjatok neki tanulni! – szóltam rájuk.

Nem használt a beszéd.

- Gyerekek, ilyen zajban nem lehet tanulni. Tudjátok mit? Keressük meg a csendet! Aki hamarabb megtalálja, emelje fel a kezét!

Elcsitulnak. Azt látom, hogy a munkájuk fölé hajolva dolgoznak. Papír zörren, egy-egy sóhaj hallatszott.

Vége a tanulásnak. Átnézem a füzeteket, végül megdicsérem az osztályt.

- Ma nagyon szépen dolgoztatok, megdicsérlek benneteket!

Néhány hét múlva újra rám került a sor helyettesíteni a napközi csoportban. A szokásos szabadidő után bevonulás a terembe, előkészülés a tanulásra. Könyvek, füzetek előkészítése. Szűnik a zaj, úgy látszik mindenki kész a tanulásra. Néhány gyerek jön, és kéri, hegyezzem ki a ceruzáját. Gondoltam, most már semmi akadály, hogy dolgozzanak. Feláll Cselovszki, kérdem mit akar.

- Tanár néni, ilyen zajban nem tudok tanulni, keressük meg a csendet.

- Jó keressük meg – egyeztem bele a dologba. Ez már játék volt a részükről. Én meg örültem, hogy egymásra találtunk, a csoport és én. Azt nem tudom, hogy Németh László is így gondolta-e az együttlétet.

Én is vagyok valaki!

Elnézést kérek, de ehhez a fejezethez nem tudtam jobb címet kitalálni. Írhattam volna talán? „Minden kiskakas úr a maga szemétdombján.” Vagy talán ez a szó illik ide, hogy „kiskirály”, önkényeskedő valaki? Írtam már, hogy a viselkedésünkkel, meggondolatlan kijelentéseinkkel mennyi kárt tudunk okozni másoknak. Így van ez a tantestületen belül is. Egy testület hangulatát, vagy csak néhány testületi tagot érint érzékenyen és lesz szomorú, kedvetlen. Érzelmileg is hathat a munkájára néhány napig. A meggondolatlan kijelentést tevő személlyel szemben haragot táplál. Ez visszahat a testület munkájára is.

Történik egy iskolában. Több fiatal pedagógus kolléganő dolgozik itt. Igen szigorú lakástörvény volt akkor érvényben. Öt évig senki nem igényelhetett lakást a munkahelye székhelyén, csak az idő letelte után. Így voltak a fiatalok is. Az egyik, kinek letelt már az öt év, szeretett volna letelepedni. Úgy gondolta, több idő jut a gyerekekkel való foglalkozásra. Megszűnhet a drága albérlet is. Összeszedte a szükséges iratokat, igazolásokat. Az igazgatónak beadta. Az átnézte az okmányokat, mindent rendben talált. A kolléganő munkájával is meg volt elégedve. Így aláírta a kérvényt, és javasolta egy külön mellékletben. Hátra

volt egy személy aláírása. Nem volt az más, mint az iskolai szakszervezeti titkár. A kolléganő tudtában volt annak, hogy nem fog rögtön lakást kapni a kérvény benyújtása után. Várni kell hónapokig, esetleg évet, de mégiscsak megnyílik egy lehetőség. Boldogan kereste meg a szakszervezeti titkárt, hogy véle is aláírassa. Meglepetésként érte a kijelentés a titkár részéről: „Senkinek nem írom alá a lakásigénylését, amíg az én lányom nem kap lakást!” Bumm! Csapott le a megfellebbezhetetlen ítélet. A kijelentés nemcsak az igénylő kedvét vette el, hanem a többi fiatal kedvét is. Rossz hangulat teremtődött az iskolában, hogy néhányan elhagyták az iskolát, senkit nem zavart. Ilyen hangulatban pedig sokkal nehezebb elviselni a tanulók idétlenkedéseit. (A szakszervezeti titkárnő lánya nem is volt pedagógus, így a pedagógusok részére fenntartott lakásokból nem utalhattak ki számára.) Miért mást büntetett azért, mert a lánya még nem kapott lakást? Megint egy rossz hangulatot teremtő kijelentés.

Milyen címet tetszenek adni a történetnek?

Laci, a gyűjtögető

Felső tagozatos tanuló volt a kerületi Fővárosi Gyógypedagógiai Iskolában. Itt tanított a feleségem is. Az ismeretség innen adódott. Lacinak minden nap volt valami szerzeménye. Azzal büszkélkedett társainak. A két zsebe tele volt általa nagyra becsült értékekkel: csavar, szeg, csavaranya, radír, ceruza darabok, drót, spárga és még mi mindent rejtett a zseb. Ha valami kisebb dologra volt szükség az iskolában házi javításhoz, azt ő megszerezte. Mikor kérdezték, hogy honnan tudja beszerezni, büszkén közölte, hogy odahaza van egy raktár és abban sok minden van. Elvégezte a nyolcadik osztályt, majd mesterséget tanult, vízvezeték-szerelő lett. Évekig nem találkoztunk vele. Volt osztálytársai beszámoltak, hogy mi történt Lacival. Megházasodott, van két gyereke. Olyan ezermester féle, minden munkát elvállal. Abból él.

Úgy adódott, hogy Laci arra a részre költözött, ahol mi is laktunk. Találkozásunk az egyik piaci napon történt. Vásárolni indultam. A piactér bejáratánál Laci két barátjával beszélgetett. Mikor észrevett, odaszólt.

- Hogy van a tanár néni?

- Köszönöm, jól.

Közelebb érve közölte társaival.

- Együtt dolgoztam a feleségével, ő volt az igazgató. Nem volt vele probléma.

– Föjlajánlotta, ha valamit szerelni kell, csak szóljunk.

Majd elköszöntünk egymástól. Odahaza elmeséltem a találkozásomat Lacival. Ezen a történeten jót nevetett a család, hogy *együtt* dolgoztak volna. Társai számára az nem derült ki, hogy hol és milyen formában. Laci nem is mondott butaságot. Persze, hogy együtt dolgoztak. Egyik volt a diák, a másik meg a tanító, aki Lacit tanította. A közös munkájuk eredménye volt Laci fejlődése. Mennyi energiát használtak el egy-egy feladat megoldásán, hogy az sikerüljön. Annak idején csak neveltünk rajta. Bizonyára a munka szó vontta el figyelmünket, és

azért csak tréfának vettük a dolgot. Az a probléma, hogy a tanításunk során előfordul, hogy gépiesen gondolkodunk, és azért fordul elő, hogy egy-egy szó jelentőségét nem vesszük rögtön észre. Foglalkozásunkkal járó ártalom a gépies munka. Előfordul, hogy képtelenek vagyunk naponta újra és újra megújulni. Minden nap, minden óra más és más szituációval jelentkezik, ezeket kell megoldani és észrevenni a gyerek problémáját, egyes kijelentések jelentőségét.

Játék és munka

A nevelésben elmaradhatatlan a játék, ha a gyerek kis korában nem tanul meg játszani, bizony komoly értékvesztés éri. Ha nem játszik, nem játszunk a gyerekekkel, az alkotás örömétől fosztjuk meg. Az alkotás öröme fejleszti a gyereket. Ez bizony nem más, mint felkészítés egy másik, az iskolai életre, amely nagyon nehéz feladatokat ad az iskolai tanulóknak. A gyerek a maga idejében megtanulta, hogy a játékban vannak sikerek és veszteségek, az iskolában jobban elfogadja a kudarcot. A szerzett tapasztalatokat igyekszik a tanulásban hasznosítani, ez javára válik.

Családunkban két gyerek nevelkedett. Egy leány, egy fiú. Szabad volt nekik játszani, önfeledten, órákig. Kitalálni maguknak és szomszéd gyerekeknek játékot, ez volt az igazi játék. Volt közös játék a szülőkkel, közös építés, ha úgy adódott. Az esti mesék, amit nem lehetett elhagyni, mert igényelték, és mi meséltünk. Játék és munka összefügg. Kapott a fiam egy fából készült kis kocsit (teherautót). Boldog volt, lent a kertben játszott vele. Megpakolta homokkal és úgy huzigálta ide-oda.

- Apa, ez így nem jó, kellene, hogy rúdja legyen.

Szereztük egy csaplécet. Terveztük, hogyan lehet megcsinálni. A fiam feladata volt a csaplécet simára csiszolni.

- Kész vagyok – jelentette.

- Ez még nem jó, szálkás – közöltem vele. – Csiszoljad még, majd sima lesz.

Összeszereltük. Játszott vele két-három nap, aztán szólt.

- Nincs lámpája, szereljünk rá lámpát is. – Szereltünk. Két lámpa volt a kocsi elején, a kapcsolója a rúd végén a húzójánál volt. Este, mikor már sötétedett a folyosón sétált le s föl. Élvezte a játékot. Aztán jön sírva

- Szálka ment a kezembe – közölte.

- Nem sima a lécs – volt a válaszom. – Kellett volna még csiszolni, hogy sima legyen.

Újabb napok következtek a játékban.

- Hátnul nincsen stoplámpa, így nekemjöhet egy kocsi, karambolozunk. Oda is jó lenne egy lámpa – adta tudtomra vágyait. Ezt is megcsináltuk.

Utána leültünk és megbeszéltük, hogy mit tapasztaltunk munka közben. Mert hányszor fogtunk neki szerelni és anyag után járkalni.

a) A munka megkezdése előtt végig kell gondolni, mit is akarunk csinálni.

b) Milyen anyagokra van szükség, hol lehet beszerezni?

c) Milyen szerszámokat fogunk használni?

Azt próbáltam elmagyarázni, hogy amikor már iskolás lesz, és lesznek feladatai, amit meg kell tanulni, akkor is rendezni kell a tanulni való anyagot.

a) Mennyi idő áll rendelkezésre a tanulásra? Napközben tanuló gyerekek ez nagyon fontos. Ott szabott idő van, általában egy óra.

b) Nem másnapra való tananyagot félre teszem. Mindig a nehezebb (látszólag), mert mindenkinek más és más anyag lehet nehezebben tanulandó.

c) Próbálja meg a gyerek a tanulási időt végig dolgozni, ne hagyja abba, mert kiesik a ritmusból.

Végül, ha végzett csomagolja be a másnapi könyveket, füzeteket. A gyakorlatban van olyan munka, amit nem lehet abbahagyni, be kell fejezni, mert póruul járhatnak. A példa szerint. A „*Nem erővel, sem hatalommal...*” c. könyvemben olvasható:

Az otthon udvarán levő gémeskút vize nem volt iható. Egyik alkalommal, mikor nem voltam odahaza, akkor történt. Az ügyeletes fiú unta már, hogy mindig a szomszéd tanyába kell vízért menni. Kb. 200 m. Kitalálták, hogy jobb lenne végre kitisztítani a kút. Kimerni az iszapos, sáros, piszkos vizet. Először számolták hány vödörrel húztak már föl. Ötven, hatvan, hetven vödörnél jártak. Megunták, végül már csak húzták, nem számolták. Végül elértek oda, hogy sáros, iszapos lé került a vödörbe. Le is engedték rögtön a kölcsönkért létrát. Lesnyák ereszkedett le a kút mélyébe. Rövidnyelű ásóval lapátolta a vödörbe az iszapot. A fentiek nyögve húzták föl a nehéz vödröt. Mikor már nagyon fáradtak, abbahagyták a munkát, leültek pihenni az árnyékba. Közben a víz a még nem egészen tiszta kútba kezdett szivárogni. Mire észrevették, már térden felül állt a víz. Kezdhatték előlről a munkát. Végül is sikeres volt a kezdeményezés, lett jó ivóvíz. Dicséretet kaptak. Egy tanulsággal gazdagodtak. „Van munka, amit be kell fejezni.”

Leányunk kapott ajándékba egy hajás babát. Nagyon boldog volt. Tudta fésülni, öltöztetni, stb. Elvult vele, talán két hétig. Váratlanul közölte anyjával, hogy a baba ruhája nem szép, és csak ez az egy ruhája van. Jó lenne még egy ruhát varrni, hogy kettő legyen.

- Anya, varrjunk neki egy új ruhát! – A ládafiából előkerültek a már nem használt női ruhadarabok. Anya és lánya nekifogtak a varrásnak. Méretet vettek a babáról. Elkészült a szabásminta. Ezt követte az anyag kiszabása, majd az összeállítás. Fogalmakat tanult meg a gyerek. Mérték vétel, szabás, fércelés, díszítő öltések, stb. Eszközök: olló, varrótű, gyűszű, cérna, stb. Elkészült az a ruha a babának, amit a lányunk gondolt a régi helyett. Utána házi használatra varrtak még kötényt, tornazsákot, stb. Hasznos volt az együttműködés.

Nyolcadik osztályos korában *gyakorlati foglalkozás* keretében a tanárnő javasolta, hogy készítsenek szoknyát. A szülők megvették a szükséges anyagot. Eljött a nagy nap. A tanárnő elmagyarázta a munkafolyamatot. Majd kijelölte a párokat, akik együtt fognak dolgozni. A tanárnő megmutatta a mértékvételt. Utána a lányok önállóan kezdtek dolgozni. Lányunk már itt gyanakodni kezdett, valahogy nem jött össze a mértékvétel úgy, ahogy a tanárnő magyarázta. Más

pároknál is volt eltérés. Szóltak, hogy talán valami hiba van. Nem talált megértésre. Az összeállításnál derült ki, hogy néhány szabásminta nem volt jó. Elszabták. A szülők kérték az anyag árának megtérítését. Lányunk számolt be a történekről. Én akkor már tudtam a hibáról. Egy iskolába jártunk, én meg a lányunk.

- Anya, ugye ti nem akarjátok, hogy Ida néni megtérítse az anyag árát? – Nem akartuk.

Tanulság: fontos a szülőkkel való együttműködés. Az osztályban volt szülő, aki varrónő volt, szívesen segített volna azon az órán. A pedagógus ne szégyelljen tanácsot kérni olyan valakitől, aki jártasabb bizonyos dologban, pl. varrásban. A tekintélye nem ettől függ.

Nyolcadik osztályban a belsőégésű robbanómotor volt az anyag. Jelentkezett az egyik tanuló. „Én elmondhatom, hogyan működik. Apukámmal szoktam szerelni gépkocsit, ismerem az alkatrészeket is.” Elmagyarázta szakszerűen. Kapott egy ötöst. Én azóta sem szereltem szét motort.

A családban szerzett sokszor játékos ismeret így válik hasznos tevékenységgé a gyermek életében. Ettől nem szabad megfosztani a gyereket, hogy először a játékban lelje örömét, majd a tanulásban, később a munkában.

Bizonyára sokan olvasták és talán még emlékeznek is: Mark Twain *Tom Sawyer kalandjai* c. könyvre. Tom csodálatos kalandokon megy keresztül. A kerítésmeszelés közismert történetét idézze fel az olvasó! Munkáról, játékról van benne szó. Tom, tudtán kívül felfedezte az emberi cselekedetek egyik örök rugóját. Nem kell mást tenni, ha kívánatossá akarunk varázsolni valamit – akár felnőttekről, akár kisfiúkról legyen szó –, mint nehézségeket gördíteni kívánságuk elé. Ha Tom bölcselkedő kedély lett volna – mint például ennek a könyvnek az írója –, hamarosan megérti a „munka” és a „szórakozás” közti különbséget. Minden munka: amit meg kell tenni, és minden szórakozás: amit önként vállal az ember.”

Az iskolában hogy is van ez? A tanulás, az munka, „rühelli” is sok gyerek az iskolába járást, kerülné is, ha lehetne, de nem lehet. Tankötelezettségi törvény írja elő, hogy minden hatodik életévét betöltött gyerek köteles iskolába járni.

„Nem kell mást tenni, ha kívánatossá akarunk varázsolni valamit – akár felnőttekről, akár kisfiúkról legyen szó –, mint nehézségeket gördíteni kívánságuk elé” – mondja az író.

Nagyon szép mondat, van is benne igazság. Az iskolában gyerekekről van szó. Van számukra elég sok nehézség az évek során, amit le kell győzni a tanulónak. „Nem szeretem az iskolát, nem szeretem a tanárokat” – mondja a felsős tanuló vagy a középiskolás. Itt van tehát a nehézség, amit a pedagógusnak kell leküzdenie.

Tegyük kívánatossá az iskolát, ez a pedagógusi feladat. Segítsük leküzdeni a tanulóknál jelentkező problémákat teljes őszinteséggel, odaadással.

A fiatal pedagógus számára mindenkor nagy segítség az idősebb, nagy tapasztalatokkal rendelkező kollégákkal való beszélgetés, tanácsaik elfogadása.

Karácsony Sándor írja a nevelésről hasznos útmutatóként: *„Nem adhatok mást, csak ami a lényegem, azt pedig adnom kell, ha akarom, ha nem. Ebben az esetben a nevelés sikeres vagy sikertelen. Nem mondhatok le róla. Hangsúlyozni kívánom, a nevelés sikere az atmoszférán, a légkörön múlik. Ezt a légkört vagyunk hivatva megteremteni. Másképpen fogalmazva: A nevelés áramkörének két sarka van; az odaadás őszintesége és az elfogadás szabadsága.”*

Amikor sikerült a nyolcadik osztályos tanulóimat beiskolázni, ballagással és bizonyítványosztással lezártuk az évet. A következő tanévben ötödik osztállyal kezdtem a tanévet. Számomra ez külön öröm volt, ha így történt. Volt eset, hogy hetedik vagy nyolcadik osztályt kaptam. Természetesen igyekeztem osztályfőnöki munkámat itt is becsülettel ellátni. Bármelyik osztályt kaptam a szeptemberi első tanítási napon, négy osztályfőnöki órán igyekeztünk egymást a tanulókkal megismerni. Közös megbeszélésünk alapja az éves munka feladatainak megjelölése volt. Közös munkánk során odafigyeléssel alakultak ki olyan szituációk, amiben a gyerekek nem akarták magukat kivonni a komoly szellemi erőfeszítést igénylő munkából sem. Előttünk lebegett a cél, a feladat, az iskola sikeres befejezése, a továbbtanulás, a pályaválasztás. El tudtam velük fogadtatni, hogy nem csak az osztályzatokért, a jegyekért érdemes tanulni, hanem az anyagban levő ismeretekért.

Magam számára fontos feladat volt a tanulókkal, a szülőkkel partneri kapcsolat kialakítása. A családi háttér megismerése. Sajnos napjainkban a társadalmi elidegenülés nehezíti a jó partneri kapcsolat létesítését a szülőkkel. Ebben nagy szerepe van a családi háznak, ahol a gyerek nevelkedik. Az otthoni bizalmatlan légkör, a pedagógusi munka lebecsülése szerepel sokszor az első helyen. Ez feszültséget okoz az otthon és az iskola között. Ilyen körülmények között nehéz a nyugodt légkör megteremtése, ami szükséges az iskolai munkához, tanuláshoz. Az osztályfőnökre vár a feladat, hogy a megfelelő légkör megteremtődjön a saját osztályában. Az így létrejött atmoszféra, az osztály szelleme hatással van más osztályokra is, így ezeken keresztül az egész iskolára hat. Az osztályfőnök az, aki észreveszi a legkisebb rezdüléseket is az osztályban. Hányszor vettem észre a sóhajtásokat az óra megkezdése előtt, mikor megérkeztek a termünkbe. Ezek mindig jeleztek valamit a számomra.

- Mondjátok már, mi a bajotok?
- Három röpdolgozatot írtunk, nem is tudtunk róla. Fáradtak vagyunk.
- Jó, akkor tartunk öt perc pihenőt.
- Nem lehetne tíz perc?
- Nem! – végül megegyeztünk hét percben.

Más alkalommal közlik velem: „Olyan jó idő van, nem mehetnének kirándulni?” „Apukám tud szerezni egy vállalati autóbust, csak a benzin költséget és a vezető napidíját kell megfizetni.” A pontos tájékoztatásból jöttem rá, hogy az osztály tagjai ezt a kirándulást maguk között megbeszélték. Végül az osztály együtt döntött, hogy mikor és hova lesz a kirándulás. „Én megírom a névsort!” Közölte az egyik leány.

Más történet. „Gyula bácsi, tetszett már látni a Plakátművészet c. kiállítást? Nagyon szép.” „Szeretnétek megnézni? Még én sem láttam.” „Igen, vasárnap még nyitva van.” „Jó, akkor írjuk be az ellenőrzőbe, hogy vasárnap múzeumba megyünk. Gyülekező reggel X óra, haza érkezés X óra.”

Egy másik kedves történet. Nyolcadik osztályom van. Együtt „gyötrődünk” négy éven keresztül, hat hét és vége a tanításnak. Sikerült minden tanulót beiskoláztatni, mindenkit, ahova kérte magát. Szülők, tanulók készülnek az utolsó nagy próbára, a ballagásra. Azon a bizonyos osztályfőnöki órán kötetlen beszélgetés keretében a következő hetek feladatairól folyt a szó. Milyen feladatok várnak még az osztályra, osztályfőnökre. Öt év múlva találkozunk. Mindenki egyetértett az idővel. „Gyula bácsi, én olvastam Fehér Klára Vakáció Magyarországon című könyvét. Nekem nagyon tetszett. Sok mindent ismertem meg a könyvből. Olyan jó lenne találkozni az írónővel. Rendezzünk egy író-olvasó találkozót.” Gyerekek, mi nem rendezhetünk, utána nézek. Telefon a Szabó Ervin könyvtárba. Elmondom mi a kívánságunk. Két nap múlva jön a válasz, igen. Dátum, nap, óra, mehetünk. A jelzett napon a tanítási időn kívül pontosan ott vagyunk. Az írónő már várt ránk. Elindult a beszélgetés. Meglepődve tapasztaltam, hogy mennyi kérdést tettek föl a tanulók. Sokan ismerték a könyvet. Túl vagyunk a hagyományosan elfogadott beszélgetési időn, talán már a duplája is letelt. Fáradni látszik a kis csapat az írónővel együtt. A beszélgetés fénypontja a dedikálás. Sorba állnak a tanulók. Ez volt az igazi meglepetés az írónő számára, de számomra is. Az osztály kétharmada sorakozott az aláírásért. „Ezt anyukámnak.” „A nagymamámnak.” Így ment, míg el nem fogytak a könyvek. Restelkedve, két könyv dedikálását kértem. Megköszöntem az írónőnek, hogy annyi sok időt áldozott az osztályra. Fehér Klára írónő megdicsérte az osztályt. Ezzel véget ért a találkozó. „Kár, hogy nem hoztuk el a rajnaplót.” Nyilatkozott a rajtitkár. Bizony kár, véltem én is. Idő: 1982. aug. 5.

Ezek az alkalmak csak úgy jöhettek létre, hogy bíztunk egymásban. Együtt gondolkodott az osztály, bíztak egymásban, bíztak az osztályfőnökben. Számomra nagy segítség volt a családi háttér, amelyik tudta biztosítani a zavartalan működést. Természetesen nem minden család tudta adni azt, amit a családnak adnia kellett volna. Voltak problémák a családon belül, nem tudott kialakulni az a bensőséges kapcsolat szülők és gyerek, gyerekek között, ami szükséges volt a vidám iskolai élethez. Az osztályra várt az a feladat, hogy ezt pótolja, feledtesse a családi gondokat.

Családlátogatásaim alkalmával sok tapasztalatot gyűjtöttem. Ebből, meg az átélt néha kellemetlen élményekből született meg a családi „Házirend”. Az a gondolat vezérelt, hogy minden iskolás gyerek számára fontos, hogy az iskolában jól érezze magát, szeressen oda járni, szeressen tanulni. A szülők abban tudnak segíteni, hogy naponta próbálják meg a gyereket úgy iskolába engedni, hogy a gondok maradjanak odahaza.

Családi együttműködés a gyerekekkel – Házirend

Tapasztalataimból pontokba szedtem néhányat. Az alábbiakban bemutatom.

1. *Reggel a szokásos felkelés ideje előtt (pl. 6:30) legalább öt perccel hamarabb ébresszük fel a gyereket. Az öt perc a nyújtózkodás és dűnnyögés ideje. (Már fel kell kelni, álmos vagyok.)*

2. *Reggelit feltétlenül kapjon a gyerek. E nélkül ne menjen iskolába. Csomagoljunk tízórait. Ha a gyerek a napköziben reggelizik az első szünetben (8:50-kor), akkor is csomagoljunk számára. Éhesen nem tud figyelni az órán. Ne adjunk pénzt reggeli helyett. (Vegyél magadnak valamit.) Üdítőt vigyen magával, ne a büfében vásároljon. (2dl 50, 60, 70 Ft.) Hányszor egy nap?*

3. *Iskolából, napközi otthonból való hazaérkezés után hagyjuk egy kicsit, hogy pihenjen. Ne kezdjük azzal, hogy mi volt az iskolában? Ezt már nagyon unják a gyerekek.*

Idézet egy harmadik osztályos tanuló leveléből (2004):

„Anya minden nap megkérdezi tőlem, hogy mi volt az iskolában. Apa is mindig megkérdezi, mi volt az iskolában. Ez nagyon rossz szokás.”

4. *Ha odahaza tanul a gyerek a szokott időben üljön le tanulni. Ebben az időben lehet tájékozódni (ha a szülő is odahaza van), hogy mi is történt az iskolában. Van-e sok tanulnivaló. Kér-e segítséget. Napi gondjaik mellett próbáljanak együtt érezni a gyerekekkel. Ne legyenek türelmetlenek.*

5. *Ha a napközi otthonban tanult, beszélgetés közben érdeklődünk, kész van-e minden leckéje. Próbáljuk rászoktatni, hogy az otthonban a számára „nehezebb” feladatokat próbálja elkészíteni. (Ott van szaksegítség.) Verstanulás, olvasás, fogalmazás, más „könnyebb” tantárgy tanulása legyen otthoni feladat.*

6. *Az iskolában vannak nem mindig boldog napok, sőt, kellemetlen szituációk is előfordulnak. Pl. bejegyzés az Ellenőrző könyvbe helytelen viselkedés miatt, vagy egy gyenge jegy miatt. Ne tegyünk a gyerek előtt (első reakció) megjegyzéseket. Előfordul, hogy nem értünk egyet a bejegyzéssel. Próbáljuk meg szelíd hangnemben megbeszélni a gyerekekkel, hogy mi is történt. Ha súlyosabb dologról van szó, forduljon a bejegyzést tevő tanárhoz. Forduljon az osztályfőnökhöz, végső soron az iskola igazgatójához.*

7. *Az iskolában nevelésre, oktatásra képzett szakemberek dolgoznak. Előfordulhat, hogy valamiben tévednek, ahogy a szülők is. Az oktatás, nevelés az közös felelősség: családi és iskolai. Ezért fontos az együtt működés. Vélt igazát felesleges a szülőnek a piacon, üzletben közkinccsé tenni. Nevetségessé válhat mások szemében. Pl. „Az én gyerekem soha nem hazudik.” (?) „Én aztán jól megmondtam a Marinak (ez a tanárnő), hogy hagyja békén a gyereket, foglalkozzon mással!”*

8. *A családi és az iskolai nevelésben egyaránt alkalmazható a dicséret és büntetés hagyományos formája. Napjainkban is előfordul a megalázó büntetésmód. Indulatban soha ne szabjunk ki büntetést a gyerek számára.*

Gondoljuk át a mértéket, használ-e, vagy dacot, ellenállást vált ki a gyerekből. Soha ne fenyegezzük a gyereket. „Majd kapsz ha apád hazajön!” „Ha még egyszer rossz jegyet hozol!” stb. A jutalmazás legyen arányban a jutalmazandó cselekedet értékével. Vegyük figyelembe, hogy a gyerekek (tanulónak) is vannak kötelezettségei a családdal szemben. Pl. a tanulás teljesítése, jobb eredmények elérése. A házimunkában való részvétel.

9. Este időben feküdjön le a gyerek, hogy reggel pihenten ébredjen. Helyes dolog az elalvás előtt az ágy szélére (más alkalmatosságra) ülve beszélgetni, mesélni a gyerekeknek. Ez az idő a kapcsolatteremtés újra és újra való megerősítése. Erre az érzelmi kapcsolatra szülőknek és gyerekeknek egyaránt szüksége van.

10. A családi jó légkör tudja biztosítani a gyerek számára, hogy az iskolában jól érezze magát. Teljes emberként, felszabadultan tudjon viselkedni és figyelni az órán.

Nagyon sok családnál találkoztam kifüggesztett házirenddel. Az ilyen családok gyerekei aktívabban vettek részt az iskolai munkában. Könnyebben viselték el az iskolai életet, az esetleges problémákat.

Az iskolai életben is megtalálható a társadalmi, gazdasági különbözőség. Ne akarjanak versenyezni, és gazdasági erejükön felül költekezni. Adják a szeretetet a legmagasabb fokon, ez minden státuszszimbólumnál többet ér.

Minden osztályban működik szülői munkaközösség. Egy-egy jól szervezett közösség nagy segítség lehet a nevelésben, az osztály jó hangulatának kialakításában. Együttműködve az osztályfőnökkel lehet elérni jó tanulmányi és nevelési eredményeket. A gazdasági, társadalmi egyenlőtlenségeket szintén a közösség tudja egyensúlyban tartani. Olykor még a tragédiát is megakadályozni. Ez azonban nem minden esetben sikerülhet. Az iskolának is vannak elképzelései egyes rendezvények megtartásában, pénzügyi hozzájárulás a szülők részéről. Pl. a ballagás pénzügyi fedezete. Olykor vannak túlkapások, amikor az elgondolás nincs egyensúlyban a szülők anyagi helyzetében. A szülői munkaközösségre hárul ilyenkor, hogy érdemben tárgyaljanak az iskola vezetőivel, az osztályfőnökkel. Mellőzni kell a „rongyrázásnak” „kivagyiságnak” még a látszatát is. Különböző anyagi helyzetű osztályok, iskolák vannak. Nem szükséges, hogy egymással versenyezve döntsék anyagi csődbe a családokat.

Történetek: Két nyolcadik osztály fejezte be iskolai éveit. Mindkét osztály készült a ballagási ünnepségre. Osztályom szülői munkaközössége úgy látta jól, hogy az iskolában maradjanak a gyerekek. Meg is szervezték. Gondosodtak üdítőről, készítettek különböző szendvicseket. Jó hangulatról a gyerekek gondoskodtak. Az üres teremben szülők és gyerekek együtt táncoltak. Felüldülni a szomszéd terembe jártak át. Mindenki jól érezte magát. Múlt az idő, senki nem kíváncszott haza menni.

A nyolcadik b. osztály szülői munkaközössége másképp döntött. Kibéreltek egy vendéglői termet, ahol a tanulók és szüleik ebéd mellett ünneplik a búcsú

óráit. Így is történt. Az a. osztály ez alatt az iskolában dalolva, játékosan vetélkedőt rendezve örült az életnek. Múltak az órák. Egyszer csak azt vettük észre, hogy a létszám ugyancsak megszorodott. Mi történt? A vendéglőben búcsúzkodó tanulók tértek hazafelé. Benéztek az iskolába és elragadta őket a jó hangulat. Ott maradtak. Közben azért elmondták, hogy nem érezték jól magukat a vendéglőben. Mennyivel más lett volna az iskolában, ahol szabad táncolni, énekelni és jó együtt lenni a másik osztállyal. Fáradságos és hosszú nap volt, de azért még volt annyi erő a lányokban, fiúkban, hogy rendbe tegyék a két termet. Majd ballagási dalokat énekelve indultak haza.

A b. osztály egy nem átgondolt rendezvényről tért haza. Nem volt a hangulat kiemelkedő, a tanulók az iskolába visszaérve találták meg azt, ami az egész ballagási rendezvény lényege. Felszabadultak, egy kicsit felnőttek lettek, a felelősség is nagyobb lett számukra.

Nem minden ballagás szerencsés a diák számára, könnyen tragédiával végződhet. Ezt a történetet vidéki táborozásunk alkalmával mondta el a konyhán dolgozó anyuka. A közeli községben lakott, onnan járt ki a táborba. A városi középiskolából hazatérve a diák hangos beszédre lett figyelmes. Szülei arról beszélgettek, hogyan tudják előteremteni a ballagásra szükséges pénzt, amit az iskola kér. Arról is számvetést csináltak, hogy a helyi szokások szerint családi ünnepélyt is illik rendezni. Ez legkevesebb húsz vagy harminc vendéget jelenthet. Egyre hangosabb lett a beszélgetés, majd vita, komoly összezördülés alakult ki. A tanulót lelkileg, érzelmileg annyira felkavarta, hogy döntött. A vitát barátja zavarta meg. Közölte, hogy Zoli nála hagyott valamit, azt szeretné visszaadni. A szülők álmélkodva közölték, hogy még nem jött haza. Az nem lehet, nincs öt perce, hogy a kapuban elváltak. A szülők megértették a helyzetet és keresni kezdték. A fészerben találtak rá, ott lógott egy gerendán. Még élt.

Vigasztaló

*„Az iskola falain dörömböl az élet
és az marad a győztes...” (Nagy László)*

Rendőrségi történet: Két fiatal 2004-ben kirabolt egy üzletet. Csak annyi pénzt akartak elvinni, amennyi a ballagási költségek fedezésére elég lett volna. Mindez azért történt, hogy az egyik budapesti középiskola által előírt kötelezettségüket tudják teljesíteni. A leányoknak galambszürke kosztüm, a fiúknak is egyforma sötét öltöny. A járulékos kiadásokkal együtt százezer (100 ezer) Ft-ra volt szükség. Szüleik nem tudták fizetni a költségeket. A két fiatal rablással gondolta megoldani a dolgot. Vesztettek. Két iskolában változott az örömnappá gyásznap! Lehet, hogy csak ebben a kettőben volt probléma a ballagási költség nagysága? Nem hiszem.

Intés az őrzőkhöz

Őrzők, vigyázzatok a strázsán,
Az Élet él és élni akar,
Nem azért adott annyi szépet,
Hogy átvádoljanak most rajta
Véres s ostoba feneségek.

(Ady)

Lehet azt mondani, hogy ezek kiragadott példák, lehet azt is mondani, hogy a középiskola nem kötelező. Akár így van, akár úgy van, akkor sem lehet és nem szabad egy fiatalnak sem meghalnia azért, mert családok-családok, iskolák-iskolák között folyik a versengés. Melyik család vagy iskola tud díszesebb, több költséggel járó ballagási ünnepélyt szervezni. Ne váljon egy ballagási, vagy más iskolai ünnepség, rendezvény szomorúságot, kedvtelenséget előidéző és anyagilag megterhelő rendezvénné. Ez a családok és iskolák közös felelőssége.

Tanulságok levonása lehetséges, sőt szükségszerű. Lehet javítani a családon belüli nevelőmunkát, az odafigyelést, a kapcsolat erősítését az iskolával. Szabad jobban együttműködni a pedagógusokkal. Az iskolának is át kell gondolnia a munkáját. Nagyobb odafigyelést a tanulókra, odafigyelés, törődés, beszélgetés a tanulókkal. Jó alkalom az osztályfőnöki óra, itt lehetőség van az osztály problémáinak orvoslására. Kell, hogy legyen személyes kapcsolat szülő és gyerek között. Ez a személyes kapcsolat szükséges tanár és diák között. Minden iskolának, ezen belül minden tanárnak szükséges osztályában olyan légkört teremteni, amely biztosítani tudja az eredményes munkát. Ha ez így alakul, nem lesznek tragédiák, gyásznapra változó ballagási ünnepélyek. Akkor zeng az élet az iskolában, a diákok számára megszűnik a szorongás, és felszabadultan vágnak neki az életnek.

Az iskola legyen odaadó, a szülői ház pedig elfogadó partner.

Jön a szeptember, a tanévkezdés ideje. Mennyi örömet, bánatot hordoz magában egy új tanév, mennyi gond szakad a szülő nyakába. Gond a gyerekek, már nem az a kisgyerek, aki tavaly volt. Vágyai, tervei vannak. Szeretne úgy öltözködni, mint egyes osztálytársai. Szeretné, ha neki is a legszebb hátizsákja lenne, a legszebb felszerelése. Nem is beszélve arról, hogy a mobil is le kellene már cserélni. Olyan, mint az övé, már csak néhány gyereknek van. Van gond elég. Szegény szülőknek főhet a feje, hogy ezt a sok mindent, amit kér a gyerek, kér az iskola, a szülő is szeretne kedveskedni gyerekének. Összevetve, bizony ez nem kis összeg. Anyagilag megterheli az egyes családokat. „Van, ahogy van, az én gyerekem se legyen alábbvaló más gyerekénél. Kölcsönt veszünk fel, és abból veszi meg a család a szükséges dolgokat, felszereléseket.” Nyilatkoznak a szülők. Marad tehát a gond, messze még a tanév vége, mennyi mindent kell esetleg még venni.

Megyek a folyosón. Negyedikes kislány jön velem szembe. Feltűnik, igen csinos, felnőtt a cipője.

- De szép cipőd van. – szólítom meg.

- Igen, én ragaszkodtam hozzá, hogy ezt vegyük meg. Nem volt ám olcsó – közölte velem. Hogy is nézett ki? Színes bőr, pántos, valami díszítés az orra hegyén, no és a sarka hat vagy nyolc centiméter magas tűsarok. Szegény gyerek. Nem tudtam az árát, „nem volt olcsó”, ez is egy probléma. Nagyobb probléma, hogy a fejlődésben lévő gyerek lábát tönkreteszi a bizonytalan járás. Ez orvosi probléma, mondják is eleget. Hasztalan.

Szeptember vége közeledik, sok elintézetlen dolog van még hátra. Ezeket vagy a tanítás megkezdése előtt, vagy a tízperces szünetben tudom megbeszélni a kollégákkal. Zsong a folyosó, szünet van. Megyek az érintett osztályterembe. Kopogás. A tanulók a helyükön állnak. Négy vagy öt gyerek a padok előtt, valami számonkérés folyik. A tanító néni kérte a szülőket, hogy vegyenek meg egy nem kötelező könyvet, amit a tanulók jól tudnak majd használni. Ez volt a probléma. „Anyukám azt mondta, hogy nincs pénze megvenni.” „Nem kötelező.” – mondja a másik. „Mi az, hogy nincs pénze, meg hogy nem kötelező?” – mondja a tanító néni. „Mondjátok meg odahaza, hogy hétfőre vegyék meg a könyvet.” (500 Ft) Negyedik osztályról van szó.

Két olyan történet, amely problémát okoz a családban. Mondhatom úgyis, hogy rossz hangulatot idéz elő a családban, az osztályban.

Riportokból, beszélgetésekből tűnik ki, hogy egyre többen emlegetik az iskolai egyenruha bevezetését. Ha nem, akkor az iskolai köpeny használatát, viselését újra kell szabályozni. Ellenvélemény, sérti a tanulók jogait. Ilyen és hasonló problémákkal telve kezdődik a tanév. Nem lehet azt mondani, hogy boldog tanévnyitó ünnepély zajlik majd minden iskolában. Az iskola is érzi a problémát, szeretne is olyan iskolát, ahol boldogok a tanulók és szeretnek iskolába járni. Jól érzik magukat, nem alázzák meg őket. A tanulók is ezt szeretnék, boldognak, felszabadultnak lenni. Kölcsönös összefogással: szülők és pedagógusok összefogásával bevonva a tanulókat is teremthet meg az az iskola, amelyikről elmondhatjuk, „élet zengi be az iskolát”, de addig is végezzük a dolgunkat! Ott, ahová a hivatásunk rendelt bennünket.

„Nem akartalak megsérteni”

Minden osztályfőnök örül annak, mikor négy év után osztálya ballag. Ez jelzi, hogy elválunk egymástól, „*mint Rózsa, Ibolyától*”, ahogy a mesében van. A gyerekek elmennek. Az osztályfőnök számára eljött a számadás ideje. Én legalábbis így gondoltam vissza az eltelt négy évre. Számbavételt készítettem. Honnan indultunk, milyen eredményeket értünk el? Hány tanuló volt, aki ki, ki akart törni a közösségből. Hatodik osztály végére megtért bűnösként állt be a sorba, és fogadta el, hogy hozzánk tartozik. Elmentek. Én kaptam újra egy ötödik osztályt. Kezdtem az újabb négy esztendő, tele várakozással.

Közben múltak az évek. Egyszer csak jelentkezni kezdtek a már régebben végzett tanulók. Beszámoltak életükről levélben, telefonon keresztül. Tartottuk, tartjuk a kapcsolatot.

Tapasztalható, hogy még ma, 2009-ben is vannak pedagógusok, akik a rájuk bízott diákokat alacsonyabb rendű valakinek tekintik. Figyelmen kívül hagyják Karácsony Sándor üzenetét: *„Nem velünk egyenrangú fél a gyermek, hanem velünk egyenjogú fél. Nem tökéletlen és fejletlen felnőtt, hanem fejlett, tehát tökéletes kis gyerek, növegyerek, serdülő.”*

A művelődés tehát nem magánügy, hanem több ember közös ügye. Társas tevékenység a közösségi (társadalmi) élet minden területére kiterjedő funkció. Ha ezt elfogadjuk, akkor kevésbé jut eszébe a pedagógusnak a rá bízott tanítványait sértő szavakkal illetni. A társas viszonyulás tevékenységformája az, hogy segítem, bátorítom a rám bízott tanulót. Mert a művelődés fejlesztése tanuló és tanár közös ügye.

Régi történet 1937-ből. A pedagógusképző főiskolán vizsgáznak a hallgatók. Tíz csoportban ülnek a tanteremben. Az asztalnál három komoly arcú tanár. Férfiak. Így a vizsgáztató bizottság háromtagú. Elég is a nagyon izguló hallgatóknak. Itt fog kiderülni, hogy kapnak-e diplomát. Sorban, névsor szerint járulnak az asztalhoz. Választanak egyet a tételekből, majd rövid gondolkodás után elkezdhetik a választ a feladott kérdésre. Felelés után rögtön megkapja a megérdemelt osztályzatot. Megkönnyebbülten távozik az asztaltól. Egy fiatal hölgy a következő vizsgázó. Választ a tételekből. A gondolkodási idő után kezdi a feleletadást a kérdésre. Folyékonyan, biztosan adja válaszait a kérdésre. Nincs megingás, értelmesen fejtette ki gondolatait. Társai gondolatban értékelték a feleletet. A hölgynek az évek során csak jó és jeles jegyei voltak. Bizakodva várták az eredményt. A három férfi összehajolt és hosszan tanácskoztak. Idegölő másodpercek. Mi lesz már? Gyerünk! Az elnök közli a közepes eredményt. Felszabadult sóhaj. Átmentem. Indul az asztaltól, hogy helyét átadja a következőnek. Megállítja az elnök hangja. „Mondja kedves! Nem rokona véletlenül magának Fáy András, a nagy mesemondó?” Válasz nincs. A hallgatók nem értik a megjegyzést. Ez talán válasz a közepes osztályzatra. A hölgy nagymama korában is sokszor felemlégette unokáinak ezt az esetet, történetet. Igaz. Szellemes megjegyzés volt, méltó a professzorhoz.

Szigorú tekintetű vizsgáztatók bizony, hogy a hangulat szempontjából nem ideális. Félelmet, rossz közérzetet tud teremteni a teremben. Talán ettől lesz feszült hangulatú a légkör, amelyben a diák igyekszik számot adni a tudásáról. Vizsgázni, vizsgáztatni különböző módokon lehet. Nem nevezném módszernek, mert a módszer többször alkalmazható eljárás.

Az adott időben a vizsgázó hallgatók közül az volt a legboldogabb, aki akkor tudta meg, hogy levizsgázott, mikor bejutott a professzorhoz.

Aki a szekeret {tudniillik, a pedagógiáét} kihúzta a sárból, nagyhírű professzor, jó Karácsony Sándor – írta a tanítvány, Gellért Sándor. Színes és nagy hatású professzora volt a negyvenes évek egyetemének. Igen róla van szó. A

professzor Budapestről járt le Debrecenbe. Óráit hétfőn és kedden tartotta. Vonattal érkezett meg a debreceni Nagyállomásra, ahol már várták a tanítványai. Két botjával egyedül szállt fel a villamosra. Valaki mindig kísérte. A villamos az állomás elől indult, végállomása az egyetem előtt volt. A hallgatók is felszálltak. Hősünk leült a professzor mellé. Beszélgetni kezdtek. A beszélgetés során az ifjú valami problémát vetett fel az egyetemi előadással kapcsolatban. Megindult a vita. Mindkettő védte a maga igazát és úgy érveltek. Így volt az út végéig. Leszállás után útjuk elvált. A vizsgasorrend szerint az ifjú került sorra, hogy számot adjon tudásáról.

- Kérem az indexed, szeretném beírni a jegyet. – szólt Karácsony Sándor.
- Professzor úr, én vizsgázni jöttem.
- Tudom. Lekollokváltál jelesre. Na, add már az indexed!

Egyedi eset, az igaz. Karácsony Sándor úgy vizsgáztatott, hogy beszélgetésbe kezdett a hallgatóval. Ezért volt népszerű. Az egyetem legnagyobb előadóterme is kicsinek bizonyult, annyian hallgatták előadásait. Boldog hangulat uralkodott, és zsongott az élet.

Mikor Debrecenben volt, a Bocskai Kollégiumban szállt meg. Gyakori vendége volt a KIE-nek. Ilyenkor összegyűlt az ifjúság apraja, nagyja. Mindig volt ideje beszélgetésre, kíváncsi volt mindenre, ami velünk, fiatalokkal történik. Ki mit csinált, hol dolgozik, hol tanul. Egyik beszélgetés alkalmával arról számoltam be, hogy a KIE serdülő csoportjának vagyok a vezetője. Ismertettem a programot, összejövetele alkalmakat, kirándulási, táborozási tervet. A heti egy alkalommal megtartott bibliaórákról, stb. Türelmesen meghallgatott. Én izgatottan vártam, hogy mit fog mondani, milyen tanácsokat kapok, hogy hogyan lehet és kell másképp csinálni. Ekkor mondta az emlékezetes, már idézett mondatot: „Te miért nem azt csinálod, amire hivatva vagy?” Fogas kérdés volt ez számomra. Dolgoztam a KIE napközi otthonban, foglalkoztam a serdülő gyerekekkel. Én azt gondoltam, hogy számomra ez a hivatás. Örültem és jól éreztem magam a gyerekek között. A kérdés megzavart. Azt gondoltam, hogy ez elég, munkámmal az elnökség elégedett volt. Képzőbe járó barátaim nyitogatták a szemem, és erősen gondolkodásra késztettek. Végül rájöttem, hogy úgy jártam, mint a „hályogkovács”, aki bugylibicskával távolította el a szürke hályogot. Mikor az orvosok elmagyarázták neki, hogy milyen veszélyes az, amit csinál, soha többet nem operált. Én is rájöttem, hogy „cigányfültre” való módon képesítés nélkül végzem a munkámat. Hiába voltak elégedettek a munkámmal, azzal, amit és ahogyan csináltam, nem volt képesitésem. Én nem adtam fel. Képzős barátaim segítségével nekifogtam diplomát szerezni, Ez sikerült. Így lettem pedagógus egy feltett kérdés nyomán. „Te miért nem azt csinálod, amire hivatva vagy?” Most válaszolok: Azt csináltam. Örültem és elégedett voltam, mert szerettem a hivatásomból fakadó munkámat.

A pedagógus munkájában sok olyan momentum akadhat a tanítás folyamán, ami például nem tetszik a felügyelőnek. Így jártam én is. Pár évig alsó tagozatban tanítottam. Egyik évben nagy átfogó látogatás történt az iskolában. A tanév

folyamán tartott a látogatás. Elsőnek az alsó tagozatos felügyelő látogatott az óráimon. Majd a felsős magyar szakos felügyelő. (Ez nem volt szokásos.) Az év végi záróértekezleten derült ki, hogy milyen hibát vétettem. Kifogásolták, hogy a nyelvtani példákhoz a tanulók versekből, újságokból, könyvekből, szemelvényekből gyűjtöttek példákat. Ezt nem tartották helyesnek. Jobb, ha a tanuló maga talál ki példamondatokat. Én annak örültem, hogy a tanulók kerestek, kutattak az irodalom területén. Így találkoztak a tankönyvön kívüli irodalommal.

Szokták mondani: „szabály, az szabály”. Úgy történt, hogy ezt az osztályt vittem magammal ötödik osztályba. Itt derült ki, hogy az a pár dolog (módszertan), amit bizony észrevételeztek, az ötödik osztályban hasznosnak mutatkoztak. Pl. a visszatérő látogatásnál az év folyamán a magyar szakos felügyelő (ez már más volt) azt emelte ki, hogy a tanulók irodalmi érdeklődése igen magas. Az iskolai könyvtárnak minden tanuló tagja. Eredményeik jók. Lehet-e boldogabb egy osztályfőnök, mint én akkor. Amit tudtak, azt negyedik osztályból hozták magukkal. Derűs, jó hangulatú osztály volt.

Előfordul, hogy öröm, bánat, bosszankodás felváltva kíséri a pedagógus munkáját. Mennyi hárul ebből a gyerekekre? Mennyit hoznak a gyerekek otthonról, a családi vitákból, vagy gyerek, szülő konfliktusból? Jó érzéssel, hogyan tudják elviselni a kölcsönös rosszhangulatot, csak úgy, ha szeretem tanítványaimat. A tanítványok is érzik ezt, és bizalommal vannak a pedagógus iránt.

„Ildi néninek megint rossz napja van” – közölték velem a tanulók. Rogyadozó térdekkel vonultak be az osztályba. Ha nem mondják, akkor is észre kellett volna vennem. A foglalkozást ehhez igazítani, hogy elviselhető legyen az együttlétünk. Nekem is voltak rossz napjaim. Akármilyen problémáim voltak, azokat igyekeztem odahaza hagyni. Főleg, hogy ebből valamit a tanulókkal éreztetni akartam volna. Ne legyen nekik is rossz hangulatuk. Az ember tele van érzelmekkel, nem tudja titkolni bánatát. Ez lehet egyéni, de lehet egyszerre több tanulón jelentkező tünet. Ilyenkor valami módon igyekeztem enyhíteni a rossz érzelmi hangulatot. Ez több alkalommal előfordult, talán a tanulók észre se vették. Magamban azt gondoltam. Nem így volt, tévedtem. Előfordult, hogy a tanulók rákérdeztek: „Rossz kedve van Gyula bácsinak?” Igen – válaszoltam.

Majd nyolcadikos osztályomban tűnt fel először egyik ilyen nem jó napomon. Elkezdtek a munkát, miután előzőleg megbeszéltük a feladatokat. Később az tűnt fel, hogy a „csicsergő” lányok, „dörmögő” hangú fiúk csendben, hang nélkül dolgoznak. Mikor megszólalt a jelzőcsengő, nekifogtak rendet rakni. Gyorsan, ügyesen került minden a helyére. A csengőszóra sorakoztak. Az osztálytitkár vezényelt. Köszöntek, indultak haza.

Egyedül maradtam gondolataimmal. Mi történt? Ilyen még nem volt. Egy-egy halk szó volt munka közben, ez is a munkára vonatkozó észrevétel volt. Hogyan csinálja a szomszéd tanuló. Nem volt zaj, csak a munkáé. Egy idő múlva jöttem rá, hogy mi is volt, mikor ismétlődött a dolog. A tanulók így adták vissza, amit

kaptak tőlem, mikor rossz napjaik voltak. A megértést, tapintatot, hogy segítettem elviselhetővé tenni az együttlétet. Szolidaritást vállaltak velem. Csodálatos a gyerekek érzelmi kötődése ahhoz, akit szeretnek és viszont. Ők így mutatták ki a szeretetüket.

Hagyományos módon a pedagógus nevelgeti az iskolában a más gyereket, sajátjait is talán egy másik iskolában nevelgetik. Négy év után az út végére érünk együtt, tanuló és pedagógus. Az örömteljes ballagás és búcsúvétel után útjaink elválnak. Ők más területre kerülnek, van, aki továbbtanul, van, aki valamilyen pályát választ és ott próbálja meg hasznosítani mind azt, amit az iskolától kapott. Én pedig, mint pedagógus, azon gondolkodom (osztályfőnök), hogy mit vittek magukkal az útra. Fel tudtam-e készíteni őket az életben rájuk váró lehelkedő küzdelmekre, megpróbáltatásokra? Tépelőds után jön számomra a valóság. Ötödik osztályban kezdek újra azt, amit most fejeztem be, vagy csak úgy vélem, a rám bízott gyerekek nevelését. A leendő osztályomban folytatom tovább, míg csak a pályán vagyok.

Útjaink lehet, hogy elváltak, de a kapcsolat megmarad. Évek múlva jönnek a levelek, telefonok. Nem sok szó, beszéd mégis értjük egymást. „Jelentem, kiskatona lettem.” „Sok szeretettel üdvözlöm Gyula bácsit, Vilma nénit.” Aláírás: Prof. „A lányom most volt egy éves. Csókolom!” „Boldog újévet kíván! Szőnyi” „Gyula bácsit üdvözli a szakoktatóm, Attila.” „A spanyol nyelv még nem nagyon megy, de majd belejövök. Itt kint már vannak barátnőim. Sok pusztit küldök V. K.” Stb.

Én azt gondolom, hogy ezekben az apró ki üzenetekben benne van a négyévi osztályfőnöki munkám. Benne van a közös gyötrődésünk, a közös örömünk, az életünk egy részének boldogsága.

Osztályfőnökség, osztályfőnöki óra

Az osztályfőnöki munkaközösség feladatai

Történt, hogy Fehér Gábor jeles diákja volt a debreceni kollégiumnak. Egy alkalommal valami kavicsal bedobta az ablakot. (Később több könyv szerzője és írója a debreceni diákvilágnak.) Ezen a kavicsdobáláson a tekintetes tudós professzor úr osztályfőnöki minőségében igen felmérgesedett. Levelet írt az öreg Fehér Gábornak. Eddig a történet. Bennünket most csak az osztályfőnökség érdekel. A tudós professzor úrnak, a tudományos munkája mellett el kellett látnia az osztály egyes, ügyes-bajos dolgait is.

Az osztály dolgaival való törődést becsületből végezték. Nem volt külön osztályfőnöki óra hivatalosan az órarendben. Intézték az osztály, a tanulók dolgait tanítás után, vagy amikor idejük engedte. Igényelték és várták a pedagógusok, hogy végre rendeződjön már az osztályfőnöki óra kérdésre.

„Végtelen örömmel üdvözlöttük pár éve az osztályfőnöki órák bevezetését. Azt hittük, hogy lesz legálisan is alkalmunk a természetesen adódó eseteket,

diákproblémákat a gyermekkel egymás közt elintéznünk. Azt hittük, itt nem lesz előírt tananyag, itt majd végre ráérünk az osztály ki társadalmának személyi és személyes konfliktusait a legkevésbé sem óraszerűen, fesztelenül rendeznünk. S akkor kaptunk kész óraterveket.” /Nevelés és műveltség; Szathmáry Lajos, 1986./
Az írás megjelent: Protestáns Tanügyi Szemle, 1937. január.

A 6 osztályos elemi iskolában nem volt szükség osztályfőnökre. Az osztály egy tanító kezében volt. Magyarországon a mindenki számára kötelező 8 osztályos általános iskola bevezetését 1945-ben írta elő törvény. Ettől az időtől van az általános iskolában 5-8. osztályban szaktárgyi rendszerű oktatás. Több pedagógus tanít egy osztályban. Így szükségessé vált az osztályfőnök személye. Az osztályfőnököt az igazgató jelöli ki a testület tagjai közül. Ő lesz az osztály gazdája, személyi felelős a tantárgyi és nevelési eredményekért.

Alsó tagozaton tanítottam. Szakosodás után kerültem a felső tagozatba, mint szaktanár. Szerencsém volt, mert a negyedik osztályt vittem magammal, így ötödik osztályban én lettem náluk az osztályfőnök. Örültem, hogy így alakult, mert átsegített a kezdő osztályfőnöki nehézségeimen. Az osztályfőnök tevékenységét a Rendtartás határozta meg. „Az osztályfőnök felelős vezetője az osztályközösségnek. Kialakítja, segíti és fejleszti a közösség életét. Céltudatosan összehangolja a nevelési tényezők hatását.” Az Osztályfőnöki kézikönyvben találtam meg az osztályfőnöki munkaterv készítésére vonatkozó javaslatokat.

Jelöli a nevelési témaköröket, amivel az év folyamán foglalkoznia szükséges az órákon. Ezen belül:

1. *Kötöttek, kötelező megtartás mellett*
2. *szabadon választhatók. Az osztályfőnöki munkaközösség határoz a témákról.*
3. *Aktuális eseményekhez kapcsolódó téma*

Az osztályfőnök feladata a témák feldolgozása során:

- a) *Az osztályfőnöki óra légkörének kialakítása*
- b) *Az aktív részvétel biztosítása. Nem a részvételre gondol, hanem a felkészülésre, részvétel a beszélgetésben.*

Javasolja az egyes témakörök lezárása után:

Fogalmazáskészítés

Szóbeli beszámoló

Értékelése annak, hogy mennyi maradt meg a tanulóban. A munkám során vagy a napjainkban is használatos Osztályfőnöki kézikönyv szintén nem tudta felszabadítani az osztályfőnöki órákat, hogy ne legyenek szakóra szerűek. Megmaradtak a témakörök hármass felosztásban.

Az egyes órákra való felkészülés során a feladatok jelölése.

A következő téma bejelentése.

A tanulói feladatok kiosztása.

Tanulói kiselőadások megszervezése.

Szemléltető anyagok előkészítése

Egy példa: *Énképünk* c. téma. Hová megyünk? Az élet értelme? Az ember nem csak gondolkodó, értelmes lény, hanem céltudatos lény. Feladat: Írják le 10-20

jelzővel, milyen alapvető tulajdonságok jellemzik a magyar embereket. A 30 szó közül húzd alá a 10-15 szót, amelyek az embereket jellemzik. Önismereti kérdések. A teszt 15 kérdés. Pontozás 1-2 pont.

A *rendről* szóló téma. Fogalmazás: a tanulók 12 pontja.

Minden témakör után van értékelés. Fogalmazás, vagy tesztlapok kitöltése.

Úgy tűnik, hogy Szathmáry Lajos tanár úr aggodása ma is jelen van az osztályfőnöki órák szervezésében. „Azt hittük, hogy nem lesz előírt tananyag ...” Mi hát akkor a megoldás? Az osztályfőnöki órák tartalmát illetőleg ismerjük meg Karácsony Sándor professzor véleményét.

„Ezért van szükség osztályfőnöki órára, amelynek csak egy értelme szerepe lehet, olyan, mint éneklés közben a lélegzetvétel pauzája. Majdnem mindegy, milyen a programja, mert a jelentősége nem abban áll, miről van szó ilyenkor, egy a fontos: tanár és tanítvány rendszeresen találkozzanak egymással hetenként egyszer, amikor nem úgy vannak együtt, hogy az egyik tanít, a másik tanul, hanem úgy, hogy mindkettő ember. Nem szakember, hanem egyszerűen, jelző nélkül, csupán és pusztán csak: ember... De felhasználni csak úgy lehet haszonnal, úgy, ahogy eddig lehetett: ha tanár és diák szeretnek, mernek és tudnak rajta emberként egymás életébe bekapcsolódni.” (Ocsúdo magyarság)

Osztályfőnöki feladat, hogy tudja megteremteni azt a légkört, hangulatot és aktivitást, amely szükséges az óra eredményességéhez. Ne legyen szakóra szerű. Én elmondom, te figyelsz. Majd a tanuló kitölti a tesztlapot, megírja a fogalmazást, én majd értékelem. Osztályfőnökségem idején soha nem írtam egyiket sem. Nem volt rá szükségem. Azt vallottam, és vallom ma is, a nevelés eredménye nem a papíron, nem a szépen hangzó feleltben mérhető. Mérhető a cselekedetben. Környezetünk védelme c. téma után mennyi szemetet hagynak maguk után, vagy kis zacskóba gyűjtve viszik magukkal táskájukban egy erdei kirándulás után. Vagy. A tanulás szükséges-e számukra c. téma. Tapasztalom-e, hogy tanulók elhitték, javult-e az eredményük a beszélgetés után.

Említettem a kötelező órákat. Ebből szeretnék egyet bemutatni, hogyan valósult meg. Téma: *A családi életre való nevelés*. A tanterv és utasításban foglaltak szerint a téma megbeszélésére az iskolaorvosnak van lehetősége. Külön fiúknak, külön a lányoknak. Megbeszéltük, mikor és hogyan történik meg. Háromszor mondta le az orvos. Fejlett lányokról, fiúkról volt szó (8. osztály), felerősödött a nemek közötti különbség, érdeklődés egymás iránt. Gondoltam, én magam fogom megtartani. Éreztem, szükséges. A tanulók is várták a beszélgetést. Arra gondoltam, hogy ezen a téren csalódás érheti a gyerekeket. Bízna benne, és nem mindegy, hogy eresztem el az osztályt. Mit visznek magukkal? A beszélgetést megelőző órán elmondtam a következő osztályfőnöki óra témáját. A hatodik év elejétől hagyomány volt, hogy önkéntes jelentkezés alapján két-három tanuló felkészült a témából. Nem csalódtam, ehhez a témához is akadtak jelentkezők. Három leány. A felkészülés során voltak izgalmaim, hogyan válaszolok a kényes kérdésekre, vagy hogyan hárítom el? Ha igen, akkor meg

miért az egész? Arra gondoltam, hogy az órán ne úgy legyünk együtt, mint diák és tanár, hanem mint ember, emberek.

- Gyerekek, azt gondolom, ez a beszélgetés akkor lesz eredményes, ha őszintén tudunk a témáról beszélgetni. Ígérem, hogy ami itt elhangzik, abból részemről semmi nem kerül ki. Ez a mi közös dolgunk, őrizzük meg magunknak.

Elindult a beszélgetés a rövid, két perces előadás után. Jöttek a kérdések egymás után. Érdekes volt, ahogy a tanulók válaszolgattak egymásnak. Egy-egy problémás kérdést igyekeztem összefoglalni, érthetővé tenni. Ahogy az várható volt, a lányok voltak érdeklődőbbek. A lányok kifogásolták a fiúk durva viselkedését, és azt, hogy lenézik a lányokat. Felháborítónak tartották, hogy a fiúk úgy vélekednek róluk, mintha a lányok (nők) „csak arra” lennének jók és nem várna rájuk más feladat a családban. Ez a kérdés váltotta ki a legnagyobb vitát. A fiúk tiltakoztak, hogy ez nem így van.

Az órát, beszélgetést értékelve magamban, azt gondoltam, a beszélgetés, vita eredményes volt, hisz minden tanuló részt vett benne. Azt éreztem, hogy együtt vagyunk és ebben a kérdésben is kezdünk egy nyelvet beszélni. Mivel ilyen óráim még nem volt, arra hagytakoztam, hogy egyszer csak valahonnan kapok visszajelzést, igazolást, helyes volt-e megtartani az órát ilyen kényes kérdésben. Azt tudtam, hogy ez nem szakóra volt, ahol elmagyarázom az anyagot, és pár nap értékelni tudom az eredményt, mennyit értett meg a tanuló. Két hét múlva kaptam az első jelzést. Fogadóórán tette föl a kérdést az egyik anyuka, hogy mi volt azon az osztályfőnöki órán, mert a lánya egészen oda van. Elmondta, milyen őszintén beszélgettek a családi életről, házasságról. Több anyuka is csatlakozott a beszélgetéshez. Elmondták, hogy milyen jó osztályfőnöki óra volt. Többet nem árultak el. Az órát követően azt tapasztaltam, hogy a lányok és a fiúk egymáshoz való kapcsolata javult, és ez már eredmény. Elsőnek az tűnt fel, hogy a sorakozásnál a fiúk udvariasan előreengedték a lányokat. Beszédjük is udvariasabb lett. Visszagondolva, ez az óra talán attól lehet eredményes, hogy négy éven keresztül őszintén tudtam a tanulókkal beszélgetni, és soha nem csaptam be őket. Emberi módon viselkedtünk egymással. Tulajdonképpen ez a legfőbb feladata az osztályfőnöki óráknak. Így alakulhat ki olyan kapcsolat, amit ezen az osztályfőnöki órán megtapasztalhattunk. A másik dolog, mennyire komolyan vettük mindnyájan az, hogy az órán elhangzottak a mi közös ügyünk. Titka. Beszélgetni lehet róla, sőt kell is családon belül, de ez már más.

Rendhagyó osztályfőnöki óra

Vége az ötödik órának, kicsengettek. Következik az osztályomnak a hatodik, osztályfőnöki óra. A folyosón nagy beszéd közepette érkeznek a terembe. A terembe érve lerakják táskájukat. Néhányan elhagyják a termet. A többség leül a helyére, és folytatják a beszélgetést. Visszatérnek, akik kimentek, bekapcsolódnak a beszélgetésbe. Becsöngettek. Tovább folyik a beszélgetés, sőt, már a terem közepén kört alkotva ülnek, csendben beszélgetnek tovább. Én ülök a

tanári asztal mögött és hallgatom a jóízű és fontosnak vélt beszélgetést. Néhanéha odanéz egy-egy tanuló, majd újra bekapcsolódik a beszélgetésbe. Nem érzékelik az idő múlását. Majd csendesedik a beszéd hangja.

- Gyula bácsi, ma nem tartunk osztályfőnöki órát?
- Dehogynem.
- Mindjárt kicsöngetnek.
- Ti már megtartottátok.

Közöltem a következő óra témáját.

- Örülnék, ha valaki felkészülne – kértem az osztály tanulóit. – Tessék csomagolni! Hetes, vezényelj! Sorakozó, köszönés!

Boldog, felszabadult gyermekesereg hagyta el az osztálytermet. Lehet-e osztályfőnöki órának nevezni ezt az órát? Hivatalosan nem. Minden órának megvan a maga témája, ez igaz, ez most elmaradt. Nem tudtam meg, nem is akartam megtudni, hogy mi volt az a fontos dolog, amiről beszélgettek. Fontos volt az bizonyos, az osztály számára. Részt vett benne az osztály minden tagja. Megszűnt számukra a külvilág, az iskola, tisztázni kellett maguk számára valami olyan dolgot, ami nem tűrt halasztást. Ez volt jó! Mit írtam a naplóba? „*Osztálybeszélgetés.*” Alája az óra témájának címét.

Az iskolai légkör, a hangulat megteremtése, amelyben az oktatás, nevelés folyik, nem csak osztályfőnöki feladat. Nagy segítséget jelent az osztály szülői munkaközössége. Együttműködve tudtam csak eredményt elérni a nevelés-oktatás területén. Egyes témákhoz kapcsolódóan szülőt kértem meg egy rövid tájékoztatásra. Ezt követően vitattuk meg a tanulókkal. Más esetben egy négy gyerekes anyuka folytatott beszélgetést. Téma volt: A tanulók segítő munkája odahaza, családi házirend. A beszélgetés folyamán az anyuka azt igyekezett megértetni, hogy a gyerekek számára nagyon fontos, hogy legyen egy napirend. Szükséges megszervezni a család zavartalan együttélését. Ezt csak úgy lehetséges, ha mindenkinek van napi beosztása, ebben jelölve a családi kötelezettség, a tanulási idő, stb. megszólaltak a gyerekek, többen elmondták, hogyan működik az ő családjukban a házirend. Neki személy szerint milyen feladatai vannak családon belül. Úgy éreztem, hogy hasznos volt a beszélgetés.

Évek alatt volt két rendkívüli osztályfőnöki órám is. Már hetedik osztály vége felé jelentkeztek olyan problémák, amik arra utaltak, hogy gyengült a szülők és gyerekek kapcsolata. Lazult a szülői ellenőrző munka. Sok gyenge eredmény született. Szülői értekezleten hívtam fel a szülők figyelmét, hogy mi is történik az osztályban. Kevés idő volt már hátra, így eredményt nem tudtam mérni. Bukni senki nem bukott, nem volt pórvizsgáló sem.

Abban bíztam, hogy a nyári nagy szünetben az osztály tanulói túljutnak a serdülőkori válságon, és ismét a régi jókedvvel foghatunk neki a munkának. Nem így történt. November hó közepe tájékán még mindig bukdácsolt az osztály. Születtek a gyenge eredmények. Magatartással, viselkedéssel nem volt probléma. A tanulás az nem ment. Akkor gondoltam, hogy ez közös gondunk a szülőkkel, és együtt kell megoldani. Olyan osztályfőnöki órát terveztem, ahová meghívtam a

szülőket is. A szülők elmondták, hogy ők is észrevették, más lett a gyerekük. Űl a könyv előtt és látni, hogy az esze nem ott jár. Erről nyilatkoztak a tanulók is. Akarnak ők tanulni, de nem tudnak az órán sem figyelni, figyelmük máshol jár. Megbeszéltük, hogy ez az állapot olyan, mintha betegek lennének. Pedig nem azok, biológiai folyamat. Egyszer elmúlik. Egyetlen feladatunk van, türelmesen elviselni ezt az átmeneti állapotot, szülőknek, pedagógusoknak. Segíteni őket.

Ritkán, de előfordul, hogy egy osztály neki lendül a tanulásnak. Ez történt az egyik nyolcadik osztályommal. Nyolc leány és tizenhat fiú volt az osztály tagja. Már hetedik osztályban többen voltak, akik iskolai, vagy iskolán kívüli szakköröknek voltak tagjai, ki-ki az érdeklődésének megfelelően. Nyolcadik osztályra jutottak el oda, hogy megnőtt az érdeklődési körük. Kísérleteztek, kutattak, különböző szakkönyveket olvastak. Ez okozott problémát az egyes szakórákon. Kérdéseket tettek fel, ha a válasz számukra nem volt kielégítő, akkor készek voltak vitatkozni. Bizonyára az ilyen esetek zavarták az óra menetét. Az érdeklődésükből fakadó kérdésüket, vitatkozó készségüket elképzelve nem a megfelelő módon közölték. Ezek könnyen félreérthetőek voltak, és nem mindig tudta kezelni a jelen levő tanár. Szaporodtak az ellenőrzői bejegyzések: „szemtelen”, „felesel”, „zavarja az órát”, stb. Tanulmányi eredményükkel nem volt probléma, tanultak becsületesen. Volt olyan tanuló, akinél feltűnően javult az eredmény. Kezdett rossz híre lenni az osztálynak. „Fegyelmezetlenek, zavarják az órát, nem lehet tanítani.” Az nem tűnt fel senkinek, hogy emelkedett a tanulmányi átlaguk.

Végül úgy gondoltam, hogy tisztázni kell a félreértéseket. A tanulók nem voltak rosszindulatúak, egyszerűen előfordult az órán, hogy unatkoztak. Így jött létre a rendhagyó osztályfőnöki óra. Az osztályban tanító szaktanárok és a tanulók ültek egymás mellett. Sok kérdést sikerült tisztázni. Mind a két fél elmondta, hogyan lehet tovább együttműködni. Magam részéről megköszöntem a kollégáknak, hogy együtt sikerült tisztázni, a tanulók többet várnak. Ez csak közös összefogással, türelemmel, megértéssel tudjuk kezelni.

Tanulság: Fegyelmezés az osztályban egyetlen módon lehetséges, ha az órán olyan munka folyik, ami leköti a gyerekeket, mert érdekli őket. Feladat tehát érdekessé tenni az iskolai órákat!

„Vannak kitűnő szakemberek, akiket diákjaik lépten-nyomon „felhúznak”, mert tárgyukat nem a diák nyelvén adván elő, azok unatkoznak. S tréfából zavarják a számukra így semmit sem jelentő előadást.” – írja Móricz a Légy jó mindhalálíg című regényében.

Mint osztályfőnök igyekeztem biztosítani az órák jó hangulatát, a munkafegyelmet, segítve az egyes kollégák munkáját. Azt tapasztaltam, hogy vannak gyerekek, akiket nem lehet lekötni. Ezek zavarják az órákat, feltűnő módon viselkednek, magukra vonják az osztály, a szaktanár figyelmét. Így az órán nem folyhat komoly munka. „Ez borzasztó, már nem bírom!” – buggyant ki Margit néniből. Jancsi az óra elején kijelentette: „Tanár néni, ma nem fog

tanítani.” Így volt. „Miért nem lehet az ilyen gyerekkel egy másik iskolában foglalkozni?”

Íme, bizonyítható, hogy az osztályfőnök munkája milyen sokrétű. Ezek közül mégis legfontosabb a szeretet, amit éreznie kell minden gyereknek.

Egyik évben az a megtiszteltetés ért, hogy engem bíztak meg az iskolai osztályfőnöki munkaközösség vezetésével. Közös erővel sikerült elkészíteni az oly sok problémát okozó a „magatartás” értékelésére vonatkozó értékelő táblázatot. Igyekeztünk a „szubjektív” értékelés helyébe megközelítő, reális alapon való értékelést helyezni. Pl. Mindenki által ismert „jó gyerek” fogalmát tisztázni. Ő az, aki csendben ül az osztályban. Nem vesz részt a közösségi életben, nem segíti társait, nem cipeli a padokat, ha arra szükség van. Ő van, nincs vele probléma, dicsérik is milyen rendes, jó gyerek. Értékelésnél, a legjobb osztályzatot kapja. Ezen akart változtatni a megadott szempontok alapján a munkaközösség. A tapasztalatok alapján módosításokkal kerületi szinten került bevezetésre.

Tanulók véleménye az iskoláról, néhány pedagógusról

B. L. Egy tanárt jószívűnek, megértőnek, értelmesnek, kedvesnek képelek el. Lehet jó humora, lehet vicces.

H. A. Ne csak az iskolatörvényekre hivatkozzon, hanem a gyerekek javaslatára is figyeljen. A tanárnak éreztetnie kell a szeretetét. A gyerekek nem szeretik, ha vezetéknevükön szólítják őket.

Cs. T. Van, amikor igazságtalanul osztályoznak. Van, amikor egy jobb tanuló és egy gyengébb tanuló felel. A gyengébb tanuló ad jobb feleletet. A jobb jegyet a gyengébben felelő jobb tanuló kapja. Ez így nem jó, elveszti kedvét a gyengébb tanuló. Az egész iskola jó hangulatának megteremtéséhez szükséges, hogy az osztályokban legyen jó hangulat.

B. Á. Az osztályban én mindenkivel jóban vagyok. Szerintem jó közösség, mert mindenki megért mindenkit. Ha problémáink vannak, azokat megbeszéljük. Szívesen veszünk részt iskolai munkában.

G. K. Amikor idejöttem, hamar be tudtam illeszkedni, szeretettel fogadtak. Gyorsan ment a barátkozás. Én nagyon helyesnek tartom, hogy az osztály minden jót és rosszat megbeszél. Igaz, hogy némi eltérések vannak az osztályon belül, de ezeket mindig sikerül tisztázni. Vannak visszahúzódnó gyerekek, ezek úgy kilógnak a közösségből.

Erősítette az osztályok közötti barátságot az évente több alkalommal rendezett vetélkedő. Volt osztályon belüli, a tanulást segítő tantárgyi vetélkedő. A témák különbözőek voltak, de felkészülni egyformán szükséges volt.

K. Z. A mi osztályunkban nagyon sok vetélkedőt szerveztünk. Ez nekem úgy érzem, nagyon sokat jelentett. Sokat tanultam barátaimtól, amikor nem értettem valamit hozzájuk fordultam. Ebben az iskolában tanultam írni, olvasni,

számolni. Szeretném megköszönteni az iskola tanárait, hogy nyolc éven keresztül fáradoztak velünk.

Cs. Á. Azt tapasztalom, hogy megnőtt az érdeklődésem a lexikonok iránt. Az irodalmi vetélkedők nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy többet olvasok, hogy szeretem az irodalmi műveket. Ha van rá időm, mindig egy-egy lexikont forgatok. Azok a jó vetélkedők, amelyek egyszerre több témával is foglalkoznak.

H. L. Mindenki szeretettel vett részt a vetélkedőkön. Ezek a vetélkedők játékosan vezettek rá minket a tananyag témáira, és biztos jobban megmaradt a fejükben a gyerekeknek, mint pl. egy biológia óra anyaga.

„Az ember kíváncsi lényként érkezik a világba, és folyton új felfedezésekre vágyik. Az iskola viszont kénytelen-kelletlen tananyagot sulykol a fejébe, s ezzel könnyen letöri felfedező lendületét, unalomba folytja kíváncsiságát. Bár egy-egy jó tanár rengeteget tehet ez ellen.” – írja Varga Domokos. A vetélkedők szervezésében, jó hangulatot teremtő foglalkozásokon segítségemre voltak a már középiskolás ifik. Nem csak jó hangulatot tudott teremteni egy-egy jó foglalkozás, hanem bővítette a tárgyi tudásukat is. Minden szakórán van lehetőség egy pár perces lazításra. Ez elegendő az olyan légkör teremtéséhez, amelyben a tanítás végbemegy.

Az ügyosztály – Bizalmi rendszer

Az úttörőcsapatban nyolc-tíz ifivezető dolgozott. Különböző középiskolába és különböző évfolyamokra jártak. A helyi középiskolába jártak többen. A nyolcadik osztály elvégzése után visszatértek a csapathoz. Nem mindenki járt középiskolába, voltak, akik valamilyen szakmát tanultak. Ezeknek nagyon jó hasznát tudtuk venni a tábori felszerelés karbantartásában. Közös volt bennük, hogy szerették a csapatot. Mindig az ifik voltak a táborépítő brigád. Két nappal a tábor megkezdése előtt ők már lent voltak és építették a tábort. Az iskolába, ahova jártak, mindenhol működött KISZ alapszerv. A kerületi középiskolában is. Kérték is felvételüket. A felvételtől az alapszerv döntött, két másik diák javaslatára. A felvételtől boldogan számoltak be.

A csapatban már tavasszal elkezdődik a tábori szervező munka. Egyre többet jártak be az ifik szabadidejükben. Május közepén volt az ifik táborozással kapcsolatos összejövetele. A tábori program és feladatok elosztása volt a megbeszélés tárgya. Ezt követte a kötetlen, szabad beszélgetés. Beszámoltak arról, hogy ki, hogyan értékeli saját munkáját az iskolában, ahova jár. Elégedettek voltak. Ez tűnt ki a beszámolókból. Egyedül Edit bánkódott, nem a tanulmányi eredménye miatt. Elpanaszolta, hogy még mindig nem KISZ tag, pedig már kétszer kérte felvételét. Az igazgatónő nem javasolta, egyszer sem. Sőt kijelentette, hogy ne is kérje, mert nem fogj javasolni. Volt csodálkozás az ifik között, hogy az igazgatónő nem javasolja. Ez más iskolákban nem így van, közölték. Elég kósza hírek jártak az igazgató eljárásairól. Ezek tényleg kósza hírnek tündek, csak beszéltek róla a diákok. Tűnődünk, hogy mi is lehet ez a

dolog, amiért Editet nem javasolta. Az derült ki, még az első osztályban hívatta az igazgató. Több tanulót is tanítás után. Egyenként mentek be az irodába. Editre is sor került. Az igazgató arra akarta kérni, hogy vállalja el is legyen ő az osztálybizalmi. Feladata: minden hét végén az igazgatói irodában számoljon be, hogy mi történt az osztályban a hét folyamán. Miről beszélgetnek a diákok, milyen szórakozóhelyre járnak, vagy tagja-e valamilyen egyesületnek. Edit ezt nem vállalta. Valószínű, ezért nem lehetett KISZ tag. Beszélgetés folyamán az is kiderült, hogy az osztályokban van egy igazi osztálybizalmi is. Ezeket az osztály tagjai az osztályfőnök jelenlétében több jelölt közül választották. Az ifikben felvetődött az a gondolat, hogy segíteni kellene Editnek, hogy végre lehessen már KISZ tag. Nehéz problémaként volt jelen a beszélgetésen. Hátha ezzel csak ártanánk, mi módon, mi jogon szóljunk bele az iskola életébe. Azok az ifik, akik oda jártak iskolába, arról számoltak be, hogy nagyon rossz a hangulat. Nem lehet tudni, hogy ki az igazgató bizalmija, és hogyan számol be az osztályról, egyénekről. Ezért a diákok bizalmatlanok egymás iránt, nem tud kialakulni igazi, baráti légkör.

Nem volt szükség részünkről beavatkozásra. Tette ezt valaki más, felhívta az Okt. Oszt. - vezetőjének figyelmét, az uralkodó bizalmatlan légkörre. Minden tisztázódott és megszűnt ez a bizalmi rendszer. Editet szeptemberben felvették KISZ-tagnak. Az iskola más igazgatót kapott, így lassan visszatért az a középiskolai jó hangulat, ami szükséges az oktatás-nevelés eredményes munkájához. Az ifik is elégedettek voltak az iskolában.

Sírás és öröm. Meggondolatlanság.

Nyári táborban volt a csapat a bélapátfalvai váltótáborban. Jól indult az első három nap. A tábor készen várta a gyerekeket. Nem volt más munka, mint hogy a sátorlakók szépítsék a környezetet. Rendezkedjenek be saját elgondolásaik szerint. Dolgozott kicsi és nagy, volt nyüzsgés a táborban. Harmadik nap éjjel csendes eső verte a sátrak tetejét. Volt ez már máskor is így, ettől még nyugodtan aludt mindenki. Reggel sem szűnt az eső. A beszerzők bőrig ázva hozták a reggeli tejet. Elmaradt a napi zászlófelvonás. A reggelizés is több csoportban történt. Nem volt közös program. A sátorban gubbasztottak a gyerekek. Énekeltek, játszottak, vidámak voltak. Majd lassan elhalt a vidámság. A csendes eső zivatarrá változott. Rázta a sátrakat, ez már nem tréfa volt, ezt komolyan kellett venni. Minden felnőtt, ifi talpon, segíteni ahol szükséges. Az ebédlővel volt gond. Kavarta a füstöt, bevert az eső. Nehéz volt az anyagot előkészíteni, így az ebéd várhatóan jócskán késni fog, vélekedtük. Úgy voltunk tehát, ahogy a nóta mondja:

Hej, búra termett idő,
Ködnevelő szellő, ködnevelő szellő,
Hej, megemésztett engem
Ez az egy esztendő, ez az egy esztendő.

Nekünk is búra jött az a nap, amelyiken igen szomorú volt a hangulat a táborban. Dél is elmúlt már. A melegedő nap hatására párafelhő vette körül a tábor. Megélénkült a tábor. Zsongtak a gyerekek, elhagyták a sátrat, nekifogtak valami rendet tenni. Először a nedves ruhákat rakták ki száradni. Majd a sátrak oldalait hajtották fel, hogy szellőzzön, száradjon belül is a sátor. Dolgozott mindenki, mert volt munka bőviben.

Ebéd után úgy tűnt, szükség van egy kis mozgásra. A tábor előtt vezetett el a köves út, ment arra tovább föl a hegyek felé. Az út végénél volt egy tisztás, rajta öt-hat faház, olyan nyaralótelep félének tűnt. Az ifikkel megbeszéltük, hogy odáig sétáljanak el, majd vissza. Elindultak a tábor gyerekei. Az út végénél, balra, volt egy igen magas, hegyszerű domb. Fák nemigen nőttek rajta, csupasz volt, mint a tenyerünk. Egy idő múlva nyüzsgést láttunk a dombtetőn. Hangosan kiabáltak a gyerekek, integettek a tábor felé. Ezek hogy kerültek oda? Volt a nagy kérdés a vezetők részéről. Elindultam megnézni, hogy mi is történik ott. Akkor már jöttek lefelé a dombról. Ez egyáltalán nem volt olyan egyszerű. Csúszott a lejtős domboldal. Néhány gyerek bizony nadrágféken érkezett le az útra. Végül az ifik és nagyobb gyerekek láncot alkotva, kézzel kézre adták le a kisebb gyerekeket. Beálltam én is a láncsorba. Végül mindenki lent volt.

A gyerekek elindultak a táborba. Az ifiket visszatartottam. Alapos fejmosásban részesültek, hogy hogyan gondolták, hogy oda felmáznak. Senki nem gondolkozott, mielőtt elindult a tábor fölfelé!? Szótlatlanul ballagtunk mi a táborba, senki nem szólt, pedig máskor hogy szoktak érvelni. Bennem is rossz érzés támadt. Éreztem, hogy ez bizony kemény szidás volt, és nem érdemelték meg. Kerestem az indulat okát, de úgy jártam, mint Mátyás juhásza. Kerestem valami mentséget magam számára, de nem találtam. Szófogadatlanok voltak, nem ezt beszéltek meg. Az egynapos szomorú idő, a zuhogó eső, ami ránk telepedett, az idézte elő bennem az indulatot. Nem találtam felmentést.

Csendes lett a tábor, az egész délután így telt el. Valami volt a levegőben, ami nyomasztotta a felnőtteket, gyerekeket, és tudtam, hogy ennek oka én vagyok. Vacsora után az ifik gyülekeztek a sátorban. „Gyula bácsi, holnap lesz Panni néni születésnapja. Jó lenne valamivel megajándékozni.” „Az bizony igaz, vegyünk valamit!” „Mi már tudjuk, hogy mit szeretne.” Meg is egyeztünk. Reggel valaki menjen be a városba és vegye meg.

Reggel napsütéses időre ébredtünk. Az ügyeletes jelentette, hogy már meghozták a tejet, négy ifi a kiskocsival visszament a faluba. A reggeli késni fog, valami hiányzik a reggelihez, így a zászlófelvonás is később lesz, közölték. Ezt nem is bántam, még nem írtam meg a napiparancsot. Az esti beszélgetés járt az eszemben. Négy pedagógus, egy ifi vezető értékelte a nap folyamán történt dolgokat. Az én szerepem nem volt éppen dicsérendő, volt a vélemény. Nem volt jó az elintézési mód. Később, együttesen kellett volna elintézni az ifikkel, felnőtt vezetőkkel, hogy mi és hogyan történt. Miben tévedtek az ifik.

Zászlófelvonáshoz sorakoztak a rajok. Minden a hagyományos módon történt. Mikor az ügyeletes felolvasás közben odaért, hogy dicséret, elakadt a hangja. Kis

idő múlva folytatja. „A tegnapi nap folyamán a tábor gyerekeiről történt kiemelkedő gondoskodásukért az ifi vezetők dicséretben részesülnek.” Hurrá! Hangzott fel egyszerre nyolcvan torokból.

Valami történt a tábor kapujánál. Négy ifi húzza a kis kocsit, de az visszacsúszik az emelkedőn. Szalad is már négy ifi segíteni. Nyolcan azután nagyokat nyögve, tolvá-húzva elérik a tábor közepét, ahol még mindig állnak a tábor lakói, csodálva azt a nagy valamit, ami a kocsin van. A zászlórúd tövében megállnak. Négyen nagy-nehezen leteszik a földre. A doboz oldalán felirat: Éljen Panni néni! Kérik, bontsa ki. A dobozban egy másik nagy doboz, benne még egy doboz. Ebben van valami. Szépen csomagolva, szalaggal átkötve. Nehéznek tűnik. Kibontva előtűnik egy farönk. De van még egy doboz. Semmi cifraság, díszítés, olyan, mint egy cipős doboz. Kibontás után előtűnik egy többfunkciós robotgép. Nagy sikoly és taps. Köszönöm! Így végződött Panni néni köszöntése. A nagy meglepetés ebéd után érte a tábor lakóit. A kolléganő meghívta a tábor lakóit a faluba egy fagyfaltra. Odahaza a táborvezető, egy ifi és a vacsorát készítő anyukák maradtak. Kerékpáron jött a küldönc, hozta a fagyfalt adagokat. Majd egy másik küldönc érkezett. „Vilma néni üzeni, hogy egy ifjúsági filmet vetítenek. Szeretnék megnézni. Kér pénzt a jegyekre. Öt órakor kezdődik.” Ment is már vissza a jegyek árával.

Úgy éreztem, hogy a nap folyamán történt események oldották a tábori rossz hangulatot, amit akarva-akaratlanul én idéztem elő. Tanulság: a pedagógusnak meg kell gondolnia, hogy mit mond, alkalmas-e a pillanat? Ha nem történik ilyen formán, akkor ebből a példából tanulhatunk. Szerencsére a tábor lakói megbocsátották. Remek jó időben és vidámságban telt el a többi nap.

A levelet küldő fiatal kolléganő három vagy négy táborozás alkalmával volt velünk a táborban. Minden alkalommal elsőnek jelentkezett a táborba. Szervezőkészsége, remek ötletei és a tanulók szeretete vidámságot tudott teremteni a táborban. Átkerült a kerületben egy másik iskolába. Ott is a levél tanulsága szerint szívesen ment táborozni. Majd férjhez ment és egy távoli kerületben tanított. Időnként beszámolt ottani munkájáról, nehézségeiről. Két gyereket nevelt.

„Kedves Gyula bácsi és Vilma néni!

Üdvözetemet küldöm Bélapátfalváról, a táborból, ami nem olyan, amilyennek a nagy könyvben van megírva. (Nagyon finoman fogalmaztam!) Kellemes pihenést!”

Egy különös megbízás – Éhező tábor Klastrompusztán

Nyári iskolai nagyszünet. A gyerekek egy része úttörőtáborban van, másik része nagyszülőknél nyaral, rokonoknál, ismerősöknél tölti a nyarat. Az egész évben oktató-nevelő munkát végző pedagógusok is próbálnak erőt gyűjteni a következő tanévre. Családunk is tervezgette, hogyan tudja hasznosan eltölteni a

nyarat. Egyelőre annak örültünk; hogy együtt van a család. Mennyi hasznos dolgot lehet majd együtt végezni. Milyen jó dolog együtt lenni a gyerekekkel, egész évben ritkán tudunk így együtt lenni több napon keresztül.

Július hó közepén járunk, a hét harmadik napján úgy tervezte a család, hogy másnap kirándulni indul a budai hegyekbe. Elkészült a terv. Fő a gyaloglás, mint cél. Elkészült minden, mit viszünk magunkkal az útra. Másnap reggel útra készen a kis csapat, indulásra kész. „Az utolsó csukja be az ajtót.” – hangzik tréfásan, csörög a telefon. Felveszem. Egy női hang közli velem, hogy a kerületi tanács VB titkárságáról beszél. „Az elnök elvtárs kéri, hogy fontos ügyben fáradjon be a titkárságra tíz órára.” Löttek a budai sétának, közlöm a családdal, és hogy miért.

Már vártak a titkárságon. A VB elnök, az Oktatási Osztály vezetője. Közli velem, hogy a táborból több panaszos levelet kaptak a szülők, hogy éheznek a gyerekek. Telefonon is jelezték a szülők, hogy valami probléma van a táborban. Azt kéri tőlem, hogy másnap reggel utazzak el a táborba. Igazak-e a panaszok? Írásban adjak jelentést. Kaptam egy megbízólevelet, így utazásom hivatalos volt. A titkárnő már előzőleg kigyűjtötte, hogyan tudok odajutni, milyen járművekkel.

Másnap útnak indultam. Megtaláltam a tábort. Első utam a menedékházba vitt. Felüdülni a nagy melegben. Szívélyesen fogadott a tulajdonos. Megtudtam, hogy a tábor kirándulni van. A tulajdonos segít a beszerzésben. Nem messze van egy vágóhíd, onnan kapnak mindenféle belsőséget. Tüdőt, májat, stb. Ezeket készítik ebédre. Dicsekedett a tulajdonos. Volt szalontüdő, vesevelő, máj, többféle módon elkészítve. Azt is elmondta, hogy a tábor megnövelte a forgalmat. A gyerekek odajárnak vásárolni csokoládét, kekszet, stb. Végül elbúcsúztam. Sok mindent megtudtam a tábor élelmészéről. Sejtettem az éhezés okát, ha valóban volt. A táborban a felnőtt ügyeletest találtam. Ismertük egymást. Elmondtam a látogatás célját, mutatva a megbízólevelet. Szépen elbeszélgettük a napot. Este megjött a tábor. Sok ismerős vezetőt találtam. Vacsora az hideg étel volt. Turista szalámi, kenyér, tea. Vacsora után ültünk le beszélgetni a táborvezetőséggel. Elmondtam a látogatás célját, azt is, hogy jelentést kell írnom az Oktatási Osztálynak.

Ki is derült szépen sorjában az étrendből, hogy sok olyan étel szerepelt, amit nem biztos, hogy minden gyerek szeretett. Azok írhatták haza, hogy éheznek. Új étrendet készített másnap a vezetőség. Ebédre paprikás krumplit főztek nagy darab kolbásszal, mellé káposztasaláta volt. Egy üveg üdítő is járt. A gyerekek azt vallották, hogy finom volt az ebéd.

Megbeszéltük a jelentés tartalmát. Az derült ki, hogy jóindulatból hogyan született félreértés. Nem mérték fel, hogy szereti-e minden gyerek azt, amit főztek. Ha nem, nyilván ez a kevesebb, akkor azok kaptak volna más ebédet. (Ez egyik megoldás lett volna.)

A jelentést leadtam. További panasz nem érkezett. Itt le is zárhatnám a történetet.

Meglepetés majd szeptemberben ért. Az egyik napilapban egy elég terjedelmes cikk jelent meg. Írója A. B., a tábor volt ügyeletese. Megírta, hogy a tábor ideje alatt hányféle ellenőrzésnek voltak kitéve (a fővárosi úttörőelnökség egyik tagja

is járt a táborban). Ezek zavarták a tábor életét. Ez volt köszönet a felnőtt vezetőknek, hogy két hetet áldoztak a szabadságukból. Stb. A kerületi úttörőelnökség foglalkozott a cikk tartalmával, majd a KISZ Bizottság is. Az Oktatási Osztály vezetője ismertette a jelentés tartalmát. A megbízást a VB elnök adta. Felhívta a figyelmet, hogy még jóindulatból sem lehet hibát elkövetni. Az elnökség tudomásul vette a jelentést. A csapatvezető elnézést kért. Az ügy lezárult.

Az osztályvezető kiemelte: „Hogy nem tűnt fel senkinek, hogy a táborban rossz a hangulat? A gyerekek sokat költekeznek a menedékházban?” Igaz a tábori munka áldozatokkal jár, a pedagógusi odafigyelés ott is érvényes. A jóindulatból, vagy félreértésből eredő hiba is hiba, és lám, problémát okoz. Ez nem menthető azzal, hogy elkövetői hoztak-e áldozatot. Senkit nem vontak felelősségre, nem volt miért. A táborozás élmény volt a gyerekeknek, a felnőttek is jól érezték magukat.

Ifjúsági-, gyermekmozgalmak szerepe az oktatás-nevelés iskolai munkájában

*„Fel barátim, drága Jézus zászlaja alatt,
Rajta, bátran! Megsegít és győzelmet ad.”*
(Református énekeskönyv)

Ez az ének volt a KIE (Keresztény Ifjúsági Egyesület) nem hivatalos indulója. Angliából indult a mozgalom. Hazánkban a legnépesebb ifjúsági mozgalommá fejlődött. Az első időkben a református templomok (1883-1893) mellett működő egyesületek az egyházi hitéletet erősítették. Később váltak önálló egyesületté. Az alapszabályt a belügyminiszter hagyta jóvá. Ezután egymás után nyílnak meg a KIE otthonok szerte az országban. Az egyesület tagja lehetett minden tizenkettedik életévét betöltött fiatal. Az egyesület munkaprogramja négyirányú volt: testi, érzelmi, szociális, vallásos. Ennek alapján fejtette ki tevékenységét. Kor szerint így tagozódott:

- Serdülőcsoport
- Ifjúsági csoport
- Széniorok

A különböző foglalkozások és a barátkozás lehetősége vitte oda a fiatalokat. Vonzó volt az egyesületi élet. Gyakoriak voltak a teadélutánok. A különböző rendezvények, irodalmi estek, népdaléneklő verseny, vers- és mesemondó esték, népszerű volt a bábszínház működése. Kiemelkedő volt Debrecenben az Anyák napja. Az egész napos programot a KIE szervezte. Ezek az alkalmak fiatalok és felnőttek együttes találkozója volt. Kedveltek voltak a csalási kirándulások, az ifjúsági táborozások. Mind-mind erősítették a baráti kapcsolatot serdülők és ifjak között. Az elemi iskolában nem voltak egyesületi tagok, így helységek sem. Közvetlenül nem hatottak az elemi iskolás gyerekekre. A tanulók viszont részt

vettek a rendezvényeken családi, ifjúsági kirándulásokon. Meghívták barátaikat is, így széles körben hatott az iskolai életre. Az egyesület bibliaolvasó tevékenysége a szénior szülőkön keresztül hatott, a saját gyerekeiken keresztül az iskola más tanulóira. Így teremtődött meg az a pozitív légkör, amiben a tanulók jól érezték magukat.

A legtöbb helységben, volt egy szoba, amit KIE tagok használtak ki volt írva az ajtó fölé: „Isten hozott, de hol a barátod?” Barátok közössége volt az egyesület. Az egyesületi tagok hatottak egymásra. Egy közösségnek voltak tagjai, felelősséget éreztek egymás iránt a négyes program szerint. Eszerint éltek és cselekedtek. Ez olyan hatással volt az iskolás gyerekekre, hogy kevés rendetlenkedő gyerek zavarta meg az órákat. KIÉ-s fiataloktól megtanultak viselkedni.

Én tizenhárom éves koromban lettem KIE tag, és vagyok ma is. Igaz, hogy sok idő múlt el, alig vagyunk néhányan, akik élünk. A KIE 1952-ben önként mondta ki megszűnését. Ma is vannak működő KIE egyesületek: Református Ifjúsági Egyesület, Debreceni Keresztyén Ifjúsági Egyesület, Mécses Keresztyén Ifjúsági Egyesület. A négyes program szerint dolgoznak. Adán az Isten, hogy lenne olyan hatásuk, mint elődeiknek volt.

Cserkészmozgalom

*„Fiúk fel a fejjel, a harsona zeng,
Álljunk csatasorba vidáman
Ránk vár a világ,
Ez a harc a miénk!”*

Ez a mozgalom is Angliából indult. Hazánkban a KIE keretein belül szerveződtek az első cserkészcsapatok. Az egyes csapatok az alakulás sorrendjében kapták a csapat számát. Az egyes csapat a budapesti KIE csapat kapta. 1. sz. B. KIE. Cserkészcsapat. Elsősorban az egyházi gyülekezetek igyekeznek létrehozni csapatokat. Majd sorban alakultak a középiskolai csapatok. Debrecenben 1922-ben a Csokonai Színházban volt az első ünnepély. Utána sorra alakultak a cserkészcsapatok. KIE-ben Zrínyi Ilona, Méliusz Ferenc névadót választó cserkészcsapatok működtek. A továbbiak középiskolai csapatokként működnek. Érdekes, hogy a Pacsirta utcai református elemi iskolában is alakult cserkészcsapat, az egyetlen e korosztálynak. Azt gondolnánk, hogy ilyesformán nem volt hatása az elemi iskolás korú gyerekekre. Testvérek, barátok közvetítették a cserkész szellemiséget. A mozgalom a fiatalokat önállóságra, öntevékenységre és önálló gondolkodásra nevelte. Segítette a közéleti szereplésvállalásra. Egy tizenhat-tizenhét éves cserkész fiatal képes volt tárgyalni a MÁV illetékes osztályán, hogy a csapat részére kapjon egy vagon a táborozási felszerelések szállítására. Más ügyekben is eljárta az egyes hatóságoknál, és eredményesen intézték a csapat dolgait. A cserkészélet alapja a tíz

cserkésztörvény volt. Ez hatotta át az életét és ebben élt. Néhány pont a törvényből:

A cserkész híven teljesíti kötelességét.

A cserkész, ahol tud, segít.

A cserkész vidám és meggondolt.

Vidám és romantikus életet éltek a fiatalok. Mennyi örömben és bohóságban volt részük. Szerettek együtt lenni, kirándulni, táborozni. A cserkészrendezvények vonzották a fiatalokat, így közvetlen hatással voltak a nem cserkész fiatalokra is. A mozgalom nagyban segítette a családi és iskolai nevelést. Íme, egy vallomás a szülőktől: „*Látogattam a szülőket és érdeklődtem, van-e a fiuk cserkészvoltának valami megnyilatkozása. Azt mondták hálásan, hogy a fiú még mindig nem angyal, de már mégsem a régi.*” - írta Szathmáry Lajos segédtsízt.

A Keresztény Ifjúsági Egyesület, a Cserkész-mozgalom tulajdonképpen valamennyi fiatal vallásos nevelését vállalta. Arra törekedtek, hogy testben, lélekben erős embereket neveljenek. Törekedtek, hogy összekapcsolják a különböző társadalmi rétegeket.

A cserkészcsapatok 1946 után megszűntek.

Úttörőmozgalom szerepe az iskolai jó hangulat megteremtésében

*„Kilences számú Petőfi Sándor úttörőcsapat,
Vidáman megy a zászlaja alatt.”*

Ez volt az indulója annak a csapatnak, ahol tizenhat évig szolgáltam és vezettem, irányítottam a csapat életét. 1945. augusztus havában megszületett az a rendelet, amely létrehozta a nyolcosztályos általános iskolát. 1946-ban megalakult az Úttörőmozgalom. Egymás után alakultak meg a csapatok. A legtöbb tagot magába foglaló általános iskolai tanulók mozgalma volt. Hamar népszerű lett a tanulók körében. Köszönhette annak, hogy minden gyerek szeret egy közösséghez tartozni vagy szervezethez tartozni. Az első időkben a volt cserkésztsízték, vezetők, pedagógusok voltak a csapatvezetők. Volt népfőiskolások is bekapcsolódtak a mozgalmi munkába, és látták el a vezetést, a csapatok irányítását. A cserkészettől magukkal hozott romantikus élet, a hagyományok életben tartása valósult meg a rajfoglalkozásokon a csapat életében.

Az úttörők életét az úttörők tizenkét pontja volt hivatott vezérelni. Ezek közül néhány:

Az úttörő szüntelenül fejleszti tudását és híven teljesíti kötelességét.

Az úttörő, ahol tud, segít.

Az úttörő szereti és tiszteli szüleit, tanítóit és megbecsüli az idősebbeket.

Ebben a szellemben nevelkedtek az úttörők, és ez adta pedagógiai hatóerejét az iskolai munkában. Az ilyen fajta társulás, ami önkéntes volt, erősebbnek

bizonyult az osztályközösségnél. A rajfoglalkozásokon az úttörő beszámolt az osztályban végzett munkájáról. A raj tagjai kérték számon mulasztásait, hanyagságát, ez nagyobb hatással volt, mint az osztályfőnöki intelem. Vagy az ellenőrzőbe beírt jónéhány figyelmeztetés, intő. A raj nemcsak szigorúan kérte számon a tanuló mulasztásait, hanem segítséget is nyújtott. A raj megbízott valakit, hogy kísérelje figyelemmel a tanuló munkáját az osztályban, majd számoljon be az eredményről.

A csapatok az iskolán belül működtek. Ez jó alkalom volt a szülőknek, hogy részt vegyenek a raj, a csapat munkájában. Gyakran látogatták az őrsi rajfoglalkozásokat. Erősödött a kapcsolat az iskolában dolgozó pedagógusokkal. A szülők vállaltak feladatokat a mozgalmi munkában. Voltak szülők, akik rajvezetői, túravezetői, szakkörvezetői feladatot láttak el. A táborozások alkalmával nagyon sok szülő vett részt a táborépítésben. A konyhai szolgálatot anyukák látták el. Részt vettek rendezvények szervezésében, szaktárgyi versenyek lebonyolításában.

Azt mondhatjuk, hogy az úttörőcsapatok pozitív szerepet töltek be az iskola (iskolák) oktató-nevelő munkájában. A mozgalomban nem volt kiemelkedő társadalmi különbség gyerek és gyerek között. Azzal tudta ezt elérni, hogy programjában mozgósítani tudta az ifjúságot. Játékos keretek között szervezte meg az őket érdeklő foglalkozásokat, amelyen nagy számban vettek részt a tanulók.

Néhány kiemelt rendezvény, ahogyan az lezajlott: Rajon belüli vetélkedő, csapatdöntő, kerületi döntő, budapesti döntő, országos döntő a legjobbaknak. Tartalma szerint: Éneklő Ifjúság, Kulturális Seregszemle, Technikai Úttörőszemle, Úttörő sportversenyek. Az elért eredmények díjai díszítették az igazgatói irodát, folyosó falát. A gyerekek büszkék voltak elért eredményeikre. „Mint a mókus fenn a fán, Az úttörő, oly vidám.” – énekeltük.

Zajlott a vidám élet az iskolában, az úttörőotthonban. A tanulók önfeledten játszottak és daloltak, feledve a napi gondjaikat. Volt hol eltölteni a szabadidejüket, szabad volt együtt lenni barátaikkal és jól érezni magukat. Gyakori volt, hogy az őrs tagjai együtt tanultak az úttörőotthonban. Együtt mentek moziba, kirándulni, könyvtárba vagy szerveztek más foglalkozást. A mozgalom törvényei, a csapatok belső élete segítette az iskolában folyó oktató-nevelő munkát, egyben könnyítette a pedagógusok munkáját. Jó hangulat uralkodott az iskolában.

Ez a jó hangulat, vidám együttlét szűnt meg az Úttörőmozgalom elsorvadásával.

Úgy tetszik, nem szűnt meg a mozgalom. Nem lehet megszüntetni azt, ami a mai gyerekek, fiatalok kiváltsága, azt, hogy bandákba (csapatokba) szerveződjenek. Ez az ifjúság joga. A bandázást jó értelemben értem, hogy együtt legyenek a fiatalok, barátok.

Utalok néhány ismert irodalmi munkára, amely igazolja állításomat: Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk; Móricz Zsigmond: Forr a bor, Légy jó mindhalálig;

Speyer: Gimnazisták; Gajdár: Timur és csapata; Ransome: Fecskék és fruskák, Csukás: Keménykalap és krumpliorr.

Gyerekkori bandázásom, a csapat élete

A város, ahol gyerek voltam, igen nagy kiterjedésű. Központi magvát tizenhárom kertés rész fogta körül (kertvárosok). Ahol mi laktunk, Újkert volt a neve, szomszédai: Vénkert, Libakert. A széles főút kb. húsz méter széles lehetett. Három utca nyílt rá merőlegesen. Mi a középső utcában laktunk, a legjobb helyen. Akármerre indultam, találkoztam a barátaimmal. Minden utcában nevelkedett tizennyolc-húsz gyerek, fiúk, lányok vegyesen. Együtt alkottunk egy csapatot. A csapaton belül volt a lányok csapata. Nem volt írott törvényünk, de éltek a hagyományok, amit az előttünk járó, már felnőtt fiatalok alakítottak ki. Ezek vonatkoztak a játékszabályok betartására, az utcában lakó idősök és szüleink segítésére. Kötelező volt a viselkedési formák betartása. Vasárnap volt a heti gyűlésünk. A homokdombon jött össze a csapat. A vezér beszámolt arról, hogy mi történt a hét folyamán. Majd megválasztottuk a következő hétre a vezért. Leány is lehetett vezér a csapatban. A csapatunk jelvénye egy karika volt, benne hajtópálca. Ezt a lányok varrták. Ha más utcabeliekkel játszottunk, akkor a jelvényt viselnie kellett a csapat tagjainak. Pl. labdarúgó bajnokság több utca csapatának részvételével, vagy vegyes utcai bige-játék, karikahajtó verseny, és sok-sok játék, amit mi magunk találtunk ki. A másik utcának „J” betű volt a jelvénye, a Jerikó utcában laktak. A harmadik utcabeliek jelvénye egy futball labda volt. Abban az utcában három labdatulajdonos fiú volt. Nálunk csak egy, a tanító úr fiának volt labdája. Az utca egy közösségben élt, így mindenről tudtak a szülők. Szerveztünk kirándulást a Nagyerdőre, Pallagra, a szülők elengedtek bennünket. Ősszel a gyümölcszedés idején segítettünk a családoknak. Korán, még iskolakezdés ideje előtt vittük a piacra. Bevásárlásnál hazavittük a vásárolt dolgokat. Ebben talán az volt az érdekes, hogy mindig hárman-négyen mentünk. Verekedés nem igen fordult elő, a gyűlésen a vitákat tisztázni kellett, törvényünk sem engedte meg a viszályos dolgokat. Más kertbeliekkel volt összetűzés, de ez is az iskolában történt. Különböző iskolákba és osztályokba jártunk. Az iskolában én tagja voltam a cserkészcsapatnak is. Korban nem volt nagy eltérés, 8-tól 13 éves korig voltunk együtt a csapatban. A csapatszellemet vittük magunkkal az iskolába, így könnyebb volt elviselni az iskolában történt dolgokat. Tudtuk egymást segíteni, mert az iskolán belül együtt volt néhány gyerek. A mi kis csapatunk nem volt a felnőttek által elismert szerveződés, de segítették az együttlevést. Ez javunkra szolgált.

Tanulásként azt szűrhetjük le, hogy szükség van kis csoportokra. Az egyénfejlődés és a iskolai oktat-nevelő munka erősítése céljából. Ezt a gondolatot a vidéki iskolák ismerték fel elsősorban és létrehozták a helyi gyermekmozgalmakat, szervezeteket. Úgy érezték, hogy szükség van ilyen szervezetekre és helyesen cselekedtek, mikor létrehozták azokat. Kérdés ezek

után. Napjainkban működnek-e úttörőcsapatok? Igen működnek, mellette különböző elnevezésű gyermekközösségek, gyermekszervezetek, mozgalmak. Íme, néhány szervezet felsorolása, ez nem teljes utalás arra, hogy működnek főleg vidéken az úttörőkhöz hasonló szervezetek. Esetleg más szervezeti formában. Egy biztos, jó hangulatot teremt az iskolában és segíti a pedagógus munkáját. Olvasom a *Jorgosz jelentései a 38. kilométerről* című kötetben, hogy e könyv írásakor, 2009-ben is működnek úttörőcsapatok (igaz, különböző név alatt): Zrínyi Ilona Gyermekközösség, Pinokkió Gyermekszervezet, Petőfi Sándor Gyermekcsapat, Kézenfogva Gyermekszervezet, Cserje Diákszövetség, Dózsa György Úttörőcsapat, Somogyzobi Gyerekliga, 5-LET, A Mi Közösségünk. Azt gondolom, mindegy a mozgalom, a szervezet elnevezése, egy a fontos, tudja szolgálni az iskolai nevelést. Tudja megteremteni azt a légkört, amelyben az oktató-nevelő munka végbemegy. Ha ez így lesz, akkor elmondhatjuk: „Élet zengi be az iskolát”

Hol tartunk a nevelésben?

Végzett az osztályom. Négy évig voltunk együtt, jóban és rosszban. Talán több volt a jó, mint a rossz. Az évfolyamok végén közösen értékeltük az éves munkát és terveztük a következő tanévet. Most, hogy végeztek, ballagás előtti utolsó osztályfőnöki órát tartanám meg. A tanulók már a helyükön ülnek várva a becsengetésre. Közben én azon gondolkodom, hogy ezen az utolsó komoly együttlét alkalmával, mit is tudnék adni útravalóul. Mi az, ami olyan intelem, tanács lenne, hogy megóvná őket a rájuk váró társadalmi gyötrelmekről.

Lesz-e majd valaki közelükben, aki szeretni, óvni fogja őket?

Töprengésembe belesóhajtott az egyik leány: „Nem tudom milyen lesz iskola, ahová járnai fogok. Hiányozni fogtok az biztos.” „De jó volt a tábortban annyi sok mindent tanultam. Mi mindent kellett magunknak megcsinálni. Legjobb volt, mikor örsönként főztünk, milyen kaják voltak azok? Mégis megettük. Lesz-e tábor a gimiben?” Sorban fakadtak fel az emlékek, felidézve az együtt töltött napokat iskolában, tábortban vagy más foglalkozások alkalmával.

„Én csak hetedik osztályban kerültem ebbe az iskolába. Itt más volt, mint az előzőben, sokan voltunk egy osztályban. Ez engem zavart, nem tudtunk barátkozni úgy, mint ebben az osztályban.” „Nekem tetszett az osztályközösség, jó volt az, hogy sokat lehetett érdekes dolgok után érdeklődni.” „Én azt viszem magammal, hogy amikor már nagyon hangosak voltunk, akkor szólt Gyula bácsi: „Maradjatok már csendben!” Úgy tett, mintha mérges lenne ránk. A hatás kedvéért néha tenyerével az asztalra csapott, pedig nem haragudott. Csak úgy tett. Ezért volt jó az osztályban lenni.” Közölte ezt velünk Ági. Levelet kaptam tőle. Magyar szakos tanár lett, egy vidéki városban tanított. Majd őt választották igazgatónak.

Így emlékeztek sorban a tanulók a négy évre, az együtt töltött időre.

Napjainkban visszatekintve az elmúlt öt-hat esztendőre, elgondolkozhatunk azon, hogyan is változott az egyes iskolák élete? Voltak-e a tanulóknak boldog napjaik, esetleg óráik, amikor jól érezték magukat az órán, az iskolában? A leírt történetekben nem fordul elő durva hang vagy cselekedet. Mégis szóbeli elhangzása után érzékenyen érintett egyes személyeket, közösséget. Rossz hangulatot idézett elő. Az ilyen kellemetlen hangulatban hátrányt szenved az oktatás-nevelés hatékonysága. Több év, talán évtized alatt készültek el a feljegyzések. Tanulságul jegyeztem le magamnak, hogy okuljak a történetből, nehogy bánatot, rossz hangulatot idézzek elő. A havonkénti nevelési értekezleten néhányat felidéztem, mint problémát jelentő nevelési esetet tártam a testület elé. Olykor hangos vitákat váltva ki, és értékelve a történet szituációját vált hasznunkra.

Már nem vagyok gyakorló pedagógus. Talán valamiféle pedagógusi betegség lehet, hogy nem tudok elszakadni az iskolától, az ott folyó munkától. Ma is érdekel, hogy mi történik az iskolában. Nem mindig hallani pozitív véleményeket az iskolában folyó nevelőmunkáról. Televízióban látni, hogyan rugdossa meg a diák a tanárt, látni, hogy több gyerek püföli, rugdossa földön diáktársát. Rádióban hallani hasonló történeteket gyerekekről, akit megvertek nagyobb társaik, kirabolták őket. Pedagógusokat pofoznak meg szülők. Egy harmadikos gyerek megverte a tanító nénit. Sorolhatnám, hisz minden hétre egy vagy kettő ilyen eset jut. Megindul a vizsgálat, le is zárul. Kiskorú gyerek nem vonható felelősségre. Ez így igaz lehet, de hamis. A nevelés közös társadalmi feladat, ebben benne van az iskola feladata. Az iskolában képzett szakemberek végzik a nevelést. Benne van a szülői felelősség, hogyan látja el a szülő a feladatot. Van-e kapcsolata az iskola tanáraival, érdeklődik gyermeke (gyermekei) iskolai munkája után. Súlyos esetben vagy a törvény számon kérhetné a szülő mulasztását, azért mert gyermeke randalírozott az iskolában.

A ma gyermekeinek vannak-e példaképei? A család, a társadalom tud-e példát mutatni a felnövő ifjúságnak? Milyen példát? Pozitív vagy negatív példát lát a gyerek. Sokszor hallom, hogy ma félelem uralkodik sok iskolában. Fél a gyerek, fél a pedagógus. Mindkettőt megverhetik. Nem keresem az okokat. Vannak dolgok, amik ismétlődnek, ilyen a társadalmi tüntetés, valamiért vonulnak az utcára a felnőtt (szülők) emberek. Gyülekeznek valamelyik téren. Látni a tv képernyőjén az apuka (apukák) kézen fogva vezeti kiskorú gyermekét, és a gyermek együtt kiabál a tömeggel. Lehetnek ott pedagógusok is, esetleg látva-látják is egymást a tanulóval, majd találkoznak az iskolában, esetleg az órán. Mit tudhatnak ilyenkor egymásnak mondani. Ez egy kicsit zavarba ejtő találkozás, nem a gyerek részéről. Őt az apja, anyja vitte magával. A gyerek nem is érti, miről van szó. Számára ez játék, kikapcsolódás, jó hecc másnap elmesélnie, hogy ő ott volt a tüntetésen.

Minden alkalommal örültem, ha valamelyik tanítványom közölte velem: „Láttam Gyula bácsit a színházban. Szüleimmel voltunk.” Vagy múzeumban, kiállításon, esetleg már kulturális rendezvényen. Ha osztálybeli tanulóval volt szó, könnyű helyzetben voltam, mert akkor osztályfőnöki órán volt lehetőség a

megbeszélésre, értékelésre. Szakórán kevesebb idő jutott a megbeszélésre. Megbeszélni azt, hogy milyen értékeket tudott elraktározni, ami számára hasznos lehet. Olykor-olykor felvetődött, hogy az osztály együtt menjen színházba, vagy más rendezvényre. Ezek a beszélgetések spontán alakultak és pozitív eredményei voltak. Része volt az iskolai nevelőmunkának.

Egy tüntetésen való részvétel után, ahol láttuk (látták) egymást a tanulóval, mit lehetett volna megbeszélni? Ez nem is lett volna ildomos, ilyen beszélgetést kezdeményezni. Az iskola „politikamentes”, mondják. Ebből nekem csak bajom lehet, gondolja a pedagógus. Jó alkalom egy szülői értekezleten való megbeszélésre. Ez már nem politikai megbeszélés, hanem család és iskola nevelésének közös problémája.

Felvetődik a kérdés, azok a gyerekek, akik az iskolában törnek-zúznak, randalíroznak, verik kisebb társaikat mindnyájan ilyenek (agresszívnek) születtek? Nem, nem ilyenek. Növekedésük, fejlődésük során váltak randalírozó felnőttekké, ezt látja az utána jövő nemzedék, próbál úgy viselkedni. Megkeserítve az iskolai életet, problémát okozva az iskolának, családnak, társadalomnak. (Javaslom elolvasásra: Trencsényi László *Csend* című írását. Megjelent 2007-ben a *Kútbanézők* című periodikában.) A probléma tehát megoldásra vár. Legyen zavartalan az iskolai élet, munka, ne félelem uralkodjék, hanem béke. Addig is néhány iskolában „őrző-védő emberek” igyekeznek fenntartani a rendet.

Befejezésül

Kedves Olvasó!

Ne tegye le a könyvet! Azzal, hogy ez már megint a pedagógusokkal, az iskolában tanuló gyerekekkel foglalkozik. Nincs igaza. Foglalkozik mindenkivel, aki érintett a nevelés ügyében és azért tenni is tud. Tegyük magunkévá Szathmáry Lajos intelmeit: *„Mindezeknek előrebocsátásával csak arra akartam rámutatni, hogy a mi nevelő és tanító munkánk, mint lélektől lélekig ható kapcsolat egy mindenséget átfogó és összetartó isteni törvényszerűség keretein belül folyik le, ahol minden lépésünk és szavunk, sőt, esetleg a gyermekekkel szemben önkéntelenül támadt anti- vagy szimpátiánk és hatósugarakat bocsát ki magából, hullámot vet, s esetleg váratlanul nagy visszhangot támaszthat. Éppen ezért a gyermeklélekkel való foglalkozás az örökkévalóság előtti felelőséggel jár.”* Nevelés és műveltség. 1986.

És akkor mondhatjuk Adyval:

„Én iskolám, köszönöm most neked,
Hogy az eljött élet-csaták között
Volt mindig hozzám víg üzeneted.
Tápláltad tovább bennem az erőt,
Szeretni az embert és küzdeni
S hűn állni meg Isten s ember előtt.”

Budapest, 2009. december

Tartalomjegyzék

Bevezető.....	1
Születésem, tapasztalataim, találkozás cigányokkal, iskola, városi élet.....	3
Élet az iskolában	9
Menetelnek az osztályok, katonás sétáltatás	12
A gyerekek pozitív hatása egymásra, a környezetre	14
Bizalom, igazságos cselekedet	15
Az én gyerekem ne kapjon hármast	16
Ki milyen iskolában szeretne tanítani? Tizenkét főiskolás története	18
Pedagógus – hivatás – szolgálat Az általános iskolai kerületi osztályfőnöki munkaközösség vezetőik továbbképzése alkalmával tartott előadás (1982. nov. 26.)	20
Nem jól tanítanak.....	23
Ki a hülye?	23
Fenyegetés-e?.....	24
Magamról.....	25
Kati, első osztályos tanuló története	26
Déli hangulat a tanteremben	27
Ne tanuljunk, beszéljünk	27
Táncolni jó	29
Mitől lehet rossz a gyerek, az osztály hangulata, közérzete?.....	32
Pedagógiánk „felemás igában”	35
„Fülemüle-per”	38
Félre tőlem búbánat.....	40
„Az óra üvegharangja alatt”	42
Én is vagyok valaki!.....	43
Laci, a gyűjtögető.....	44
Játék és munka	45
Családi együttműködés a gyerekekkel – Házi rend	50
Vigasztaló.....	52
„Nem akartalak megsérteni”	54
Osztályfőnökség, osztályfőnöki óra	58
Rendhagyó osztályfőnöki óra.....	61
Tanulók véleménye az iskoláról, néhány pedagógusról	64
Az ügyosztály – Bizalmi rendszer.....	65
Sírás és öröm. Meggondolatlanság.	66
Egy különös megbízás – Éhező tábor Klastrompusztán	68
Ifjúsági-, gyermekmozgalmak szerepe az oktatás-nevelés iskolai munkájában.....	70
Cserkészmozgalom.....	71
Úttörőmozgalom szerepe az iskolai jó hangulat megteremtésében	72
Gyerekkori bandázásom, a csapat élete.....	74
Hol tartunk a nevelésben?.....	75
Befejezésül	78
Tartalomjegyzék	79

**A Mozgalompedagógiai füzetek sorozat
eddig megjelent kötetei:**

1. Magyar gyermek- és serdülőkori szervezetek a rendszerváltás idején (2010)
2. Fehér Éva: Rekviem egy közösségért. Az Úttörőegyüttes születése és végnapjai (2010)
3. Trencsényi László: A magyar úttörőmozgalom választásai 1957-1987 (történeti vázlat kísérlete) (2011)
4. Dr. Tóth József: Lobogó láng (2012)
5. Pataki Gyula: Ha élet zengi be az iskolát (Pedagógus – hivatás – szolgálat) (2012)

Támogató:

